



**Republika e Kosovës**

*Qeveria*

*Ministria e Shëndetësisë*

**Departamenti Shëndetësor i Burgjeve**

**Raporti vjetor i punës së Departamentit Shëndetësor të  
Burgjeve për vitin 2021**

Përpiluar nga:

**Prof. Asoc. Dr. Milazim H. GJOCAJ, MD, MSc, PhD.**  
Drejtor i Departamentit Shëndetësor të Burgjeve, MSh;

Mbështetur nga:

Koordinatorët e DShB-së,  
Udhëheqësit dhe Kryeinfermieret e NJShB-ve;

Janar 2022,  
Prishtinë

Përmbajtja e raportit:

HYRJE .....	3
Prezantim i shkurtër i funksionimit dhe organizmit të Departamentit Shëndetësor të Burgjeve .....	3
<b>I. AKTIVITETET PËR NGRITJEN E CILËSISË SË SHËRBIMEVE SHËNDETËSORE NË BURGJE.....</b>	<b>7</b>
1. Monitorimi i vazhdueshëm i cilësisë së kujdesit shëndetësor .....	7
2. Trajnimi i vazhdueshëm i stafit mjekësor të burgjeve.....	8
3. Kujdesi shëndetësor i vazhdueshëm për të gjithë të burgosurit pa dallim në nivel të njëjtë sikur për qytetaret e tjerë në sistemin publik shëndetësor .....	8
4. Shëndeti mendor në burgje.....	9
5. Kujdesi farmaceutik për të burgosurit.....	16
6. Mirëmbajtja e kushteve higjienike sanitare në burgje .....	18
7. Menaxhimi i mirë i stafit shëndetësor të burgjeve.....	19
8. Aktivitete për menaxhimin e pandemisë COVID - 19.....	19
9. Monitorimi i aktiviteteve dhe shërbimeve të cilat përcaktojnë kualitetin e kujdesit shëndetësor .....	23
10. Monitorimi i disa indikatorëve në pranim, siç janë në duhan, alkool, droga etj. ....	43
11. Monitorimi i TBC, HIV dhe HCV&HBV .....	47
<b>II. BASHKËPUNIMI ME INSTITUCIONET E TJERA NË FUNKSION TË NGRITJES SË CILËSISË SË SHËRBIMEVE .....</b>	<b>49</b>
Integrimi i Departamentit Shëndetësor të Burgjeve në kuadër të organizmave të Ministrisë së Shëndetësisë .....	49
Buxheti, menaxhimi i tij dhe furnizimet.....	49
Furnizimet dhe shpenzimet.....	52
Aktivitete të tjera.....	52
<b>III. BASHKËPUNIMI ME INSTITUCIONET E TJERA NË VEND DHE JASHTË .....</b>	<b>53</b>
<b>IV. MONITORIMI I CILËSISË DHE ANKESAVE TË TË BURGOSURVE DHE NDËRMARRJA E MASAVE ADEKUATE.....</b>	<b>54</b>
<b>V. IMPLEMENTIMI I SISTEMIT INFORMATIV SHËNDETËSOR NË BURGJE.....</b>	<b>55</b>
<b>VI. ZBATIMI I PRAKTIKAVE STANDARDE TË VEPRIMIT TË DSHB TË HARMONIZUARA ME REKOMANDIMET E KËSHILLIT TË EVROPËS .....</b>	<b>56</b>
Monitorimi i zbatimit të dokumentacionit legjislativ dhe procedurave të punës .....	56
Zbatimi i dokumentacionit legjislativ dhe procedurave të punës .....	56
Realizimi i Planit të punës se vitit 2021 .....	57
<b>VII. VËSHTIRËSITË DHE MANGËSITË .....</b>	<b>58</b>
<b>VIII. SYNIMET .....</b>	<b>59</b>
<b>IX. SHTOJCAT .....</b>	<b>60</b>

# HYRJJE

Qëllimet kryesore të Departamentit Shëndetësor të burgjeve për vitin 2021 kanë qenë:

1. Ngritja e cilësisë së shërbimeve shëndetësore në burgje.
2. Ruajtjen e shëndetit mendor në burgje.
3. Menaxhimin e pandemisë dhe vaksinimin e të burgosurve dhe stafit shëndetësor dhe atij korrektues.
4. Bashkëpunimi me institucionet e tjera në funksion të mbështetjes për ngritjen e cilësisë së shërbimeve.
5. Monitorimi i cilësisë dhe ankesave të të burgosurve dhe ndërmarrja e masave adekuate.
6. Zbatimi i protokolleve dhe procedurave të punës së DShB-së, të harmonizuara me ato të BE-së.

Ne vazhdim është paraqitur Raporti i punës mbi realizimin e planit të punës për vitin 2021 sipas qëllimeve dhe planit.

Ky raport është paraqitur përmes 9 kapitujve, 33 grafikëve dhe 18 tabelave.

## **Prezantim i shkurtër i funksionimit dhe organizmit të Departamentit Shëndetësor të Burgjeve**

### *Fushëveprimi*

1. Shërbimi i kujdesit shëndetësor në burgjet e Republikës së Kosovës organizohet dhe funksionon si pjesë integrale e sistemit shëndetësor të vendit.
2. Shërbimi shëndetësor që funksionon në burgje të cilat janë nën autoritetin e Ministrisë së Drejtësisë, për shkak të specifikave organizohet dhe mbikëqyret nga Departamenti Shëndetësor i Burgjeve (DShB) në Ministrinë e Shëndetësisë.

### *Përkufizimi*

1. Shërbimi shëndetësor i burgjeve të Republikës së Kosovës - nënkupton shërbim profesional autonom, që në mënyrë të vazhdueshme dhe gjithëpërfshirëse kujdeset për shëndetin e qytetarëve dhe banorëve të vendosur në institucionet korrektuese.
2. Departamenti shëndetësor i burgjeve - nënkupton DShB departamentin profesional të Ministrisë së Shëndetësisë që menaxhon dhe monitoron funksionimin e shërbimeve shëndetësore përmes njërive shëndetësore në institucionet shëndetësore të cilat janë të vendosura në burgje e të cilat janë pronë e Ministrisë së Drejtësisë.
3. NjShB - nënkupton Njësine Shëndetësore të Burgjeve e cila është forma specifike dhe organizative shëndetësore e vendosur në burgun përkatës dhe përmbledh të gjitha aktivitete shëndetësore që kryhen në atë burg.

*Detyrat dhe përgjegjësitë e Departamentit shëndetësor të burgjeve janë:*

1. Monitorimi dhe menaxhimi i punës së institucioneve shëndetësore ne burgje (8 ambulancave, 2 stacionareve shëndetësor, 1 institucioni për kujdes shëndetësor për personat me nevoja te veçanta dhe 1 institucioni shëndetësor për kujdesin e nënës dhe fëmijës);
2. aplikimin e planit te veprimit nga strategjia sektoriale e MSH-se për shëndetësinë në burgje lidhur me funksionimin e këtij shërbimi ne harmoni me rregullat e sigurisë se burgjeve;
3. bashkëpunimin e ngushtë me Organin Qendror të Administratës Shtetërore /SHKK/MD dhe me drejtoret e burgjeve, të cilat janë pjesë e Ministrisë së Drejtësisë, me qëllim të ofrimit të kujdesit shëndetësor të njëjte si për qytetarët e lirë si dhe bashkëpunimin me gjykatat dhe prokurorit për trajtimin, ekspertizën dhe raportimin shëndetësor dhe psikiatrik për persona te caktuar sipas kërkesës;
4. aplikimin e standardeve ndërkombëtare për mbrojtjen e të drejtave të njeriut në aspektin shëndetësor;
5. mbikëqyrjen dhe raportimin e rregullt të kushteve higjieniko-sanitare, ushqimit dhe ujit në burgje si dhe marrjen e masave të vazhdueshme për parandalimin e epidemive dhe marrjen e masave kundër epidemike në rast nevoje;
6. dhënien e këshillave profesionale për rastet vështirë të menaxhueshme dhe rasteve që kërkojnë trajtim multidisiplinar dhe ndër sektorial;
7. bashkëpunimin me të gjitha institucionet shëndetësore të vendit duke filluar nga ato të shëndetit primar, sekondar, terciar si dhe menaxhimin e dhomave të sigurta në institucione shëndetësore publike dhe menaxhimin e terminëve për trajtim të burgosurve në institucione shëndetësore publike;
8. mbështetje në menaxhimin e situatave të komplikuar në burgje të cilat lidhen me shëndetin si grevat e urisë, tentim vetëvrasjet, dhunën në burgje, vdekjet në burgje etj.
9. Funksionimi i këtij Departamenti realizohet përmes Njësive Shëndetësore të vendosura në secilin burg (10).
10. Aktivitetet nga përgjegjësia e Departamentit menaxhohen në bashkëpunim me koordinatoret përgjegjës për çështje specifike.
11. Udhëheqësi i Departamentit shëndetësor të burgjeve raporton tek Ministri i Shëndetësisë.
12. Departamenti Shëndetësor i burgjeve menaxhon njësit shëndetësore të burgjeve sipas organogramit të MSh.

DSHB ka katër (4) koordinator:

1. Koordinatori për shërbime shëndetësore në burgje,
2. Koordinatori për shëndet mendorë në burgje,
3. Koordinatori për shërbime farmaceutike në burgje,
4. Koordinatori për te dhëna, termine dhe koordinim me SHSKUK.

Njësitë shëndetësore të burgjeve -ne tekstin e më poshtëm NjShB- janë forma të organizmit shëndetësore në secilin burg sipas specifikave të tij. Ekzistojnë dhjetë Njësi Shëndetësore të Burgjeve të ndara sipas lokacionit:

1. NjShB në QK të Dubravës,
2. NjShB në QK të Lypjanit,
3. NjShB në QP të Lypjanit,
4. NjShB në QK të Smrekovnicës,
5. NjShB në QP të Prishtinës,
6. NjShB në QP të Pejës,
7. NjShB në QP të Prizrenit,
8. NjShB në QP të Mitrovicës,
9. NjShB në QP të Gjilanit,
10. NjSHB në BSL në Gerdoc.

Institucionet Shëndetësore te burgjeve janë format specifike të organizimit të institucioneve shëndetësore në kuadër të NjShB të cilat licencohen nga MSh.

***Llojet e institucioneve shëndetësore të burgjeve janë:***

1. Ambulanca e burgut;
2. Stacionari i burgut;
3. Institucioni shëndetësor për trajtimin e personave me nevoja të veçanta;
4. Institucioni shëndetësor për kujdesin e nënës dhe fëmijës.

***Funksionimi i DShB***

1. Departamenti shëndetësor i burgjeve është i vendosur në objektin e Ministrisë së Shëndetësisë në Prishtinë.
2. Ministri i Shëndetësisë menaxhon drejtpërsëdrejti Departamentin Shëndetësor të Burgjeve në funksion të garantimit të antonimisë profesionale në bashkëpunim me MD dhe ShKK.
3. Departamenti Shëndetësor i Burgjeve udhëhiqet nga Drejtori i Departamentit.
4. Drejtori i DShB ka përgjegjësin të funksionimit të shërbimeve shëndetësore në burgje dhe mbikëqyrjen si dhe lidhshmërinë në mes të dy ministrive duke ofruar shërbime profesionale shëndetësore në burgje të nivelit të njëjtë me sistemin shëndetësor publik.
5. DShB ka (4) katër koordinator për fushat e veta të cilët i përgjigjen Drejtorit të DShB.
6. Te gjitha procedurat administrative, të personelit, të financave, të prokurimit dhe shërbimeve të tjera, kryhen sipas proceduarve të MSh, nga njësitë organizative përkatës përmes Sekretarit të Përgjithshëm të Ministrisë.
7. Sekretari i i Përgjithshëm i MSh garanton dhe mundëson bashkëpunimin me njësitë e tjera të MSh në funksion të integritetit të plotë të DShB në kuadër të sistemit shëndetësor të vendit.
8. Prioritetet, plani strategjik dhe ai i punës, kujdesi shëndetësor për të burgosurit janë autonome dhe të garantuara të cilat nuk mund të ndryshohen pa kërkesën e Drejtorit të DShB dhe pa aprovimin e Ministrit të Shëndetësisë në asnjë situatë në funksion të mbrojtjes së ofrimit të kujdesit shëndetësor

adekuat, autonom profesional, human dhe të nivelit të njëjtë me qytetaret e tjerë.

9. Drejtori i DSHB ka të drejte të kërkoj nga Ministri i Shëndetësisë për ndryshime të planit, buxhetit, strategjisë së punës në harmoni me ndryshimet dhe nevojat eventuale shëndetësore dhe menaxhuese në situata të caktuar të pa parashikueshme si rezultat i ndonjë ndryshimi jashtë planit, paraqitjes së çfarëdo forme të pa planifikuara (protestë, grevë, rebelim, epidemi, sulm me dëme shëndetësore, ndërrim të destinacionit të burgut, hapje e burgut të ri etj).

### ***Funksionimi i NjShB***

1. Njësia Shëndetësore e burgut është forma specifike dhe organizative shëndetësore e cila është e vendosur në burgun përkatës dhe përmbledh të gjitha aktivitetet shëndetësore që kryhen në atë burg.
2. NjShB menaxhohet nga Udhëheqësi i njësisë shëndetësore të burgut.
3. Udhëheqësit e NjShB i raporton Drejtorit të DShB.
4. Udhëheqësi i NjShB është autoriteti menaxhues i të gjitha aktivitetet shëndetësore dhe personelit shëndetësor të asaj njësie.
5. Udhëheqësi i NjShB është menaxher i plotë i personelit të asaj njësie vijueshmërinë, orarin, vlerësimin, propozimin e masave dhe aktivitetet të tjera të përcaktuara me rregullore të brendshme.
6. Udhëheqësi i NjShB mban përgjegjësinë dhe raporton për gjendjen shëndetësore në mënyrë rutine, periodike dhe sipas nevojës dhe sipas kërkesës nga personat e autorizuar. Për këto raporte ai njofton çdo herë Drejtorin e DShB dhe Drejtorin e burgut.
7. Vetëm kërkesat jashtë rutine dhe kërkesa jashtë autorizimit të tij me përshtet të vendit të punës duhet të aprovohen paraprakisht nga Drejtori i DShB.
8. Udhëheqësi i NjShB jep raporte shëndetësore për zyrtaret kompetent me kërkesë drejtuar atij ose me kërkesë drejtuar drejtorit të burgut ose me kërkesë të Drejtorit të DShB.
9. Të gjitha shkresat që dalin nga burgu, lidhur me të burgosurit, nga ana e stafit mjekësor, i kopjohen Drejtorit të DShB dhe Drejtorit të Burgut në rast nevojë.
10. Të shkresat të cilat nuk janë në kompetencë të NjShB dërgohen përmes drejtorit të DShB.

### ***Funksionimi i IShB***

Institucionet shëndetësore organizohen sipas specifikave të paracaktuara me ligj dhe janë të vendosura në burgje.

IShB janë 4 lloje sipas ligjit për shëndetësi të cilat duhet të funksionojnë sipas protokolleve dhe standardeve të përcaktuara.

IShB janë pjesë integrale e NjShB dhe menaxhohen nga Udhëheqësi i NjShB.

Të gjitha rregullat e funksionimit që vlejnë për NjShB, vlejnë edhe për IShB.

### *Stafi i DShB*

Departamenti Shëndetësor i Burgjeve ka 125 punëtor shëndetësor të rregullt, të licencuar nga MSh si dhe 18 konsultanta, specialistë, të lëmive të ndryshme.

Në të gjitha NjShB-të ka shërbim mjekësor 24 orësh.

Secila NjShB ka mjek me normë të plotë, shërbim infermierie 24 orësh, shërbim psikologjik me normë të plotë, shërbim psikiatrik konsultativ, shërbim stomatologjik të rregullt, laboratorik, specialitike sipas nevojës, ndërsa në stacionarin e burgut të Dubravës shërbim mjekësor 24 orësh.

Ekzistojnë hapësirat dhe pajisjet e nevojshme në të gjitha institucionet për trajtime shëndetësore të nivelit parësor dhe dytësor. Për shërbimet shëndetësore që nuk mund të kryhen në burgje, rastet referohen për institucione publike dhe private, varësisht nga nevoja.

Shërbimet shëndetësore në burgje janë ekuivalente me ato përkatëse në vend, cilësia e së cilave mbikëqyren nga inspektoratet përkatëse, KMDLNJ, MKKPT i IAP, QKRMT, KPT te KE, etj.

## **I. AKTIVITETET PËR NGRITJEN E CILËSISË SË SHËRBIMEVE SHËNDETËSORE NË BURGJE**

### **1. Monitorimi i vazhdueshëm i cilësisë së kujdesit shëndetësor**

- Në funksion të ngritjes së cilësisë së shërbimeve shëndetësore në burgje kanë funksionuar në mënyrë të pandërprerë komisionet për monitorim të punës së NjShB-ve dhe për shqyrtim të ankesave të të burgosurve.
- Janë dërguar, shpjeguar dhe trajnuar stafi me të dhëna dhe sqarime për procedurat e ndryshme të punës dhe është monitoruar respektimi praktik i tyre në dobi të shëndetit të të burgosurve.
- Kemi bashkëpunuar me Avokatin e Popullit dhe Mekanizmin Kombëtar për Parandalimin e Torturës - MKPT i Institucionit të Avokatit të Popullit - IAP, me KMDLNJ dhe Këshillin e Evropës.
- Kanë funksionuar mirë Marrëveshjet e Bashkëpunimit me OJQ-të (1) QKRMT lidhur me vizitat monitoruese në burgje për respektimin e të drejtave të njeriut; (2) KEA, për trajtim, mbështetje dhe trajnim të stafit dhe të burgosurit me sëmundje infektive dhe Tuberkuloz; (3) QMPT Labirint për trajtim, mbështetje dhe trajnim të stafit dhe të burgosurit përdorues të drogave dhe ata në trajtim me terapi zëvendësues, mbajtëse dhe parandalim të vetëvrasjeve në burgje.
- Kemi vazhduar të shprehim gatishmëri për bashkëpunim edhe me OJQ te tjera në funksion të mbështetjes, monitorimit dhe donacioneve të ndryshme por vetëm përmes marrëveshjeve të qarta dhe profesionale.
- Shërbimet Shëndetësore në burgje, në këtë periudhë janë monitoruar nga Inspektorati Sanitar, Inspektorati Shëndetësor, Inspektorati Farmaceutik, Auditori i Brendshëm dhe nga Auditori i Përgjithshëm.

## **2. Trajnimi i vazhdueshëm i stafit mjekësor të burgjeve**

Gjatë këtij viti janë mbajtur trajnime të vazhdueshme pa shkëputje nga puna , gjatë orarit të punës duke qenë se ka pasur pengesa të vazhdueshme, tërë vitin për shkak të pandemisë dhe si rezultat nuk kemi pasur mundësi për organizim të trajnimeve shtesë të parapara.

Ka pasur angazhime online në vazhdimësi për trajnim adekuat dhe bashkëpunim ndërinstytucional.

Të gjitha trajnimet e planifikuara janë shtyrë për vitin 2022, si pasojë e pandemisë deh angazhimeve të stafit për punë shtesë, parandalim dhe trajtim të pandemisë dhe vaksinim.

## **3. Kujdesi shëndetësor i vazhdueshëm për të gjithë të burgosurit pa dallim në nivel të njëjtë sikur për qytetaret e tjerë në sistemin publik shëndetësor**

- Ka vazhduar shërbimi infermieror 24 orë në të gjitha NjShB-të.
- Në të gjitha NjShB -të ka pasur mjekë çdo ditë pune dhe në thirrje, ndërsa në stacionarin e Burgut të Dubraves ka pasur shërbimi mjekësor 24 orë.
- Në Stacionarin e Burgut për Siguri të Lartë ka pasur mjek çdo ditë me mbulim të shërbimit për 12 orë në ditë dhe në thirrje.
- Ofrimi i shërbimeve konsultative të përcaktuara ne UA 05/2014 sipas lëmive dhe NjShB-ve, në bashkëpunim me ShSKUK ka funksionuar mjaftë mirë edhe në këtë periudhë. Numri i tyre ka qenë 18 deri 24 konsultantë, varësisht nga nevojat, e te cilët janë paguar me rregull nga buxheti i DShB-së duke u bazuar ne Kontratën sektoriale dhe buxhetin e planifikuar.
- Ka vazhduar punën konsultanti Radiolog për mamografi dhe ultrazë të femrave në NjShB në Lipjan.
- Se bashku me ShKK kemi themeluar dhe funksionalizuar komisionin qendror multidisiplinar dhe komisionet multidisiplinare në kuadër të burgjeve për parandalimin e vetëvrasjeve dhe menaxhimin e rasteve vështirë të menaxhueshme. Këto komisione kanë ndikuar mjaftë në zvogëlimin e ankesave dhe në adresimin e problemeve të cilat kanë qenë multidisiplinare.
- Kemi vazhduar scriningun lidhur me parandalimin e sëmundjeve kancerogjene te mitrës përmes kontrollave gjinekologjike dhe duke bërë PAPA testin për të gjitha femrat e burgosura me indikacione.
- Kemi vazhduar skriningun e kancerit të mameve përmes mamografise për të gjitha të burgosurat femra. Mamografia është realizuar te femrat të cilat i plotësojnë kriteret dhe indikacionet.
- Kemi vazhduar edhe me konsultantën dermatovenerologjike për vizite sistematike te të burgosurve dhe trajtim te të gjitha kondilomave dhe sëmundjeve të tjera të lëkurës dhe veneriane.
- Në të gjitha NjShB-të janë funksional:
- shërbimet e urgjencës me pajisjet përkatëse, EKG, Defibrilator, Monitor pesë kanalesh, Oksigjeno formues dhe pajisje e preparate të tjera të nevojshme.
- shërbimet diagnostike në secilin institucion me laborator të kompletuar, Ultrazë modern.
- Shërbimin stomatologjik të kompletuar,



- Në NjShB në Lipjan ku janë të vendosura femrat ekziston shërbimi i konsoliduar për trajtimin e specifikave të shëndetit të gruas.
- Në burgun e Dubravës kanë funksionuar RTG-të, e digjitalizuar dhe servisimi i rregullt sipas kontratës. Kjo RTG ka qenë funksionale tërë kohën. Janë përfunduar 205 RTG pulmo për identifikim të TBC dhe RTG tjera sipas indikacioneve.
- Kemi pasur një rast me TBC aktive i cili është trajtuar në SP në Pejë përderisa ka qenë aktiv.

#### 4. Shëndeti mendor në burgje

Shëndeti mendor në kuadër të Departamentit Shëndetësor të Burgjeve ka përmbyllur vitin 2021 duke arritur qëllimet e planeve paraprake por me vështirësi të theksuar duke pas parasysh edhe pandeminë dhe izolimin si shkaktar i shtytjes së çrregullimeve mendore. Me 9 psikolog, 1 psikiatër me normë të plotë 2 psikiatër me gjysmë norme, dhe 6 psikiatër konsultantë janë mbuluar të gjitha shërbimet e shëndetit mendor, që nga evidentimi i Statusit Mendorë në pranim, diagnostikimet e trajtimet psikiatrik, vlerësimi, këshillimi, mbështetja psikologjike dhe psikoterapia. Shërbimi psikologjik dhe psikiatrik ka qenë i ofruar në të gjitha NjShB-të.

Aktivitetet kryesore të kryera në kuadër të shëndetit mendor në burgjet e Kosovës në vitin 2020 janë:

- **Zbatimi i strategjisë për parandalimin e vetëvrasjeve në burgje** - Parandalimi dhe menaxhimi i rasteve me rrezik për vetëvrasje në vitin 2021 ka filluar si proces i standardizuar në kuadër të DSHB, bazuar në Procedurën Standarde të Veprimit mbi parimin e qasjes multidisiplinare dhe testimin e vlerësimit të shkallëzuar psikologjik.
- **Zbatimi i projektit për deradikalizimin e personave ekstremist të dhunshëm në burgjet e Kosovës** - ka vazhduar bazuar në planin e punës. Me pjesëmarrje aktive të psikologëve në panelet multidisiplinare të menaxhuara nga SHKK

#### Shërbimet dhe aktivitete kryera

Edhe përkundër zbutjes së masave kundër epidemike shërbimet e shëndetit mendor në burgje edhe në vitin 2021 ka vazhduar me kryerjen e të gjitha shërbimeve me theks të veçantë në masat e shtuar për detektimin dhe menaxhimin e rasteve me rrezik potencial për vetëvrasje apo vetëlëndim.

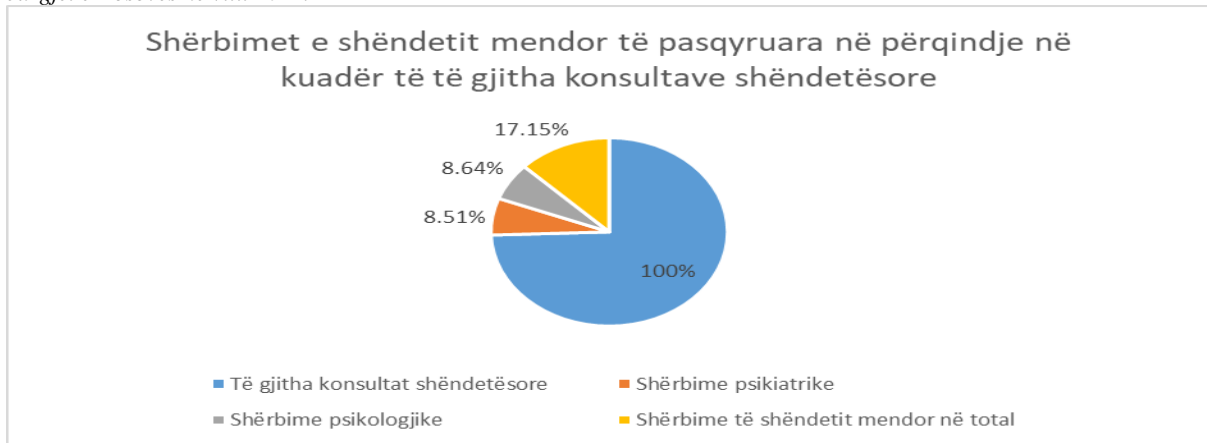
Shërbime e shëndetit mendor në burgje, duke përfshirë intervistat e para psikologjike, ekzaminimi i statusit mendor, ofrimin e këshillimit dhe mbështetjes psikologjike janë ofruar nga psikologët në format të kombinuar, edhe në zyre dhe në bloqe, pavijone e hapësira të përshtatura sipas masave për parandalimin e Covid 19. Duke i mbajtur kështu të pa cenueshme të gjitha shërbimet rutinore të shëndetit mendorë.

Tabela numër 1, shërbimet e shëndetit mendor të realizuara në burgje, viti 2021

SHËRBIMET E SHËNDETIT MENDORË TË OFRUARA NË BURGJE		
Viti	Shërbimi	Numri
2021	Konsulta shëndetësore	64959
2021	Vizita psikiatrike	5528
2021	Seanca psikologjike	5613

Afro një e pesta e shërbimeve shëndetësore, përkatësisht 17.15% e të gjitha shërbimeve mjekësorë të ofruara në burgjet e Kosovës gjatë vitit 2021 përbëhen nga shërbimet e shëndetit mendor. Vizitat psikiatrike, vlerësimet psikologjike, seancat e psikoedukimit, këshillimit, përkrahjes emocionale dhe psikoterapisë përbëjnë shërbimet kryesore të shëndetit mendor në burgje.

Grafik numër 1, Shërbimet e shëndetit mendor të pasqyruara në përqindje në kuadër të të gjitha shërbimeve shëndetësore në burgjet e Kosovës në vitin 2021.



## Shërbimet dhe aktivitetet shtesë

### Vlerësimi sistematik dhe koordinimi lidhur me rrezikun e shtuar për vetëvrasje

Pas vendimeve për lehtësimin e masave, sipas kërkesës së drejtorit të DSHB, nga stafi i shëndetit mendor në të gjitha njësitë ka vazhduar vlerësimi intensiv psikologjik për të detektuar rastet e me vështirësi në menaxhimin e gjendjes psikologjike dhe atyre me rrezik për vetëvrasje. Ky vlerësim psikologjik po kryhet në vazhdimësi përmes baterisë së testeve zyrtare të DSHB për vlerësim psikologjik dhe inventarëve të tjera klinike sipas përzgjedhjes së psikologëve.

Tabela numër 2, Paraqitja tabelore e mjeteve zyrtare për vlerësim psikologjik në burgjet e Kosovës

BATERIA ZYRTARE E TESTEVE PSIKOLOGJIKE	NË DSHB
FUSHA E VLERËSIMIT	MJETI MATËS
Vlerësimi fillestarë dhe i përgjithshëm i gjendjes psikologjike	Pasqyra e Përgjithshme Psikologjike
Vlerësimi i konstrukteve dhe çrregullimeve bazë psikologjike	CORNELL INDEX
Vlerësimi dhe përcaktimi shkallës së ankthit	Beck's Anxiety Inventory
Vlerësimi dhe përcaktimi shkallës së depresionit	Beck's Depression Inventory

Për rastet urgjente, të cilat në bazë të interpretimit të testeve kanë treguar rrezik të moderuar apo të lartë për vetëvrasje janë dhënë rekomandimet me shkrim për secilin psikolog, bazuar në Strategjinë për Parandalimin dhe Menaxhimin e Rasteve me Rrezik për Vetëvrasje nga Procedura Standarde e Veprimit - 2019/DSHB, dhe në funksion të menaxhimit të menjëhershëm të rasteve.

Rastet janë vënë në menaxhim të ekipeve multidisiplinare për menaxhimin e personave me rrezik për vetëvrasje në të gjitha burgjet. Sipas kushteve të përcaktuara në Strategjinë për Parandalimin dhe Menaxhimin e Rasteve me Rrezik për Vetëvrasje nga Procedura Standarde e Veprimit - 2019/DSHB, janë arkivuar në DSHB së bashku me raportet e vazhdueshme të punës së këtyre komisioneve të emëruara me vendim të përbashkët të udhëheqësve të njësive dhe drejtorëve të burgjeve.

### Të dhënat statistikore lidhur me parandalimin e vetëvrasjeve në burgje

Edhe këtë vit pas aplikimit të masave shtesë për parandalimin e vetëvrasjeve, janë përpunuar të dhënat lidhur me pacientët të cilët janë trajtuar për rrezik shumë të lartë për të realizuar vetëvrasje. Në tabelën e poshtëshënuar janë pasqyruar numrat e pacientëve të cilët janë trajtuar për rrezik të lartë për vetëvrasje si rezultat i tentimit për vetëvrasje ose signifikatave të larta të treguara në instrumentet psikologjike për matjen e rrezikut për vetëvrasje – në kuadër të vlerësimit sistematik - si masë shtesë.

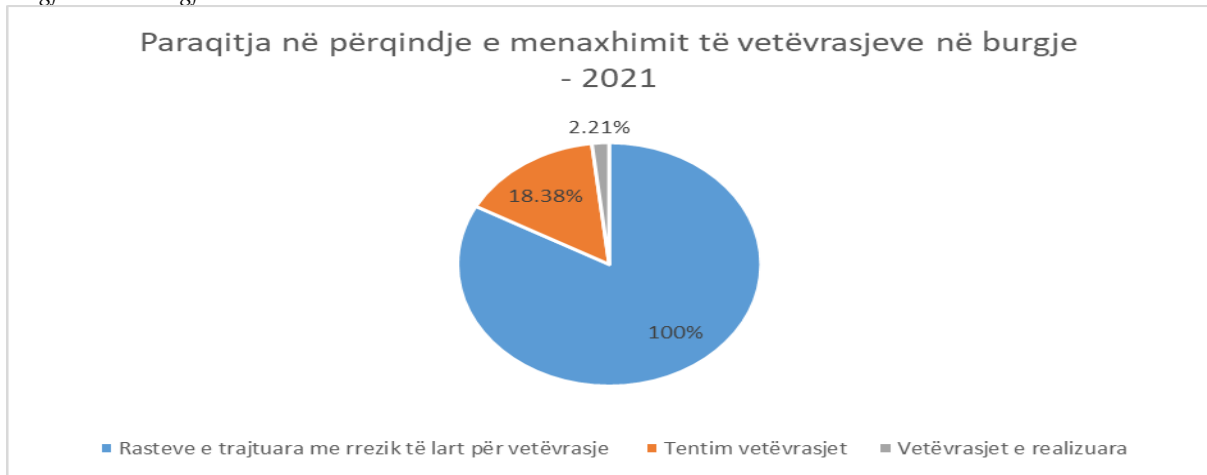
Tabela numër 3, Paraqitja tabelore e rasteve të trajtuara me rrezik të lart për vetëvrasje dhe e vetëvrasjeve të realizuara në burgjet e Kosovës gjatë vitit 2020.

NJSHB	Nr. i pacientëve të trajtuar me rrezik të lartë të realizuar vetëvrasje	Tentim vetëvrasjet	Nr. i vetëvrasjeve të realizuara
Dubravë	35	7	0
BSL	24	3	0
QKF Lipjan	5	2	1
QKM Lipjan	1	0	0
QP Gjilan	38	4	0
QP Mitrovicë	12	1	0
QP Prizren	4	1	1
QP Prishtinë	17	7	1
QK Smrekovnicë	0	0	0
<b>Totali</b>	<b>136</b>	<b>25</b>	<b>3</b>

Grafi numer 2, Paraqitja grafike e rasteve të trajtuara me rrezik të lart për vetëvrasje dhe e vetëvrasjeve të realizuara në burgjet e Kosovës gjatë vitit 2021.



Grafi numer 3, Paraqitja grafike e rasteve të trajtuara me rrezik të lart për vetëvrasje dhe e vetëvrasjeve të realizuara në burgjet e Kosovës gjatë vitit 2021.



Në interpretim vetëm 2.21% e rasteve të vlerësuara me rrezik për vetëvrasje kanë arritur të realizojnë atë, ndërsa 18.38% nga ta kanë arritur të tentojnë vetëvrasjen. Përkatësisht 97.79% e rasteve me potencial evident për vetëvrasje janë menaxhuar në funksion të shmangies së saj.

### **Aplikimi i terapisë okupuese me pacientët e krahut psikiatrik në Stacionarin e NSHB Dubravë**

Në rrethanat e krijuar nga masat kundër epidemike si përgjigje për pandeminë Covid19 me reduktim të rëndësishëm të lëvizjeve, kontakteve dhe vizitave edhe për të burgosurit, me qëllim të mbështetjes dhe ruajtjes nga dëmi shtesë i aspektit psikologjik të burgosurve në krahun psikiatrik, stafi i NJSHB Dubravë ka iniciuar organizimin e terapisë së lojës. Këto forma të terapisë janë rekomanduar edhe në raportin e KPT të KE për vitin 2021.

DSHB ka përzgjedhur grupin punues i cili është angazhuar në përpilimin e detajuar të manualit për terapi okupuese (terapi e punës) sipas specifikave të secilit institucion korrektues.

### **Mbështetja e komisioneve multidisiplinare për deradikalizimin e të burgosurve**

Në kuadër të projektit të mbështetur, vite më parë, nga Ambasada Amerikane përmes ICITAP për luftimin e ekstremizmit të dhunshëm në burgje, edhe përgjatë vitit 2021 stafi i shëndetit mendor në burgje ka ofruar mbështetjen e vet profesionale dhe të vazhdueshme për komisionet multidisiplinare për deradikalizimin e të burgosurve – veçanërisht në BSL dhe QK Dubravë.

Gjithashtu nga 23 Qershor deri me 01 Korrik dy psikolog kanë qenë pjesëmarrës në trajnimin e organizuar nga ICITAP lidhur me përditësimin e njohurive në çështjet e radikalizmit në burgje.

### **Takimet, ndryshimet, avancimi dhe trajnimet e stafit të shëndetit mendor**

Në rrethanat e krijuara nga pandemia COVID-19 stafi i shëndetit mendor të burgjeve, në baza mujore, kanë pasur takime të rregullta. Takimet, sipas raporteve lidhur me ecurinë e tyre, janë shfrytëzuar për koordinimin edhe raportimin e shërbimeve të shëndetit mendor

në burgje. Në veçanti janë shkëmbyer përvojat dhe janë shpërndarë materiale lidhur me aplikimin e masave shtesë për vlerësimin dhe parandalimin e rrezikut për vetëvrasje.

### **Ndryshimet dhe avancimet profesionale**

Shërbimet e shëndetit mendor në burgje gjatë vitit 2021 janë mbuluar nga nëntë (9) psikolog klinik me orar të plotë të punës, një (1) psikiatër i rregullt, dy (2) me gjysmë norme dhe shtatë (7) psikiatër konsultant. Në qershor një psikologja në NJSHB Gjilan ka kaluar në pushim të lehonisë dhe menjëherë është zëvendësuar me psikolog klinik konsultant me qëllim të mbulimit të shërbimeve. Po ashtu gjatë muajit dhjetor, në procedurat të rregullta dhe të planifikuara të rekrutimit është pranuar edhe një psikolog me normë të plotë për NJSHB në Dubravë.

Trajnimet janë profesionale janë reduktuar në masë të madhe për shkak të maave kundër pandemisë. Megjithatë psikologet e qendrave korrektuese kanë qenë të kyçur në trajnimet për trajner të ofruara nga Këshilli i Evropës në zbatimin e mjeteve matëse për "risk and need assessment" dhe "screening tools" si dhe në pilotimin e programit për deradikalizimin e të burgosurve.

### **Sfidat**

#### **Të paraburgosurit me probleme të shëndetit mendor**

Meqë mund konsiderohet se nga ana e DSHB është siguruar tashmë një stabilitet i stafit të shëndetit mendor, avancimi i tyre profesional si dhe kushtet teknike e logjistike për punë. Sfidë e rëndësishme në vitin 2021 mbete numri i madh i të paraburgosurve me probleme të natyrës psikike për të cilët gjykata ka lëshuar një urdhër për vlerësim në IPFK por në mungesë të vendeve në IPFK mbahen nëpër qendrat e paraburgimit duke e mbingarkuar kështu stafin e shëndetësor në përgjithësi dhe stafin e shëndetit mendor në veçanti.

#### **Mungesa e supervizionit për ofruesit e shërbimeve të shëndetit mendor**

Supervizioni apo mbikëqyrja profesionale në fushat e shëndetit mendor përfaqëson procesin përmes së cilit profesionisti vazhdimisht merr shërbime personale, nga një supërvajzer me përvojë, me qëllim të ruajtjes së mirëqenës së vet psikologjike e cila është e cenuar vazhdueshëm nga procesi i punës me pacient me problem mendore. Mungesa e një shërbimi të tillë në nivel kombëtar ka pamundësuar një implementim të tij edhe te stafi i shëndetit mendor në burgje duke reflektuar drejtpërsëdrejti edhe në kualitetin e punës dhe mirëqenien e stafit.

#### **Lidhur me çështjet e ngritura të rasteve me çrregullime mendore**

Bazuar në legjislacionin në fuqi të vendit, personat me çrregullime mendore nuk mbahen në burgje por në institucionet e kujdesit shëndetësor. Shpesh herë, gjatë vitit është ngritur çështja e të sëmurëve mendor dhe trajtimi i tyre në burgje. Bazuar në këtë çështje të ngritura në këtë raport sqarojmë si më poshtë:

Në burgje, mund të ketë persona me çrregullime mendore në këto raste:

1. Menjëherë pas arrestimit të personit dhe dërgimit në paraburgim. Këto raste janë të paraburgosur për të cilët nuk ka indikacione nga familjarët, mbrojtësit e as gjyqtarët se personi ka çrregullime, sepse një gjë e tillë ose nuk është ngritur ose nuk është vërejtur dhe po ashtu nuk posedon ndonjë dokument mjekësor lidhur me këtë fakt. Madje ka raste që asnjëherë më parë nuk ka pasur asnjë indikacion apo shenjë të evidentuar, pohuar ndonjë çrregullimi mendor, apo janë fshehur qëllimisht nga ata ose familjarët.

Ky rast vërehet nga stafi mjekësor në pranim, nëse është rast i dukshëm ose identifikohet më vonë pas vizitave të tjera nga psikologu dhe psikiatri ose gjatë vizitave të përditshme nga infermieret. Këto raste, fillojnë të trajtohen dhe kërkohet nga gjyqtari i rastit që të urdhëroj ekspertizën psikiatrike ligjore të tyre. Periudha derisa gjyqtari përkatës merr vendim për dërgim në ekspertizë, rasti mbahet në burg. Natyrisht, një ndër arsyet pse kemi shërbim psikologjik, psikiatrik dhe mjekësor, çdo ditë pune dhe infermierik 24 orë në secilin institucion janë edhe këto raste.

2. Në burg mbahen edhe personat me çrregullime mendore të cilët kanë evidenca, çështja është ngritur nga familjarët ose përfaqësuesi ligjor, por gjyqtari nuk ka marrë vendim ende për dërgim për ekspertizë psikiatrike ligjore dhe rasti mbahet në burg deri në një vendim për dërgim për ekspertizë në institucionin përkatës. Ka raste edhe kur ka vendim gjykate por nuk ka vende të lira në IPL si pasojë e kapaciteteve jo të mjaftueshme të këtij institucioni.
3. Po ashtu, në burg mbahen edhe personat me çrregullime mendore, të cilët pasi që kanë përfunduar ekspertizën psikiatrike ligjore, është evidentuar se rasti ka çrregullime, dokumentacioni është përpunuar për gjykatën, por rasti nuk mbahet më në institucioni e ekspertizës dhe ky rast kthehet në burg deri në një vendim të gjykatës për trajtim eventual të detyrueshëm, periudhë kjo që mund të zgjasë më muaj e edhe më shumë. Vlen të sqarohet se Instituti i Psikiatrisë Ligjore - IPL, për rastet e tilla për nevoja të trajtimit të tij në burg, pasi që ta liroj të burgosurin, jap vetëm terapinë e trajtimit, pa jap fletë lëshim apo diagnozë përfundimtare duke konsideruar se ende është çështje e konfidencës së ekspertizës, fakt ky që e vështirëson edhe më tutje trajtimin e të burgosurit deri në vendim përfundimtar. Gjatë tërë kësaj periudhe i burgosuri mbahet në burg.
4. Personat me çrregullime mendore të cilët këto çrregullime i kanë pësuar më vonë, pas dënimit, e të cilat nuk janë shfaqur më herët për shkak të mungesës së rrethanave për stimulim të tyre, apo të ndikuara nga vetë "sindroma e burgut", janë rastet më vështirë të menaxhoheshme në aspektin administrativ pasi që të gjitha procedurat ligjore kanë përfunduar dhe tanimë është vështirë që procesi të kthehet pas. Këto raste mbahen në burg, në njësi të veçanet dhe kohë pas kohe në institucione psikiatrike publike të vendit madje edhe në IPL.
5. Rastet më problematike për menaxhim në burgje janë ato me "border line", rastet që ekspertiza nuk ka parapa se kanë çrregullime serioze e të cilat kanë simptoma të vazhdueshme me manifestime të ndryshme e të cilat krijojnë probleme të jashtëzakonshme në menaxhimin shëndetësor dhe institucional të tyre. Shumica e këtyre rasteve menaxhohen përmes komisioneve multidisiplinare. Këto raste as nuk mund të hospitalizohen, madje nuk mund të vendosen as në stacionar të burgut për shkak të refuzimit të tyre, si dhe për shkak të kohës së gjatë të qëndrimit të tyre në burgje si dhe si rezultat i kërkesës së tyre për qëndrim në pavijon dhe refuzimit të tyre se kanë çrregullime me kërcënim se ekspertiza nuk ka bërë një vlerësim të tillë.

Bazuar në të gjitha këto, trajtimi i personave me çrregullime mendore në burgje, përkundër faktit se nuk duhet të qëndrojnë në burgje, siç po shihet, ka një numër të konsiderueshëm të tyre në faza të ndryshme. Menaxhimi i tyre po bëhet në qendra të paraburgimit nga stafi i shëndetit mendor, për ata të dënuar dhe rate më vështirë të menaxhueshme në stacionarin e burgut në Dubravë në njësinë psikiatrike me kapacitet prej 11 vendeve dhe në pavijonin 7 me kapacitet sipas nevojës, ndërsa rastet e tjera mbahen në pavijone.

Bashkëpunimi me institucione të shëndetit mendor publik janë mjaftë të mira. Për këtë qëllim ekziston edhe një dhomë e sigurt në SP të Pejës si dhe bashkëpunimi me IPL dhe të gjitha institucionet e tjera të vendit.

Sfidat më të mëdha në këtë fushë janë:

- Mungesa e kapaciteteve profesionale dhe arkitektonike në vend për trajtimin e kësaj kategorie të personave në sektorin publik në përgjithësi.
- Mungesa e kapaciteteve të njëjta në kuadër të Shërbimeve shëndetësor të burgjeve.
- Vështirësitë ligjore dhe zbatimi i tyre si pasojë e mangësive të lartpërmendura.
- Mungesa e komunikimit në mes të organeve gjyqësore dhe atyre trajtuese në përgjithësi.

### **Aktivitetet e ndërmarra për gjetjen e një zgjidhjeje lidhur me këtë çështje:**

*Funksionalizmi i Institucionit të Kujdesit Shëndetësor për Personat me Nevoja të Veçanta (IKShTPNV)*

Bazuar në Ligjin për Shëndetësi dhe funksionalizimin e Institucionit të Kujdesit Shëndetësor për Personat me Nevoja të Veçanta (IKShTPNV), kemi pasur vështirësi në vazhdim dhe funksionalizmi i këtij institucioni ka qenë improvizim i vazhdueshëm i disa pjesëve të burgjeve për këtë qëllim. Me mbështetjen e Ministrisë së Drejtësisë dhe ShKK është ri dizajnuar projekti për këtë institucion dhe pas kërkesës sonë, të mbështetur fuqishëm nga Ministria e Drejtësisë, ka kaluar në ligjin për buxhet funksionalizmi i këtij institucioni me dy komponentë, shtimi i stafit të DShB për 14 pozita për këtë qëllim, pjesë e DShB/MSh, si dhe investimet kapitale për ShKK për rehabilitimin e objekteve ekzistuese dhe stafin përkatës për ShKK. Në ligj ka ndodhur një gabim teknik dhe presim që të bëhet korrigjimi, përkatësisht transferi i këtyre pozitave nga ShKK ne DShB, ku edhe ka ndodhë gabimi. Pas këtij korrigjimi do të fillojmë procedurën e regrutimit të stafit.

Nga ana jonë ne kemi hartuar planin e specifikave të stafit dhe jemi në proces të kompletimit të pajisjeve dhe materialit për këtë institucion si dhe kemi bërë kërkesën konfrom UA 05/2014 të QRK, si kompetencë ligjore e jona. Me këtë institucion, të ndarë në dy objekte, me kapacitet prej 82 vendeve do të bëjmë zgjidhje për trajtimin e; personave me nevoja të veçanta, pleqve, personave me sëmundje kronike, çrregullime psikiatrike dhe me sëmundje të varësisë.

*Zgjerimi i kapaciteteve të IPLK.*

Çështja e shëndetit mendor është një nga sfidat më të mëdha të burgjeve jo vetëm te ne por edhe ne Evropë. Bazuar në këtë, ne kohe më parë kemi zhvilluar një projekt të përbashkët në mes te MD dhe MSh, për të cilin kamë qenë i autorizuar nga të dy ministritë si udhëheqës i projektit dhe me 2015 është aktivizuar Institutit i Psikiatrisë Ligjore të Kosovës (IPLK), donacion nga BE, institucion ky ku kryhen ekspertizat psikiatrike ligjore dhe trajtimi i detyrueshëm psikiatrik me ndalim dhe pa ndalim për personat që kanë kryer vepër penale. Ky institucion ka kapacitete të limituara dhe nuk i plotëson nevojat aktuale të vendit.

Në bashkërendim me ShKK dhe IPLK, kam pasur kontakt me disa donatore dhe së fundmi, kemi marrë mbështetjen nga Ambasada Italiane në Kosovë e cila është e gatshme që të mbështes shtimin e kapaciteteve të këtij institucioni. Mundësitë arkitektonike janë dhe zyra e inxhinieringut në ShKK është duke përpiluar draft projektin për aplikim. Kërkesa e vetme e kësaj ambasade është që kërkesa të behët nga Ministria e Shëndetësisë, për çka ne pas

marrjes së projektit, do të bëjmë kërkesën e përbashkët të IPLK dhe DShB për juve në mënyrë që pastaj të dal si kërkesë e MSh.

*Angazhimet e përbashkëta të MKKPT të IAP për identifikimin e mangësive dhe dhënien e Rekomandimeve për këtë qëllim në funksion të avancimit të bazës ligjore dhe zbatimit të saj. Lidhur me këtë është zhvilluar një projekt i mbështetur nga Këshilli i Evropës ku kanë marrë pjesë të gjithë faktorët relevant dhe janë nxjerrë konkluzione për avancim të çështjes, përmes plotësimit të bazës ligjore dhe asaj profesionale në këtë drejtim.*

Besoj se këto projekte anë të rëndësishme dhe janë rezultat i angazhimeve të përbashkëta të DShB dhe ShKK nën mbështetjen e vazhdueshme të MD.

## **5. Kujdesi farmaceutik për të burgosurit**

Gjate tërë vitit, është kryer monitorimit i punës tek të gjitha NjShB-të. Në ndërkohë është përcjellë puna e tyre me raportime të rregullta mujore si dhe evidentimi i shpenzimeve ditore nga Kryeinfermierët përkatësisht përgjegjësit e barnatoreve doracake të këtyre njësive.

Nga të gjitha Burgjet iu është kërkuar të bëhen kërkesat në dy periudha kohore, me një mundësi shtesë në fund të vitit. Edhe kërkesat edhe furnizimet janë përfunduar dhe nuk ka pasur mungesa. Porosia e barnave është bërë sipas kërkesës së qendrave dhe po ashtu është bërë edhe shpërndarja nga depoja qendrore në QK Lipjan nëpër të gjitha qendrat tjera.

Për shkak të gjendjes epidemiologjike, gjatë gjithë kohës është bërë furnizimi me material mbrojtës shëndetësor për të gjitha Njësitë Shëndetësore të Burgjeve si dhe janë ndërmarrë të gjitha masat mbrojtëse.

Po ashtu kemi kërkuar nga Auditori i brendshëm auditimin e proceduarve të përpilimit të listës së barërave për DShB konform UA 05/2014 të QRK dhe akteve ligjore në fuqi si dhe mënyrën e prokurimit në funksion të qëndrueshmërisë dhe vazhdimësisë së furnizimit.

Menaxhimi i kontratave

Për të gjithë artikujt kemi kontratë valide. Për tri kontrata që skadojnë gjatë vitit 2022 janë përgatitur specifikat dhe shpallja do të bëhet në fillim vit për të mos mbetur pa kontratë valide. Të gjithë OE e kanë respektuar kontratën dhe nuk kemi vërejtje.

Për momentin DSHB, për shërbime Farmaceutike, gjithsej ka të lidhura gjashtë (6) kontrata me operatorë ekonomik.



Tabela numër 4 paraqet detajet e kontratave për furnizime me barëra dhe material shpenzues mjekësor

Kontratat e Departamentit Shëndetësor të Burgjeve - Sektori Farmaceutik					
Nr	Titulli i Kontrates	Kompania	Periudha	Nr. ID	Skadencia
1	"Furnizim me barna dhe material shpenzues medicinal" Llot 1: Furnizimi me Barna	"Sinorg pharmaceuticals"	Kornizë 36 muaj	206-19-514-1-1-1	17.07.2022
2	"Furnizim me barna për DSHB"	"Sinorg Pharmaceutikal"	Kornizë 36 muaj	206-19-4290-1-1-1	16.08.2022
3	"Furnizim me preparate stomatologjike"	"KOSLABOR"	Kornizë 36 muaj	206-20-4759-1-2-1	10.11.2023
4	"Furnizim me barna dhe material shpenzues medicinal për DSHB" Llot 1 (material shpenzues)	"Made-Kos"	Kornizë 36 muaj	206-20-1078-1-1-1	15.06.2023
5	"Furnizim me barna dhe material shpenzues medicinal për DSHB" Llot 2 dhe 4 (Pajisje të imeta mjekësore dhe Laboratorike)	Made Kos	Kornizë 36 muaj	206-19-514-1-1-1	17.07.2022
6	"Furnizim me preparate laboratorike" Llot 2	SWISSMED	Kornizë 36 muaj	206-20-1078-1-1-1	08.07.2023

Shpenzimet:

Të gjitha NjShB janë furnizuar sipas planifikimit paraprak 3 herë gjatë vitit me të gjitha kontratat që ka të lidhur DShB-ja në vlerë totale prej **200,353.21€** ku prej tyre **25,000.00 €** janë marr, mbështetje në rishikim të buxhetit. Gjatë këtij viti për shkak të situatës së pandemisë janë realizuar edhe furnizime tjera donacion nga Ministria e Shëndetësisë për masat mbrojtëse kundër Pandemisë.

Duke u bazuar në raportet e NjShB-ve lidhur me shpenzimet e barnave gjatë viti kalendartik 2021, janë shpenzuar **128,256.70 €**.

Tabela numër 5, paraqitja e shpenzimeve sipas njësive shëndetësore gjatë vitit 2020

Nr.	Njësia Shëndetësore e Burgjeve	Shuma vjetore e shpenzimit (€)
1.	NjShB - Dubravë	41,925.72
2.	NjShB - BSL	15,899.18
3.	NjShB - Smrekonicë	9,390.16
4.	NjShB - QKM	3,521.47
5.	NjShB - Prishtinë	11,721.59
6.	NjShB - Prizren	6,991.03
7.	NjShB - Gjilan	11,599.94
8.	NjShB - QKF	6,391.78
9.	NjShB - Pejë	5,814.98
10.	NjShB - Mitrovicë	6,007.99
11.	NjShB - QEK	1,242.49

- DShB ka kontrata valide për të gjitha produktet farmaceutike të nevojshme.
- Është bërë furnizimi me barëra dhe material mjekësor për të gjitha institucionet në mënyrë të vazhdueshme, periodike.
- Në total burgjet janë furnizuar me **703 artikuj** të cilët janë në listën e barërave në burgje.

- Kjo liste është ri hartuar edhe këtë vit nga komisioni multidisiplinar për barërave për burgje sipas nevojave, indikacioneve dhe zhvillimeve tekniko teknologjike.
- Po ashtu ka vazhduar pa ndërprerë monitorimi i vazhdueshëm i shpenzimeve përmes vizitave dhe sistemit elektronik si dhe monitorimi i mënyrës së përshkrimit.
- Janë hasur vështirësi në disa artikuj të cilët rralle shfrytëzohen në burgje dhe të cilët nuk janë as në listën e DShB e as në atë të MSh. Disa nga këta artikuj i kemi proceduar me procedura të veçanta të prokurimit ndërsa disa janë detyruar të sillen në forma të ndryshme, edhe përmes familjareve.
- Menaxhimi i barërave është bërë mire nga stafi dhe rralle shume janë gjetur apo keqpërdorur barëra nga të burgosurit.
- Janë monitoruar implementimet e procedurave të nevojshme për mënyrën e menaxhimit të barërave në burgje.
- Gjate kësaj periudhe, buxheti i alokuar për furnizime me barëra ka qenë i pa mjaftueshëm. Është e nevojshme që ky buxhet të shtohet së paku edhe për 50,000.00€. Një gjë e tillë është kërkuar por nuk kemi arritur ende që ta realizojmë.
- Gjate kësaj periudhe janë trajtuar me terapi mbajtëse me Metadon, 178 persona dhe janë shpenzuar 30,037ml Metadon. Në fund të vitit në program me terapi mbajtëse me Metadon, janë 162 persona.

## **6. Mirëmbajtja e kushteve higjienike sanitare në burgje**

- Monitorimi i vazhdueshëm i kushteve higjienike sanitare punëtorëve dhe burgjeve ka vazhduar sipas ligjit dhe masave kundërepidemike në vend. Si pasojë e pandemisë, ky shërbim ka qenë më aktiv dhe i përsëritshëm në funksion të parandalimit të përhapjes së infeksioneve në burgje.
- Këtë vit, nuk ka vazhduar pajisja me librezë sanitare për punëtor shëndetësor sipas planit për të gjithë stafin mjekësor dhe punëtorët e kuzhinës, spitalit dhe laventarisë, të burgosur dhe korrektues, por kontrolli është bërë nga mjekët e institucionit.
- Janë monitoruar edhe mostrat e ushqimit çdo dite dhe ruajtja e tyre për 72 orë si dhe janë siguruar nga DShB gotat sterile për ruajtje të mostrave
- Është bërë aplikimi i DDD në të gjitha burgjet, 4 herë të gjitha hapësirat. Ky intervenim është bërë si pasojë e pandemisë. Po ashtu çdo ditë është bërë Dezinfectimi i të gjitha hapësirave të burgjeve. Tërë kjo është bërë edhe në harmoni me IKShPK dhe manualin përkatës.
- Bërja e DDD katër herë në vit ka kontribuar që burgjet të jenë ambiente të sigurt dhe të pastra sa i takon menaxhimit të pandemisë. Ka qenë e nevojshme të bëhet më shpesh por nuk ka pasur mundësi buxhetore dhe kontraktuale.
- Disa objekte në burgje janë të vjetruara dhe kanë defekte dhe këto shpesh po ndikojnë në kushte jo të mira higjienike.
- Kuzhina në Dubravë dhe në disa burgje të tjera kanë pasur vështirësi në mirëmbajtjen e kushteve higjienike sanitare për shkak të dëmtimeve të objekteve dhe pllakave.
- Burgjet e Pejës, Prizrenit dhe Mitrovicës si dhe disa pavijone në Dubravë nuk i plotësojnë kushtet higjienike sanitare për shkak të vjetërsisë së tyre dhe pamundësisë së mirëmbajtjes, përkundër angazhimeve të vazhdueshme të ShKK për këtë.

## 7. Menaxhimi i mirë i stafit shëndetësor të burgjeve

- Gjate kësaj periudhe janë përfunduar planet individuale të punës, raportet e njësive dhe ato individuale.
- Kemi pasur 9 punëtorë në pushim të lehonisë, 5 punëtorë e kanë lëshuar punën.
- Kemi bërë regrutimin e stafit për pozitat e zbrazëta, 5 pozita si dhe janë zhvilluar procedurat për avancime për dy pozita.
  - 1 psikolog dhe 2 infermier në NJShB në Dubravë,
  - 1 mjek në NjShB në Gërdovc,
  - 1 infermier në NjShB në Gjilan,
- Në këtë moment kemi gjithsejtë 125 punëtor shëndetësor të mbështetur edhe me ligjin e financave dhe të buxhetit.
- Kemi nevojë edhe për 10 punëtor shëndetësor të tjerë për të mbuluar të gjitha shërbimet e planifikuar për periudhën afatshkurtër zhvillimore.
- Është duke u bërë edhe trajnimi i stafit dhe aplikimi i të gjitha masave sipas UA 05/2014.
- Ka vazhduar licencimi dhe rilicencimi i të gjithë punëtorëve shëndetësor të burgjeve, mjek, infermier, farmacistë, stomatolog dhe psikolog.
- Kanë funksionuar mirë Komisionet Disiplinorë të shkallës së parë dhe të dytë si dhe Komisioni Etik në kuadër të DShB-së.
- Janë zhvilluar edhe procedurat disiplinore sipas raportimeve nga eproret e tyre për Komisionin disiplinor sipas Ligjit të Punës.
- Nuk kemi arritur as në këtë periudhe të zbatojmë rrezikshmërinë për stafin shëndetësor.
- Janë duke vazhduar specializimet e 14 mjekëve, një farmacisti klinik dhe 3 psikologëve të DShB-së.
- Janë paguar të gjitha shërbimet e stafit si kujdestaritë, ndërrimet e natës, festa dhe konsultantët si dhe gatishmëritë relative bazuar në kontratën sektoriale dhe vendimin e nxjerrë për respektim të saj.
- Këtë vit janë paguar edhe shtesat sipas kategorive dhe vendimeve të qeverisë për solidarizim me stafin mjekësor për shkak të pandemisë COVID-19.
- Për të mbuluar IKShTPNV në bashkëpunim me ShKK, pritet që të rekrutohen edhe 14 punëtor (2 mjek, 1 psikolog dhe 11 infermier). Projekti është bërë, dërguar dhe pritet zbatimi i tij, përmes korigjimit të një gabimi teknik në ligjin e buxhetit, transferit të këtyre opozitave nga ShKK në DShB, ashtu siç është kërkuar.

## 8. Aktivitete për menaxhimin e pandemisë COVID - 19

Departamenti Shëndetësor i burgjeve ka vazhduar zbatimin e masave antiCOVID-19 tërë kohën. Në mënyrë kronologjike dhe të shkurtër do të prezantohen masat e ndërmarra për parandalimin e COVID-19 në burgje deri me tani, si më poshtë:

1. Ka vazhduar zbatimi i masave në vazhdimësi, konform vendimeve të Qeverisë së Vendit dhe Ligjit për menaxhimin e COVID-19 dhe janë precizuar në vazhdimësi

- masat kolektive, individuale, të veçanta, veprimet që duhej ndërmarrë, afatet dhe bartësit.
2. Ka vazhduar Dezinfektimi, Dezinsektimi dhe Deratizimi (DDD) parandalues i të gjitha hapësirave të brendshme dhe të jashtme të gjitha hapësirave. Ky proces është përsëritur katër herë, aq sa ka pasur kontratë dhe buxhet.
  3. Është bërë rritjen dhe përcjellëja e higjienës personale dhe kolektive, higjienën e ushqimit, masat e tjera konform rekomandimeve të OBSH-së dhe të IKShPK-së.
  4. Janë mbajtur takime të vazhdueshme dhe dakordime me MD dhe ShKK lidhur me koordinimin e të gjitha aktiviteteve të planifikuara për veprim të përbashkët konform Rekomandimeve të MSh-së dhe Qendrës Operative Emergjente.
  5. Është hartuar Plani operacional të përgjithshëm, të punës në këto rrethana, planet operacionale të njërive shëndetësore në burgje dhe kemi bërë harmonizimin e tyre më ato të ShKK dhe vendit.
  6. Është bërë furnizimi i bungjeve më material mbrojtës të nevojshëm pa pasur asnjë mungesë tërë kohën.
  7. Është bërë furnizimi me barëra dhe material shpenzues të nevojshëm sipas planit dhe nevojave për tërë vitin.
  8. Kemi rritë shkallën e gatishmërisë konform vendimeve të OBSH-së dhe Qeverisë së vendit.
  9. Të gjitha aktivitetet shëndetësore janë koordinuar me aktivitetet e tjera të MSh-së në të gjitha nivelet dhe me ato të ShKK-së.
  10. Janë identifikuar hapësirat dhe stafi në rast të paraqitjes së rasteve për veprim dhe menaxhim paraprakisht në funksion të veprimit pa pengesa.
  11. Janë harmonizuar dhe është arritur mbështetja e institucioneve relevante mjekësore të profileve të caktuar në rast nevoje.
  12. Kemi mbi 24 konsultant specialist që janë bashkëpunëtorët tanë dhe që kanë dhënë kontributin në këtë drejtim.
  13. Kemi MM me ShSKUK dhe IKShPK për bashkëpunim dhe mbështetje të ndërsjellët.
  14. Asnjë aktivitet i deritanishëm, nuk është marrë pa koordinim dhe bashkëveprim me të gjithë faktorët relevant.
  15. Në të gjitha burgjet kemi shërbim infermierie 24 orësh, në ambulancat e tjera të NjShB-ve kemi mjek çdo ditë pune dhe në gatishmëri 24 orë. Në Stacionarin e burgut të Dubravës dhe BSL në Gërdovc (gjatë kohës së pandemisë) kemi mjek 24 orë, ndërsa në stacionarin e Lipjanit, mjek 12 orë dhe në thirrje.
  16. Në të gjitha burgjet kemi shërbim psikologjik, stomatologjik, psikiatrik dhe konsultantë të tjerë të nevojshëm. Kemi shtuar aktivitete e shëndetit mendor në këtë periudhë.
  17. Mungesat eventuale janë plotësuar me angazhim maksimal të stafit dhe me bashkëpunim shumë të mirë me ShKK-në.
  18. Stafi mjekësor është angazhuar maksimalisht dhe kemi ndryshuar orarin e punës duke bërë ndarjen e stafit në grupe dhe ndërrime në funksion të shmangies së kontaktit të ndërrimeve për të ruajtur stafin.
  19. Janë mbikëqyrur në vazhdimësi, përmes raporteve të rregullta dhe vizitave personale në burgje në mënyrë që drejt për së drejti të kemi informata shtesë.

20. Janë trajtuar edhe sëmundjet e tjera sipas indikacioneve dhe nevojave. Të gjithë të burgosurit e moshuar, janë veçuar dhe edhe tani, janë duke u trajtuar veçmas nga të tjerët aq sa është e mundur.
21. Kemi pasur rreth 15 persona, vështirë të menaxhueshëm më sëmundje të rënda dhe prognozë terminale, katër nga ta kanë ndërruar jetë, ndërsa tre kanë kryer vetëvrasje në burgje.
22. Ka pasur reagime të ndryshme të burgosurve lidhur me situatën dhe me kërkesa të tyre për lirim nga burgjet. Staf i mjekësor ka qenë prezent dhe ka biseduar vazhdimisht të burgosurit dhe iu është sqaruar aq sa ka qenë e mundur gjendja shëndetësore në vend dhe masat e përgjithshme në funksion të njoftimit të tyre në përgjithësi.
23. Në vazhdimësi kemi bërë biseda me të burgosurit duke iu sqaruar gjendjen aktuale me biseda dhe me shkrim përmes lifletave dhe shkresave sqaruese.
24. Kemi shtuar vizitat sistematike në pavijone, së paku dy herë në javë në të gjitha burgjet.
25. Kemi konstatuar gjatë monitorimit se të gjithë të burgosurit kanë mjaftueshëm mjete higjienike personale të shpërndara nga ShKK dhe secili ka maske mbrojtëse dhe doreza.
26. Varësisht nga zhvillimet në vend dhe botë, vazhdimisht kemi ndërmarre hapa të tjerë shtesë, si vizita të drejtë për drejta në burgje dhe biseda me të burgosur dhe përmes mekanizmave të ankesave, kutive, bisedave, komisionit të ankesave etj dhe si rezultat kemi proceduar edhe:
  - a. Ndërmarrjen e masave shtesë për parandalimin e pandemisë, me masa shtesë.
  - b. Detajizimin e zbatimit të masave përmes shkresës me sqarime shtesë.
  - c. Veprime tjera shtesë dhe sqaruese përmes shkresës të dërguara në vazhdimësi.
27. Të gjitha masat e ndërmarra, janë të bazuar në Rekomandimet e këshillit të Evropës të cilat me kohë i kemi marrë dhe të harmonizuara me ato të OBSH-së, IKShPK-së dhe MSh-së.
28. Menaxhimi i deri tashëm dhe i tillë, ka dhënë rezultate të mira duke pas parasysh se numri i të infektuarve ka qenë relativisht i vogël.
29. Këshilli i Evropës ka publikuar masat e nevojshme për burgje për parandalim dhe menaxhim të pandemisë. Ne kemi ndërmarrë masat për të cilat kemi kompetencë.
30. Në mënyrë të vazhdueshme kemi bërë monitorimin e zbatimit të këtyre masave në të gjitha institucionet. Kam vizituar dhe monitoruar në vazhdimësi punën e NjShB-ve.
31. Kemi bërë testimin e të gjithë stafit shëndetësor të burgjeve, që kanë pasur indikacione sipas manualit të MSh-së.

Tabela numër 6, paraqitja e rasteve të testuara dhe infektuara në burgje gjatë vitit 2021

Paraqitja e rasteve të testuara dhe të infektuara në burgje gjatë vitit 2021															
Nr	Të testuarit	Lloji i rezultatit	Burgjet											TOTALI	
			Dubravë	Lipjan 1	Lipjan 2	Gërdovc	mrekovniD	Prishtinë	Gjilan	Prtizren	Mitrovicë	Pejë	DShB - MSh	n	%
1	Të burgosur	të testuar	27	0	0	15	115	10	0	4	4	2	0	177	100.00
		rezultuar pozitiv	3	0	0	4	0	2	0	0	3	1	0	13	7.34
		rezultuar negativ	22	0	0	11	115	8	0	4	1	1	0	162	91.53
2	Staf Korrektues	të testuar	26	14	3	11	6	11	14	2	7	15	0	109	100.00
		rezultuar pozitiv	0	14	1	4	4	5	4	2	6	2	0	42	38.53
		rezultuar negativ	26	0	2	7	2	6	10	0	1	13	0	67	61.47
3	Staf Shendetesor	të testuar	40	0	3	2	0	3	1	2	0	10	0	61	100.00
		rezultuar pozitiv	3	0	1	1	0	1	1	1	0	1	0	9	14.75
		rezultuar negativ	37	0	2	1	0	2	0	1	0	9	0	52	85.25
4	Totali	të testuar	93	14	6	28	121	24	15	8	11	27	0	347	100.00
		rezultuar pozitiv	6	14	2	9	4	8	5	3	9	4	0	64	18.44
		rezultuar negativ	85	0	4	19	117	16	10	5	2	23	0	281	80.98

Bazuar në këto të dhëna nga 281 të testuar, 18.44% (64) të testuarëve kanë qenë pozitiv. Nga të testuarit e secilës kategori, 7.34% (13) kanë qenë pozitiv të burgosur, 38.53% (42) staf korrektues dhe 14.75% (9) staf shëndetësorë.

Gjatë kësaj periudhe nuk ka pasur asnjë të vdekur si pasojë e infeksionit me COVID-19.

Gjatë tërë viti është bërë vaksinimi i plotë i të burgosurve, stafit mjekësor dhe atij korrektues.

Është përpiluar plani si në vijim:

Fillimisht janë dërguar të burgosurit në Njësitë e vaksinimit në QKMF-të më të afërta sipas moshës dhe kategorive fillestare.

Në qershor është aprovuar kërkesa e jonë nga Komiteti për Imunizim dhe kemi bërë emërimin e 11 ekipeve, (një mjek dhe dy infermier) për secilën njësi.

Këto ekipe janë trajnuar dhe kanë marrë përgjegjësinë për këtë proces. Kanë zbatuar protokollat dhe me profesionalizëm kanë kryer shërbimin e vaksinimit.

Plani ka pasur këtë përmbajtje:

1. Janë caktuar datat e fillimit të vaksinimit, që kanë qenë nga 19 korriku, 2021.
2. Vaksinat, shiringa dhe tretësit janë marrë në orën 07:30 në QKMF-të përkatëse me frigorifer portabël të cilin ua huazon QKMF vetëm për këtë transport dhe janë kthyer prapë.
3. Vaksinat janë mbajtur në frigorifer, me temperaturë deri në 4C, tërë kohën sa nuk janë në përdorim.
4. Ruajtja e zgjirit të ftoftë, tretja e flakonëve dhe llogaritjet e sakta për të mos tretur më shumë se sa që shpenzohet dhe kthimi i atyre të tretuar në QKMF, janë çështje që janë keni bërë në trajnim në bashkëpunim me QKMF-të, janë harmonizuar dhe zbatuar me përpikëri.
5. Të gjithë flakonat e përdorur dhe ata të pa përdorur si dhe ata të tretur, janë kthyer në QKMF me raport përcjellës.
6. Janë përshtatur hapësirat e nevojshme për aplikim të vaksinimit me kompjuter, aq sa ka pasur ekipe, me rrjet qeveritar dhe tavolina, karrige, shtretër dhe pajisjet për intervenim emergjent në rast nevojë.
7. Është zbatuar periudha prej 15 minuta pritje dhe hapësira e përshtatshme.

Në aspektin teknik, vaksinimi është organizuar si vijon:

1. Të burgosurit janë sjell në hapësirën e paraparë me kohë, sipas deklaratimit dhe kanë nënshkruar deklaratën e pëlqimit për marrjen e vaksinës.
2. Pas kësaj, është marrë anamneza sipas formularit të anamnezës, kjo në mënyrë elektronike.
3. Në të njëjtën kohë është plotësuar edhe protokollin fizik i veçanët i dedikuar për këtë vaksinim. Janë mbajtur dy protokolle, një për të burgosurit dhe një për staf korrektues dhe të tjerë.
4. Pastaj është aplikuar vaksina dhe është bërë përcjellja e gjendjes së përgjithshme të personit për së paku 15 minuta.
5. Printimi i kartonëve të vaksinimit do të bëhet pas përfundimit të procesit në një printer përkatës në QKMF, në funksion të shmangies së problemeve teknike eventuale gjatë procesit të vaksinimit.

6. Ekipet e vaksinimit, janë të pajisur me kredenciale dhe duhet të provojnë funksionimin e tyre në një kompjuter të rrjetit qeveritar.

Pajisjet që janë vendosur vend vaksinim:

1. hapësirë të përshtatshme,
2. tavolina,
3. karrige,
4. shtretër,
5. kompjuter,
6. rrjet interneti,
7. formular të deklaratës së dhënies së pëlqimit për vaksinim,
8. laps për nënshkrim,
9. formular për efekte të pa dëshirueshme dhe formular të anamnezë ( në rast se nuk funksionon shiteimi, kjo forme bëhet vetëm me aprovim paraprak),
10. protokoll për të burgosur dhe protokoll për staf korrektues,
11. vatë,
12. alkool;

Nga QKMF janë marrë:

13. Vaksinat në flakon,
14. shiringa,
15. tretësi;

Të gjithë flakonët e vaksinave të përdorur duhet të kthehen në QKMF ku janë marrë.

Në total janë vaksinuar 4111 persona, prej tyre 122 me vaksinën Astrazeneca dhe 3989 vakcina Pfizer.

Më shumë se 97 % e të burgosurve dhe stafit janë të vaksinuar me të dyja dozat. Vaksinimi vazhdon për të burgosurit e sa po ardhur e që nuk janë vaksinuar, çdo dy javë. Në dhjetor ka filluar edhe aplikimi i dozës së tretë sipas radhës dhe kushteve të vaksinimit të përcaktuara nga Komiteti i Imunizimit.

## **9. Monitorimi i aktiviteteve dhe shërbimeve të cilat përcaktojnë kualitetin e kujdesit shëndetësor**

- Ka vazhduar monitorimi i vazhdueshëm i gjendjes shëndetësore dhe indikatorëve të veçante që e përcaktojnë kualitetin e gjendjes shëndetësore dhe shërbimeve shëndetësore përmes kontrollimit të rreptë të raportimeve periodike dhe të rasteve, përpunimi i të dhënave, rezultateve të trajnimit të stafit etj.
- Inspektimi i rregullt në fushën sanitare, shëndetësore, farmaceutike të NJShB-ve.
- Në mungesë të SISH, përpunimin e të dhënave e kemi bërë më programe të përpiluara vet.
- Kane përfunduar në këtë periudhe disa aktivitete, shtese, shëndetësore në funksion të rritjes së cilësisë së shërbimeve shëndetësore në burgje siç janë vizitat sistematike suplementare të përshkruara më lartë.

Për të pasur një pasqyrë më të qartë të shërbimeve shëndetësore në burgje, po paraqesim një tabelë të përmbledhur të disa indikatorëve të cilët përcillen në mënyrë të vazhdueshme që nga viti 2003 e tutje.

Tabela numër 7,raporti i të dhënave epidemiologjike në të gjitha burgjet par periudhën 2003 – 2020

Periudha 2003 - 2021		Raporti epidemiologjik i DShB																				
Nr	Indikatori	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Totali	
1	Te burgosur te pranuar	6883	6761	6898	6277	6230	6616	3803	3865	4264	4608	4536	4897	4435	4154	3739	3842	3970	3681	4709	94268	
2	Te burgosur te liruar	4583	4877	5484	5423	5567	5612	3197	3424	3479	3552	3803	4112	3729	3262	3035	3166	3051	3024	3512	75912	
3	Vizita e pare mjekesore ne pranim	6877	6710	6710	6064	6139	6429	3894	3851	4935	4580	4455	4911	4387	4198	3705	3832	3943	3662	4713	93995	
4	Konsulta mjekesore	32233	30120	28576	24696	20637	20778	19805	23284	22696	25950	28706	29691	28978	33824	31503	27145	28036	33849	27651	518058	
5	Konsulta psikiatrike	1630	2133	2187	3381	3266	2248	1780	1904	2384	2977	2719	3075	3430	3867	3315	3826	5377	5483	5528	60510	
6	Konsulta psikologjike	370	523	497	957	1003	788	305	428	589	1818	1409	1698	2979	3797	3997	3992	4784	5472	5613	40929	
7	Sherbime dentare	1329	2487	2158	1947	1706	1817	1915	1636	1772	2140	1743	1916	2232	3061	3617	3700	4037	2236	2492	43941	
8	Sherbime te tjera mjekesore	2019	675	420	410	463	597	291	969	818	813	5449	3780	5616	14328	12977	14697	13255	18075	19116	114788	
9	Totali i konsultimeve shendetesore	44458	42848	40548	37455	33214	32657	27990	32072	33204	38278	44056	44196	50962	61201	61924	56187	58200	59276	64599	883485	
10	Hospitalizime ne Stacionarin e burgut	110	107	181	97	78	80	51	74	131	123	117	104	98	123	122	122	135	122	114	2087	
11	Hospitalizime ne Spitalet Civile	83	70	106	93	94	107	62	76	81	88	178	166	160	151	151	183	163	141	170	2323	
12	Dergimet jashtë IK per konsultime	509	751	644	538	480	648	517	925	760	844	1469	1682	2066	2187	2073	2719	2722	1712	2357	25503	
13	Dergimet jashtë IK per intervenime	168	187	160	17	42	135	235	238	95	62	163	216	202	130	173	161	222	94	250	2940	
14	Transferet shendetesore	14	230	115	84	57	223	332	254	285	214	234	201	180	269	15	40	320	170	61	3298	
15	TBC Cases in Kosovo Prisons	5	9	16	2	10	8	1	1	5	7	40	22	5	4	1	6	1	1	5	149	
16	Rastet me HEPATIT B																	6	4	3	13	
17	Rastet me HEPATIT C		2	10	5	1	6	2	8	7	5	4	6	5	14	20	24	12	12	9	152	
18	Rastet HIV pozitiv		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3	0	1	2	4	0	0	0	10	
19	Aplikimi i Testeve Psikologjike																			1516	1649	3165
20	Analizat e gjakut sipas planit																			287	446	733
21	Analizat e gjakut sipas indikacioneve																			449	392	841
22	Analizat e gjakut per substancave psikotrope																			10	24	34
23	Vizitat sistematike muojre (parametrave vital)																			14864	15522	30388
24	Kontrollet stomatologjike sistematike																			199	166	365
25	Kontrollet gjinekologjike sistematike																			41	0	41
26	Mamografi																			0	3	3
27	PAPA test																			0	6	6
28	RTG Pulmo																			205	136	341
29	Neurotic Syndromes	1432	2422	2296	2648	2468	1839	1662	1425	2089	2333	1983	2502	2284	2241	2415	2552	2431	2165	2436	41503	
30	Psychotic Syndromes	789	1125	535	585	782	917	391	573	361	332	394	358	569	940	439	502	497	423	406	10918	
31	Semundjet kardiovaskulare	420	663	742	779	832	1089	742	795	1206	1472	1417	1716	1824	1750	1378	1273	1433	813	852	21196	
32	Semundjet Respiratore	1248	1918	1821	2287	2860	2088	1351	1325	1810	2054	2360	2442	2384	2848	2288	1797	1809	1416	1617	37723	
33	Semundjet gastrointestinale	917	1494	1800	2223	2687	1771	1078	1307	1759	2094	2277	2355	2585	2389	1945	1870	1847	1598	1454	35480	
34	Semundjet urogenitale	405	565	530	935	1258	728	465	546	557	715	754	680	742	886	900	764	719	571	557	13277	
35	Semundjet e lekures	481	660	876	1215	974	917	488	439	414	612	626	751	863	1044	845	949	1312	871	923	15270	
36	SS te transmetueshme	16	35	10	10	1	26	9	1	3	0	6	8	16	21	16	14	32	15	8	247	
37	Semundjet e sistemit loko motor	1119	1809	1103	1304	1652	1597	1064	1243	1622	1789	1908	2376	2356	2505	1932	2158	2055	1379	1365	32226	
38	Semundjet infektive	145	375	456	117	36	795	212	86	881	836	950	788	886	178	90	36	30	45	47	6989	
39	Vete lendimet						20	32	54	45	57	28	36	86	142	172	228	153	130	102	1285	
40	Lendimet trupore						69	97	78	71	120	77	78	144	188	268	392	370	278	283	2513	
41	Abuzimet seksuale						3	0	0	2	1	0	1	0	1	0	1	0	0	3	12	
42	Rastet ne greve te urise	88	153	124	138	51	576	90	111	51	76	52	96	131	137	90	81	105	83	92	2323	
43	Tentim vetevrastet	5	17	21	22	11	7	19	17	17	6	9	13	27	11	33	33	16	29	28	341	
44	Vetmia - Izolimi												64	130	250	441	472	681	633	483	3154	
45	Vdekjet ne burg	11	3	3	0	4	1	2	4	3	4	3	6	3	5	6	3	8	10	9	88	



Kjo tabelë përfshin indikatorët e përgjithshëm specifik ata të disa sëmundjeve dhe indikatorët e veçantë sipas kategorive dhe të përmbledhur sipas viteve nga të gjitha njësit shëndetësore të burgjeve.

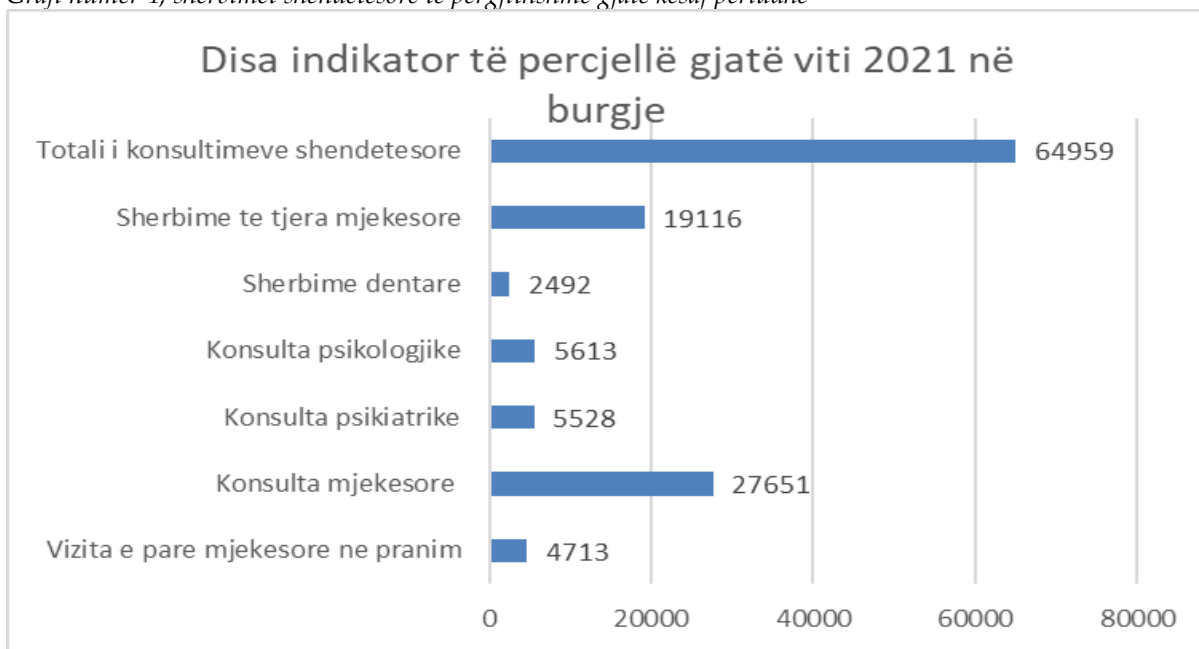
Kujdes i veçantë i është kushtuar edhe kualitetit të raportimit nga Njësitë Shëndetësore të Burgjeve në funksion të raportimit unik dhe adekuat. Është bërë edhe trajnim i raportuesve.

Raportimet janë bërë më kohë çdo herë dhe nuk ka pasur ngecje në procese si pasojë e raportimit.

**Bazuar në këtë monitorim dhe raportim, për këtë periudhë janë kryer këto shërbime:**

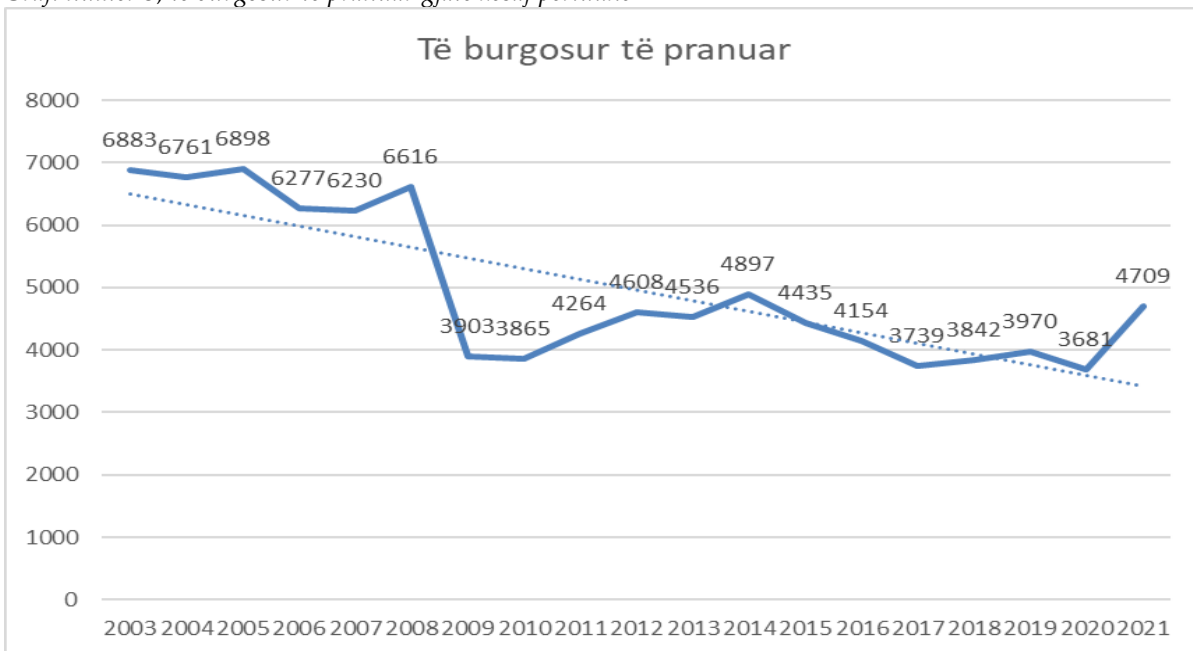
- Janë kryer 4,713 vizita të para mjekësore me hapje të dosjes mjekësore.
- Janë kryer 3,512 vizita te fundit, liruese mjekësore.
- Janë kryer gjithsejtë 27,651 vizita mjekësore.
- 5,528 konsultime psikiatrike
- 5,613 konsultime psikologjike
- 2,492 vizita dhe trajtime stomatologjike.
- 19,116 shërbime te tjera jo specifike.
- Në total janë kryer 64,959 shërbime mjekësore. Mesatarisht i bie secili i burgosur është vizatuar se paku **41 here** nga mjeku gjatë vitit.

Grafi numër 4, shërbimet shëndetësore te përgjithshme gjate kësaj periudhe



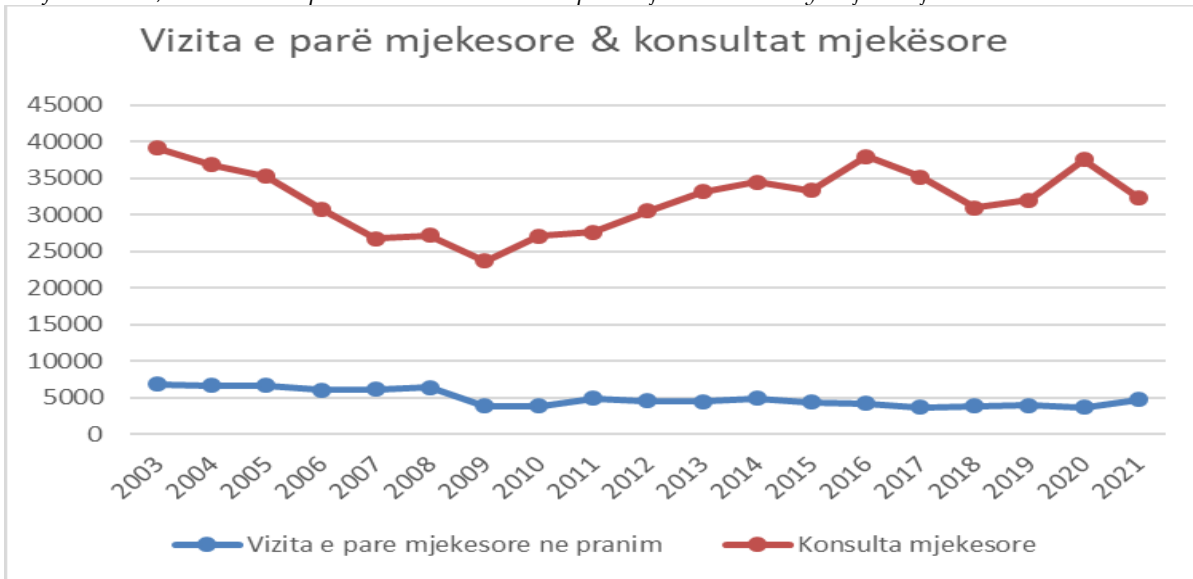
Numri i të burgosurve gjatë periudhës 2003 – 2021 ka pësuar rritje graduale me një trend të vazhdimt të kësaj rritjeje siç shihet në grafikun, por e cila ka filluar një rritje të lehtë dy vitet e fundit duke pësuar prapë rënie si pasojë e COVID-19 vitin e kaluar dhe prapë rritje këtë vit. Si pasojë ka pasur edhe rritje të shërbimeve në të gjitha llojet e tyre.

Grafi numër 5, të burgosur të pranuar gjatë kësaj periudhe



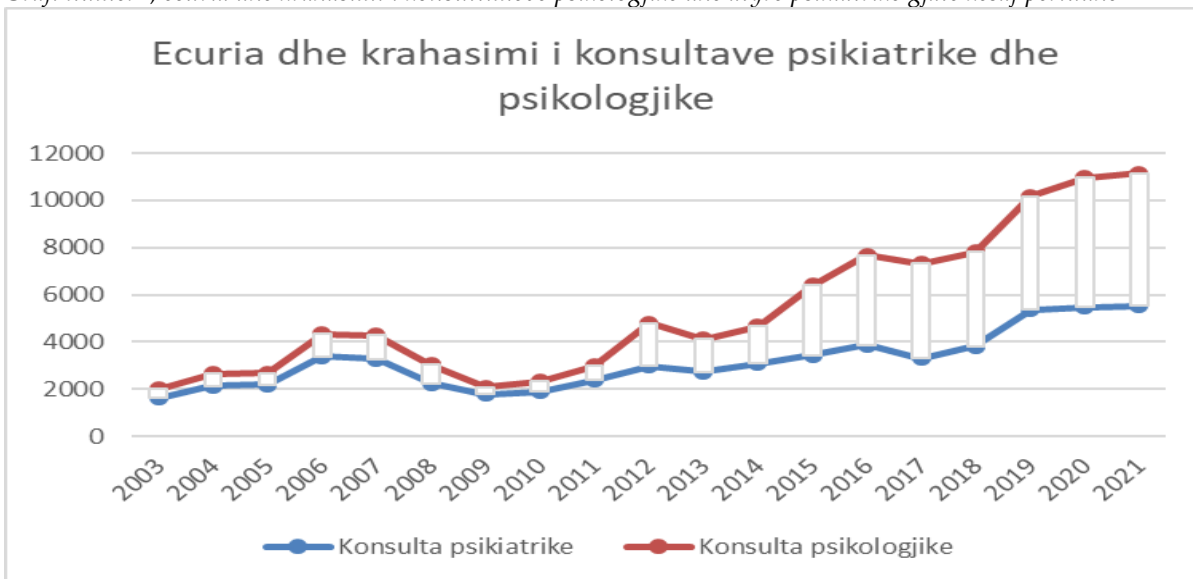
Po ashtu vizita e parë mjekësore korrespondon me numrin e konsultave mjekësore dhe ka një trend paralel që nënkupton se të gjithë të burgosurit proporcionalisht marrin shërbime mjekësore, siç shihet në grafikonin e më poshtëm.

Grafi numër 6, ecuria dhe raporti në mes të vizitës së parë mjekësore dhe atyre tjera mjekësore



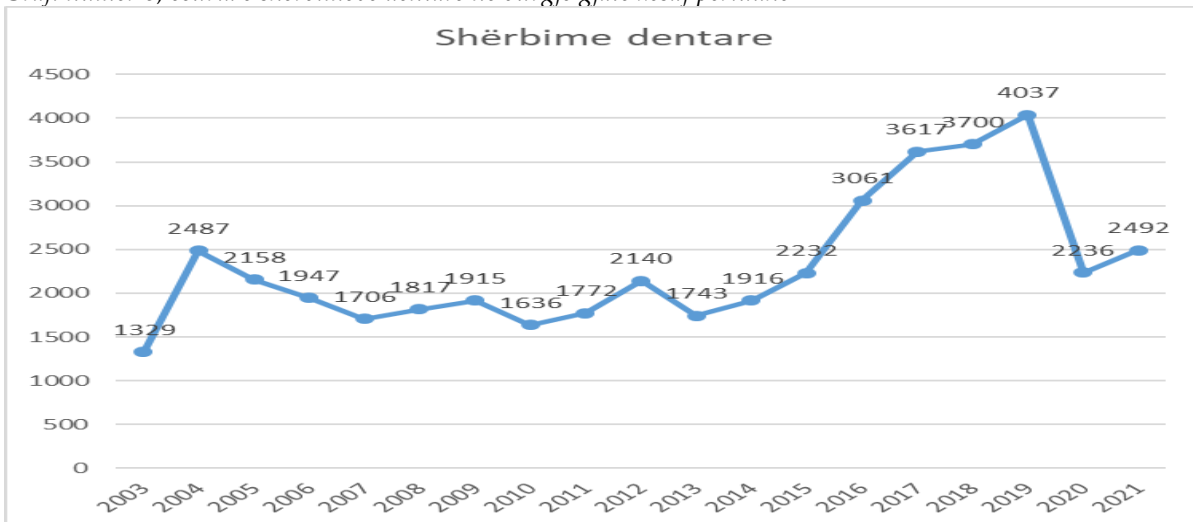
Me rritjen e profesionalizmit, stafit adekuat, psikologeve dhe mjekëve psikiatër edhe shërbimet janë profilizuar dhe si pasojë kemi rritjen graduale dhe shkëputjen e vlerës numerike të shërbimeve psikologjike me ato psikiatrike, kjo tregon se kemi një trend të afirmimit më të madh të shërbimeve psikologjike ne burgje por që të dyja kanë pasur rritje në vazhdimësi dhe në mënyrë agresive tri vitet e fundit.

Grafi numër7, ecuria dhe krahasimi i konsultimeve psikologjike dhe atyre psikiatrike gjate kësaj periudhe



Shërbimet dentare janë rritur dukshëm gjatë kësaj periudhe kohore 2003 - 2021. Në të gjitha burgjet dhe qendrat të paraburgimit kemi instaluar shërbime dentare, me karrige dhe stomatolog. Po ashtu edhe gjatë këtij viti janë bërë vizita sistematike dentare për të gjithë të burgosurit dhe te paraburgosurit. Andaj siç shihet në grafikon, ka pasur rritje të vazhdueshme konstante lineare të këtyre shërbimeve. Ndryshimi i ndodhur vitin e kaluar pasi që pandemia ka reduktuar lëvizjet dhe shërbimet jo esenciale te të burgosurve ka pësuar prap rritje të këtyre shërbimeve.

Grafi numër 8, ecuria e shërbimeve dentare në burgje gjate kësaj periudhe



Për trajtim adekuat ka qenë e nevojshme edhe hospitalizimi në Stacionarin e Burgut në Dubravë ku gjithsejtë ka pasur 114 sosh, ndërsa në spitale civile janë hospitalizuar 170, prej tyre 31 hospitalizime në QKUK. Për intervenime te ndryshme, jashtë burgjeve, janë dërguar 250 të burgosur.

Për konsultime jashtë Institucioneve Korrektuese janë dërguar 2357 raste ndërsa transfere për shkaqe shëndetësore ajnë bërë 61 raste.

Grafi numër 9, Lëvizjet e te burgosurve jashtë burgjeve për shërbime shëndetësore gjate kësaj periudhe



Hospitalizimet , terminët, analizat, konsultat dhe shërbimet e tjera, të ndërmarra në ShSKUK, gjegjësisht në QKUK, kanë qenë të organizuar nga Infermierja Koordinatore par Dhoma të Sigurta dhe për termine në ShSKUK, të cilat janë paraqitur sipas tabelës se bashkëlidhur.

Tabela numër 8, shërbimet e ndryshme në QKUK, terminët dhe ekzaminimet

Aktivitetet shëndetësore të bëra në QKUK sipas termineve pareaprake gjatë vitit 2021												
Nr	Aktiviteti	Njësitë Shëndetësore të Burgjeve										Totali
		Dubravë	Gerdovc	Lipjan (m)	Smrekovnicë	Prishtinë	Prizren	Lipjan (f)	Mitrovicë	Gjilan	Pejë	
1	CT	3	10		2	2				2	2	21
2	SCINTIGRAFI		2									2
3	ECHO SYVE		1									1
4	ECHO ABDOMENI		2			1						3
5	ECHO DOPLER	3	1	1		3		2	2			12
6	EEG			1		3	2			1		7
7	EMNG	1		1		1				1		4
8	EKOKARDIOGRAFI	1	2			3						6
9	EKG HOLTER		1			1						2
10	RTG		2									2
11	ERGOMETRI		2			2				1		5
12	TEE	1								1	1	3
13	KORONAROGRAFI	1	1				1					3
14	BRONKOSKOPI									1		1
15	ESWL	1										1
16	UROFLOWMETERI						2					2
17	FIZIOTERAPI			1		1						2
18	MENDIM KONZELIAR	2				3				1		6
19	MRI	7	1	1		5	1	4	4	7		30
20	OCT		2									2
21	OMS					1						1
22	AUDIOGRAM					2						2
23	REKTOSIGM					1						1
24	GASTROSKOPI	1										1
25	IRIGOGRAFI		1			2						3
26	KOLLONOSKOPI		3									3
27	TERMIN PER OPERACION	1	2	1		2		1	1	1		9
Totali i shërbimeve të përfunduara												135

Tabela numër 9, shërbimet e ndryshme në QKUK, Vizitat Specialistike ne Klinika

Vizitat Specialistike ne QKUK gjatë vitit 2021, për të burgosur												
Nr	Aktiviteti	Njësitë Shëndetësore të Burgjeve										Totali
		Dubravë	Gerdovc	Lipjan (m)	Smrekovnicë	Prishtinë	Prizren	Lipjan (f)	Mitrovicë	Gjilan	Pejë	
1	KL.K.VASKULARE	3									3	6
2	KL.FORENZIK									1		1
3	KL.UROLOGJI		1									1
4	KL.ABDOMINALE		1			1						2
5	KL.OFTALMOLOGJI	2						3				5
6	KL.INFEKTIVE		1									1
7	KL.ORL	1										1
8	KL.PLASTIKE	2										2
9	KL.FIZIATRISË			1								1
10	KL.ORTOPEDISË								1			1
11	KL.ORTOPEDISË	8	3	1				3	1		4	20
Totali i shërbimeve të përfunduara												41

Tabela numër 10, shërbimet e ndryshme në ShSKUK, konsultimet në Ambulanca dhe ne Klinika

Konsultimet sipas Klinikave në QKUK, gjatë vitit 2021, për të burgosur												
Nr	Aktiviteti	Njësitë Shëndetësore të Burgjeve										Totali
		Dubravë	Gerdovc	Lipjan (m)	Smrekovnicë	Prishtinë	Prizren	Lipjan (f)	Mitrovicë	Gjilan	Pejë	
1	KL.DERMAT.		1									1
2	KL. RADIOLOGJI								1			1
3	K.MAXILLOFACIALE					3		2				5
4	KL. ORL	1			1							2
5	KL. ONKOLOGJI		1									1
6	KL. UROLOGJISË		1									1
7	KL ORTOPEDI								1			1
8	KL.PULMOLOGJI								1			1
9	KL. TORAKALE		1									1
10	KL.PLASTIKE	1										1
11	KL.ABDOMINALE					2						2
12	KL KARDIOLOGJI								1			1
13	REZULTATE TE NDRYSHME	28	55	3	3	30	1	13	4			137
Totali i shërbimeve të përfunduara												155

Tabela numër 11, shërbimet e ndryshme në ShSKUK, hospitalizimet;

Hospitalizimet në Klinikat e QKUK, gjatë vitit 2021, për të burgosur												
Nr	Aktiviteti	Njësitë Shëndetësore të Burgjeve										Totali
		Dubravë	Gerdovc	Lipjan (m)	Smrekovnicë	Prishtinë	Prizren	Lipjan (f)	Mitrovicë	Gjilan	Pejë	
1	KIRURGJI VASKULARE	2										2
2	COVID4/MIQ/ENDOKRIN	1										1
3	COVID3/MJEKSI SPORTIVE		1									1
4	ORTOPEDI					1		1	1			3
5	HEMATOLOGJI	1	1	1								3
6	KIRURGJI MAKSILOFACIALE	1				1						2
7	KARDIOLOGJI I	3	1									4
8	KIRURGJI PLASTIKE		1			1						2
9	NEFROLOGJI					1			1			2
10	NEUROLOGJI					2						2
11	COVID -19					1						1
12	ENDOKRINE	3				1						4
13	KARDIOLOGJI II	1	1									2
14	UROLOGJI	1							2			3
15	KIRURGJI ABDOMINALE	1	2	1		2						6
16	KIRURGJI E FEMJEEVE			1								1
17	OTORINOLARINGOLOGJI	1			1							2
18	OFTALMOLOGJI	1										1
19	GASTROENTEROLOGJI	1							1			2
20	PULMOLOGJI	1	2									3
Totali i shërbimeve të përfunduara												47

Në funksion të rritjes së cilësisë së shërbimeve shëndetësore për të burgosurit në QKUK, ka vazhduar funksionimi i infermieres koordinatorë e cila kryen punën ndërlidhëse në mes të dy shërbimeve përfshirë terminët dhe përmbledhjen e tyre aq sa është e mundur që një i burgosur të kryej më shumë shërbime brenda ditës, raportet, përgatitjet e rasteve për intervenime dhe shërbime të tjera relevante përfshirë edhe raportet periodike.

Kjo formë e menaxhimit të rasteve ka ndikuar dukshëm në ngritjen e cilësisë së shërbimeve shëndetësore, duke trajtuar të burgosurit mjaftë mirë, pa pasur nevojë për pritje si dhe në mënyrë profesionale.

Ky bashkëpunim është avancuar me Klinikën Radiologjisë, me ç' rast, çdo ditë është një termin i caktuar për CT për të burgosur, ndërsa çdo javë një termin i caktuar për MRI, me çka ka mundur diagnostikim adekuat, pa vonesë dhe me kohë të rasteve në nevojë, pa i konsideruar këtu rastet emergjente. Vetë fakti se janë kryer 30 MRI brenda vitit për raste të planifikuara, pa përfshirë ato emergjente tregon për mundësinë e diagnostikimit adekuat dhe me kohë për të burgosur.

Bazuar në këto raporte, 155 të burgosur kanë marrë shërbime konsultative të nivelit terciar. Klinikat që më së shumti janë konsultuar janë ajo e Ortopedisë, Hematologjisë, Stomatologjisë, Oftalmologjisë dhe e Kardiologjisë.

Në QKUK kanë qenë të hospitalizuar 47 të burgosur, prej tyre më së shumti në Kirurgjisë Abdominale, Klinikën e Kardiologjisë, Endokrinologjisë, pastaj atë të Ortopedisë dhe Gastroenterologjisë.

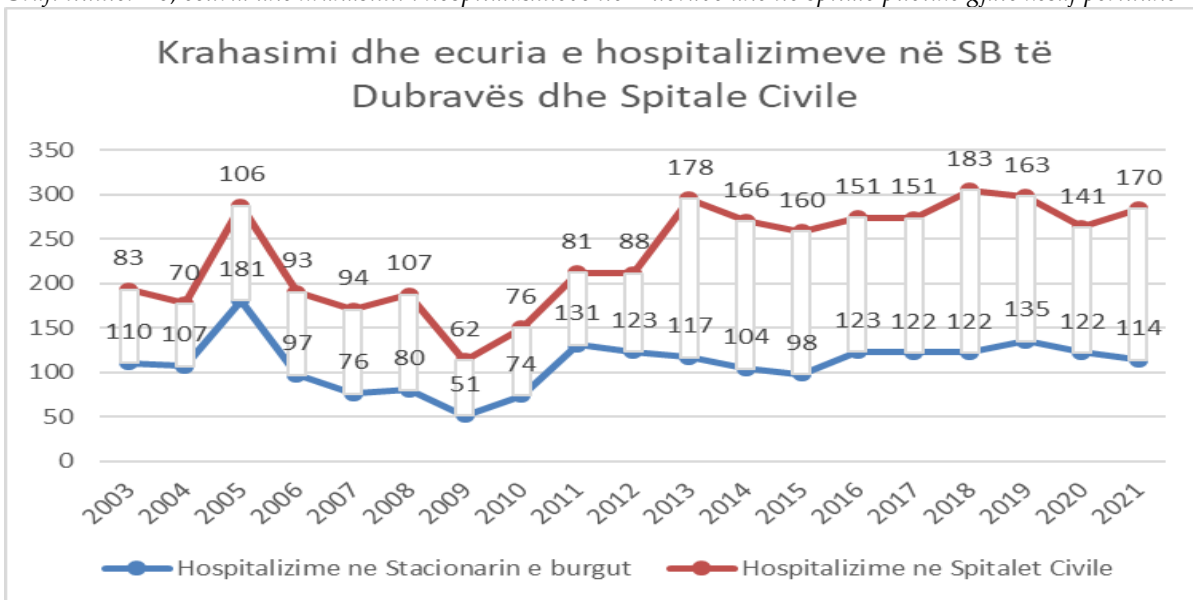
Bashkëpunimi me SP të Pejës është në nivel të shkëlqyeshëm, përfshirë intervenimet kirurgjike duke qenë se kirurgu vije nga ky spital në Stacionarin e Burgut, përgatitë rastet para operacionit dhe përcjell ato pas operacionit. Renovimi i dhomës së sigurte në Repartet e Kirurgjisë dhe Psikiatrisë ka krijuar kushte më të mira trajtimi.

Gjatë krahasimit të ecurisë së hospitalizimeve në Stacionarin e Burgut të Dubarvës dhe në spitale civile, trendi i ecurisë është linear, paralel që do të thotë shfrytëzohen të dyja institucionet, natyrisht me një numër më të madh të atyre në ato civile por jo më ndonjë ndryshim signifikant por me trend të njëjtë linear me një rënie të lehtë gjatë këtij viti.

Shërbimet të cilat kanë dominuar këtë vit kanë qenë ato endokrinologjisë si pasojë e trajtimit të diabetit, ato të kirurgjisë maksillofaciale dhe pjesa tjetër dioagnostike të formave dhe shërbimeve të ndryshme.

Përkundër renovimeve në QKUK, shërbimi i infermieres koordinatorë ka vazhduar edhe pse ne kushte jo adekuate përgjatë renovimeve të hapësirave ku është e lokalizuar hapësira e punës së saj.

Grafi numër 10, ecuria dhe krahasimi i hospitalizimeve në Dubrave dhe ne spitale publike gjate kësaj periudhe



Dërgimet jashtë burgjeve i të burgosurve për shërbime shëndetësore, çdo herë është çështje e diskutimit dhe monitorimit.

Edhe gjatë kësaj periudhe është punuar në këtë drejtim që sa më shumë shërbime shëndetësore të ofrohen brenda burgjeve duke ofruar shërbime konsultative dhe numër të konsultantëve më të madh në burgje.

Kjo çështje është avancuar dhe ka pasur arritje të mëdha, megjithatë transferi jashtë burgjeve për shkaqe shëndetësore për shërbime suplementare ka vazhduar edhe më tutje.

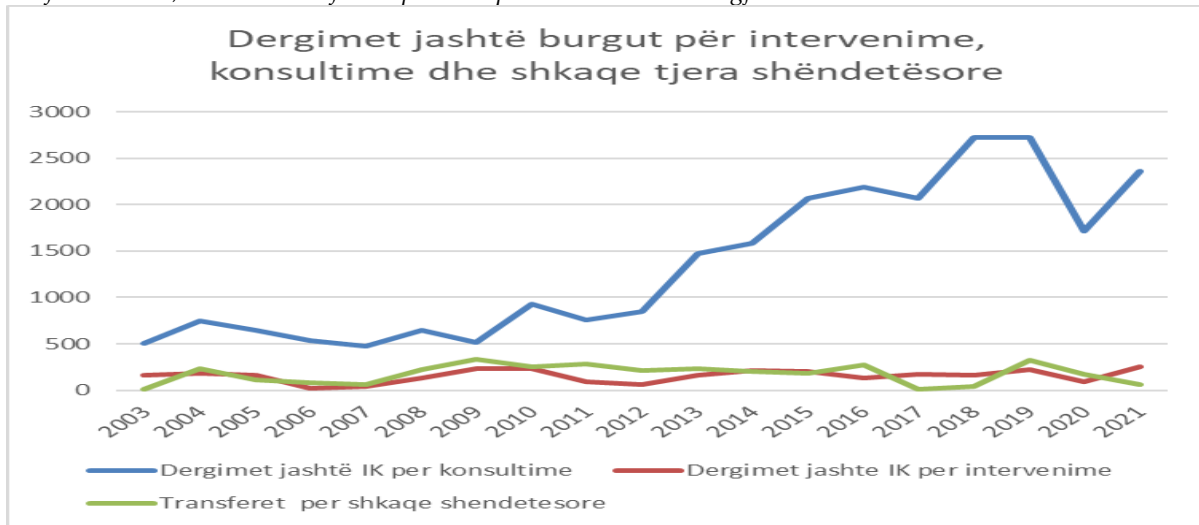
Një ndër shkaqet kryesore është kërkesa për shumë shërbime dhe konsultime për një të burgosur për të gjetur diagnozën adekuate dhe për trajtim të mirëfilltë.

Në të shumtën e rasteve kërkesa për vizitë ë serishëm vjen nga Specialisti dhe institucioni shëndetësor publik si dhe rastet kur me urdhër të gjykatës dhe prokurorisë po ashtu dërgohet për shkaqe shëndetësore, e të cilat gjatë këtij viti kanë qenë të shumta.

Kjo në masë po e rrit numrin e transporteve jashtë NjShB përkundër shtimit të numrit të stafit dhe shërbimeve brenda burgjeve.

Mirëpo gjatë këtij viti si pasojë e lirimit të masave kufizuese për shkak të pandemisë, për një kohë, ka pasur prapë rritje të theksuar të daljeve jashtë për shkaqe shëndetësore.

Grafi numër 11, ecuria e transferove për shkaqe shëndetësore në burgje 2003 – 2021



Nëse bëjmë një krahasim të ecurisë së shërbimeve të përgjithshme shëndetësore dhe konsultimeve mjekësore vërehet se ecuria është lineare dhe paralele në mes të këtyre dy shërbimeve me tendencë të lehtë të rritjes si rezultat i shtimit të shërbimeve, kujdesit dhe stafit.

Gjatë vitit 2020 dhe 2021 kemi filluar evidentimin edhe të disa shërbimeve shtesë, të cilat janë kryer edhe më parë por janë paraqitur si pjesë e shërbimeve të tjera.

Në funksion të zbatimit të Praktikave Standarde të Veprimit dhe protokolleve të ndryshme në përdorim dhe në dobi të menaxhimit sa më të mirë të rasteve, kemi mbajtur dhe përmbledhë evidencën e 10 parametrevë të tjerë të paraqitur në tabelën numër 12:

Tabela numër 12, të dhënat mbi disa shërbime, shtesë, specifike në burgje

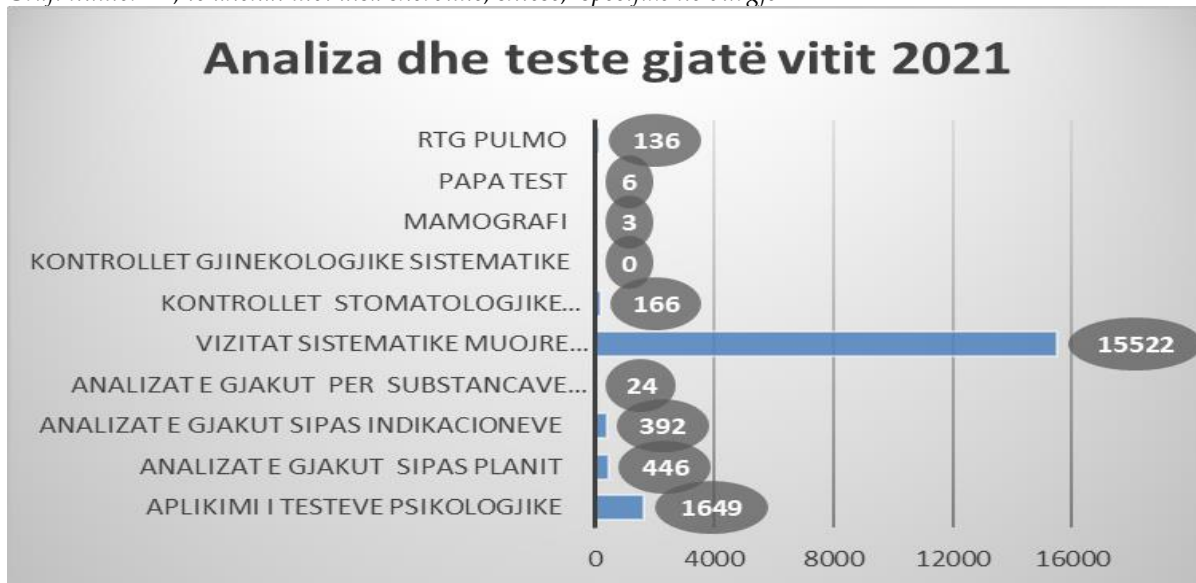
Të dhënat mbi disa shërbime shtesë specifike, gjatë vitit 2021		
Nr	Lloji i shërbimit	Totali
1	Aplikimi i testeve Psikologjike	1649
2	Analizat e gjakut sipas planit	446
3	Analizat e gjakut sipas indikacioneve	392
4	Analizat e gjakut për substancave psikotrope	24
5	Vizitat sistematike muojre (parametrevë vital)	15522
6	Kontrollet stomatologjike sistematike	166
7	Kontrollet gjinekologjike sistematike	0
8	Mamografi	3
9	PAPA test	6
10	RTG Pulmo	136

Nga kjo tabelë shohim se janë aplikuar 1649 teste psikologjike në funksion të identifikimit dhe trajtimit të çrregullimeve mendore dhe parandalimit të vetëlëndimit dhe vetëvrasjeve si pjesë e punës së shërbimit. Këto teste janë më modernet për të cilat stafi është trajnuar paraprakisht.



Po ashtu ka vazhduar testimi i gjakut për të gjithë të burgosurit dhe për të tjerët në nevojë, sipas indikacioneve dhe përshkrimeve. Këtë proces e ka fuqizuar edhe më shumë furnizimi me pajisje më moderne për laboratorë të NjSh të burgjeve.

Grafi numër 12, të dhënat mbi disa shërbime, shtesë, specifike në burgje

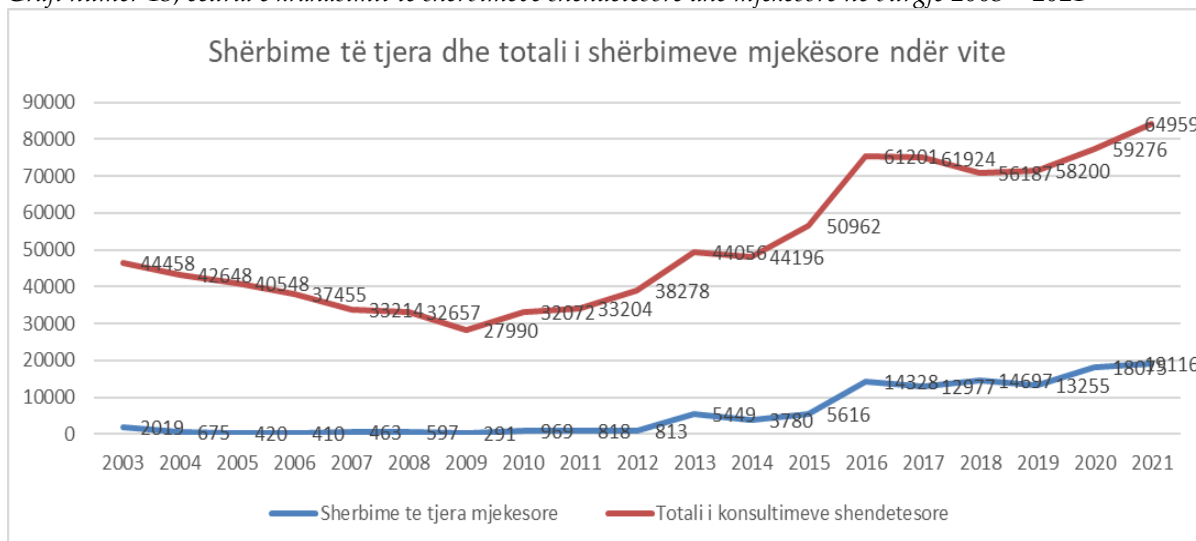


Kontrollet gjinekologjike dhe ato të Mamografisë dhe PAPA testit janë rutine dhe periodike, një kontroll e tillë është bërë gjatë vitit 2021.

Kontrollime gjinekologjike sistematike nuk ka pasur si të tilla pasi që gjinekologia ka qenë në mënyrë të vazhdueshme, çdo javë.

Ndërsa shërbimet e tjera shëndetësore dhe konsultimet vazhdojnë të kenë një trend linear të rritjes së lehtë në burgje si rezultat i shtimit të shërbimeve dhe kujdesit në përgjithësi.

Grafi numër 13, ecuria e krahasimit të shërbimeve shëndetësore dhe mjekësore në burgje 2003 – 2021

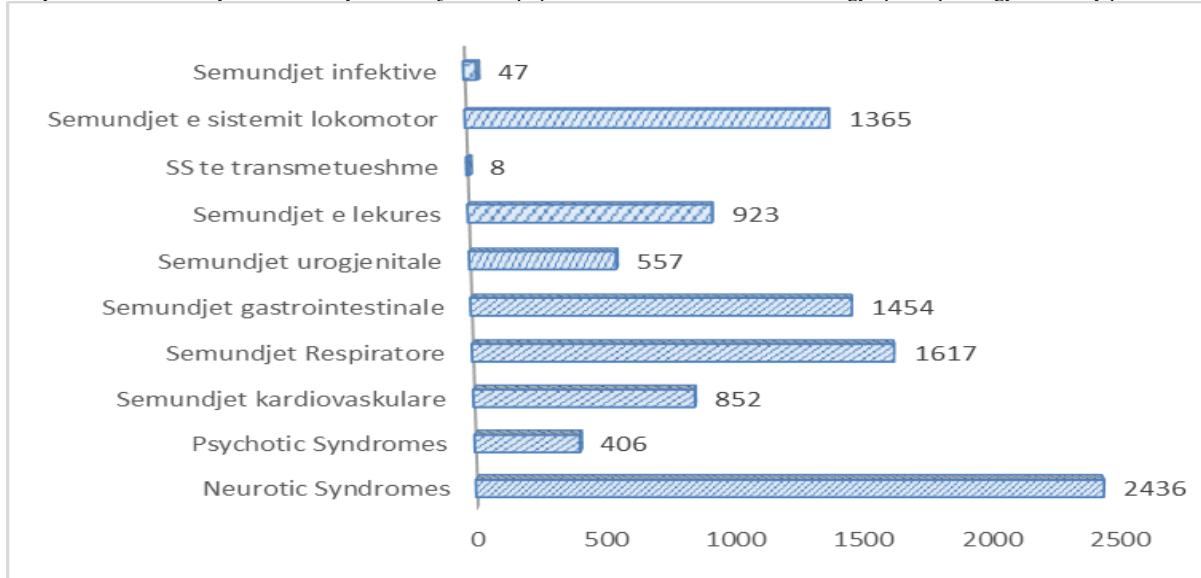


Sa i përket shërbimeve për 10 sëmundje të cilat përcillen vazhdimisht në institucionet korrektuese, gjendja ka qenë si vijon:

- Neuroza 2,436 shërbime,
- Psikoza 406 shërbime,
- Çrregullime kardiovaskulare 852 shërbime,
- Çrregullime respiratore 1,617 shërbime,
- Çrregullime gastrointestinale 1,454 shërbime,
- Çrregullime urogjenitale 557 shërbime,
- Sëmundje të lëkurës 923 shërbime,
- Sëmundje seksualisht të transmetueshme 8 shërbime,
- Sëmundje të traktit lokomotor 1,365 shërbime, dhe
- Sëmundje infektive të ndryshme 47 shërbime.

Vlen të theksohet se gjatë kësaj periudhe ka pasur rënie të numrit të rasteve në secilën kategori, përpos sëmundjeve infektive më një rritje të lehtë. Të gjitha këto ecuri do të prezantohen në grafikun me ecurinë e këtyre sëmundjeve dhe krahasimet e tyre..

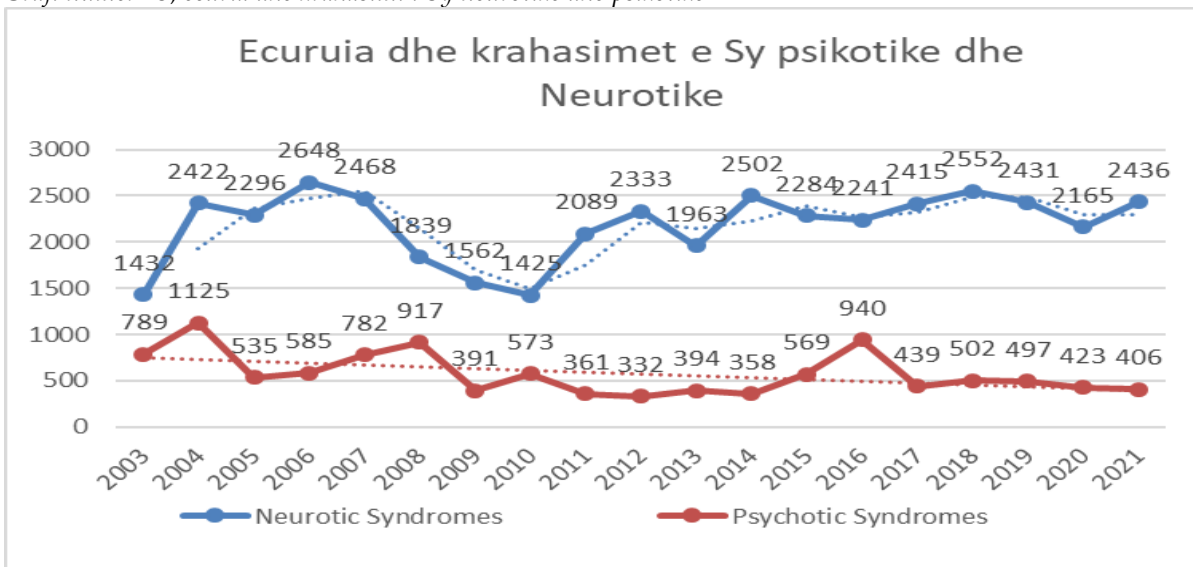
Grafi numër 14, Dhjete sëmundjet e ndryshme që përcillen vazhdimisht në burgje paraqitur gjatë kësaj periudhe



Sindromat neurotike janë më të përhapura në burgje për dallim të atyre psikotike të cilat po ashtu nuk janë të pakta në burgje. Megjithatë, më rritjen e cilësisë së shërbimeve ka ardhur deri të përmirësimi i diagnostikimit dhe trajtimit dhe në këtë mënyrë, Sy. neurotike kanë pas filluar të zvogëlohen numerikisht por kanë filluar të rriten prapë si pasojë e syndromës së burgut dhe pandemisë; ndërsa janë zvogëluar dhe janë në trend të zvogëlimit ato psikike në vazhdimësi, siç edhe paraqiten në grafikunin e më poshtëm. Një rënie të këtyre dy sindromave ka vazhduar edhe këtë vit.

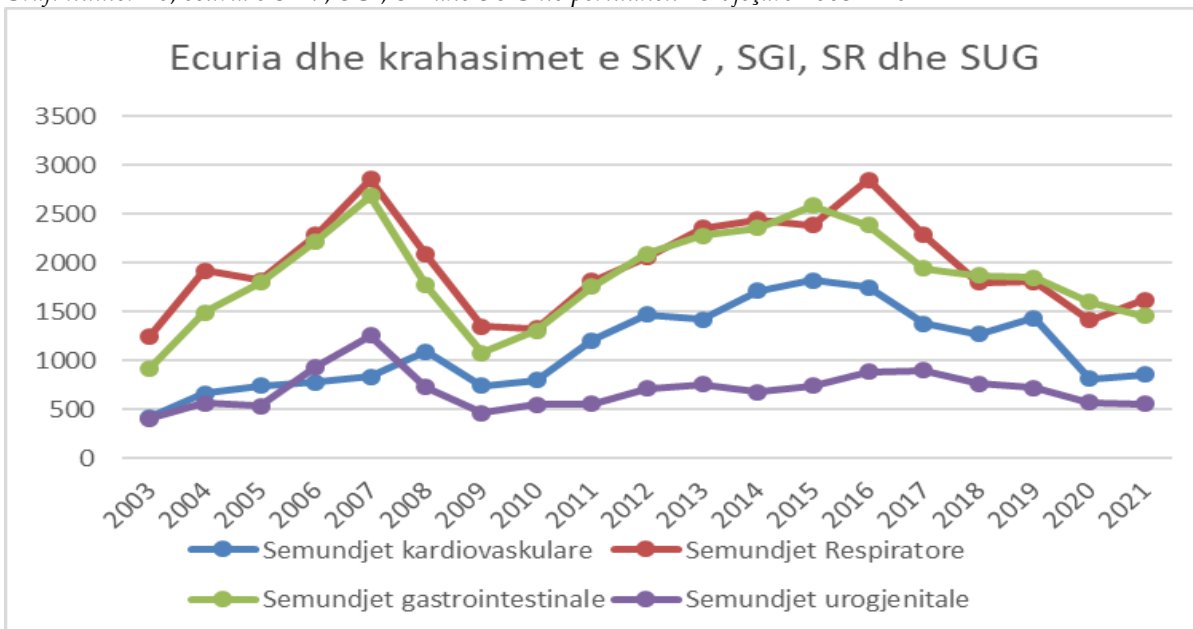
Neurozat në burgje kanë pasuar një ngritje në vazhdimësi, trendi i tyre ka qenë linear dhe pa ngritje, mirëpo me paraqitjen e pandemisë, kufizimeve të lëvizjeve, pasigurisë shëndetësore për vetën dhe familjet, ka ndikuar në rritjen e shprehur të simptomave neurotike dhe depressive. Është bërë përpjekje e shtuar dhe janë rritur shërbimet në këtë drejtim përmes edhe shërbimeve psikologjike dhe kontakteve më të shpeshta përmes vizitave sistematike edhe disa herë në muaj në funksion të parandalimit të përkeqësimit të këtyre simptomave në dëm të shëndetit dhe rrezikut për tentim apo edhe vetëvrasje.

Grafi numër 15, ecuria dhe krahasimi i Sy neurotike dhe psikotike



Sa i takon sëmundjeve kardiovaskulare, gastrointestinale, respiratore dhe atyre të sistemit urogenital, në përgjithësi ka pasur një trend të rritjes së lehtë lineare deri në vitin 2016 duke pasuar me trend të uljes deri në vitin 2020 por në përgjithësi në boshtin e ecurisë së tyre ka një ecuri lineare, të vazhdueshme, siç shihet në grafikonin e më poshtëm. Ndryshim ka pasur te sëmundjet respiratorë të cilat kanë pasur një rritje si pasojë e pandemisë e të cilat janë shoqëruar edhe me sëmundje kardiovaskulare:

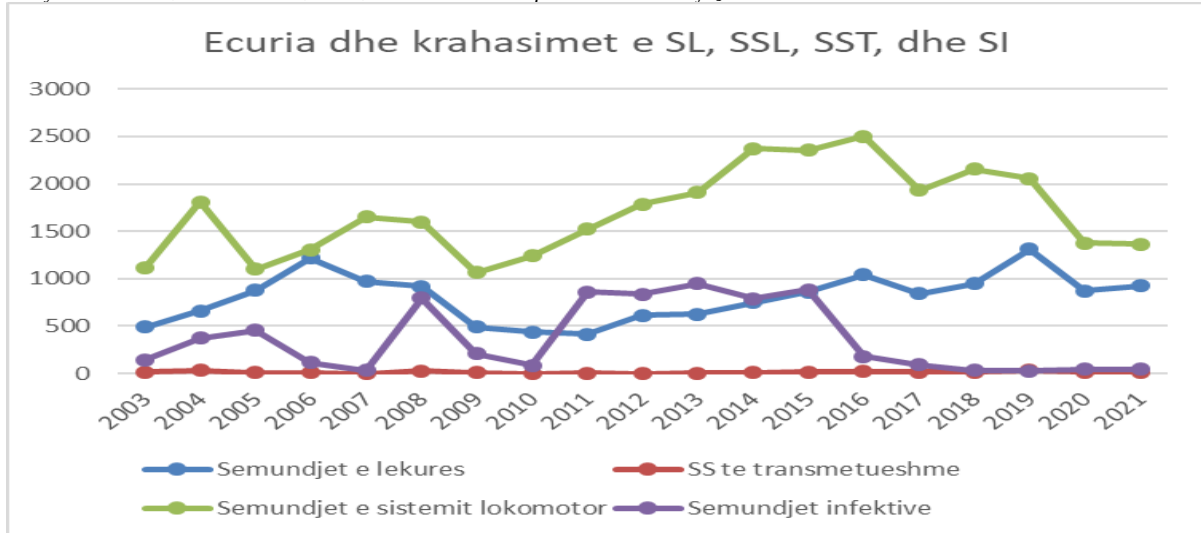
Grafi numër 16, ecuria e SKV, SGI, SR dhe SUG në periudhën 15 vjeçare 2003 – 2021



Megjithatë Sëmundjet e Sistemit Lokomotor, prijnë në grupin e sëmundjeve të lëkurës, atyre seksualisht të transmetueshme dhe infektive. Në një formë të gjitha kanë pasur një ngritje lineare e cila ka shkuar duke u zvogëluar, veçmas vitet e fundit.

Lëvizjet më të mëdha i ka pasur sëmundjet infektive, ndërsa numerikisht, edhe pse me zbritje vitin e fundit kanë qenë sëmundjet e sistemit lokomotor. Në kuadër të burgjeve ka edhe shërbim ortopedik, fiziatrik dhe fizioterapeutik adekuat me pajisje për trajtimin e tyre adekuat.

Grafi numër 17, ecuria e SL, SSL, SST dhe SI në periudhën 16 vjeçare 2003 – 2021

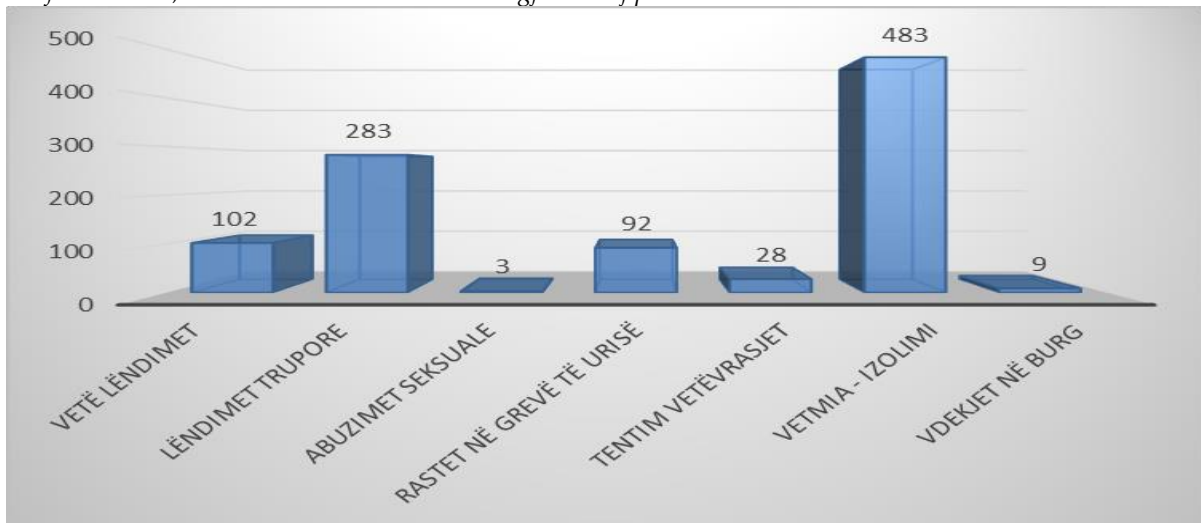


Gjatë kësaj periudhe janë evidentuar dhe menaxhuar edhe këta indikatorë:

- Vetëlëndimet, 102 raste,
- Lëndimet trupore, 283 raste,
- Abuzimet seksuale, 3 rast të raportuar,
- Rastet ne greve te urisë 92 raste,
- Tentim vetëvrasje 28 raste të raportuara,
- Vetmia, izolime kanë qene 4833 raste,
- Vdekjet në burg, 9 raste.

Pothuajse të gjithë këta indikator kanë pësuar rënie gjatë këtij viti, përpos vdekjeve në burg.

Grafi numër 18, shtatë indikatorët shëndetësor gjate kësaj periudhe



**Vetëlëndimet dhe lëndimet trupore** janë një faktor i rëndësishëm që përcillen në burgje si faktorë të veçantë me çka përcaktohet shkalla e respektimit të të drejtave fundamentale njerëzore dhe reagimi profesional, juridik dhe human në trajtimin e tyre.

Vetëlëndimet dhe lëndimet trupore deri në vitin 2014 kanë pasur një ecuri lineare pa rritje. Që nga viti 2014 deri në vitin 2018 kemi pasur një rritje signifikante të të dyja indikatorëve.

Pas një hulumtimi të detajuar dhe pas shqyrtimit të të gjitha rasteve kemi arritur në përfundim se pas transferit të shërbimeve shëndetësore të burgjeve nga MD në MSh, me rritjen e autonomisë së stafit mjekësor të burgjeve është rritur edhe profesionalizimi dhe mënyra e informimit dhe trajtimit të të gjitha rasteve pa pasur mundësi të mos lajmërohen, fshehën apo raportohen. Këto raste përcillen me procedura dhe protokolle të veçanta, ka trajnim të stafit dhe ky trajnim është i vazhdueshëm sipas protokollit të Stambollit.

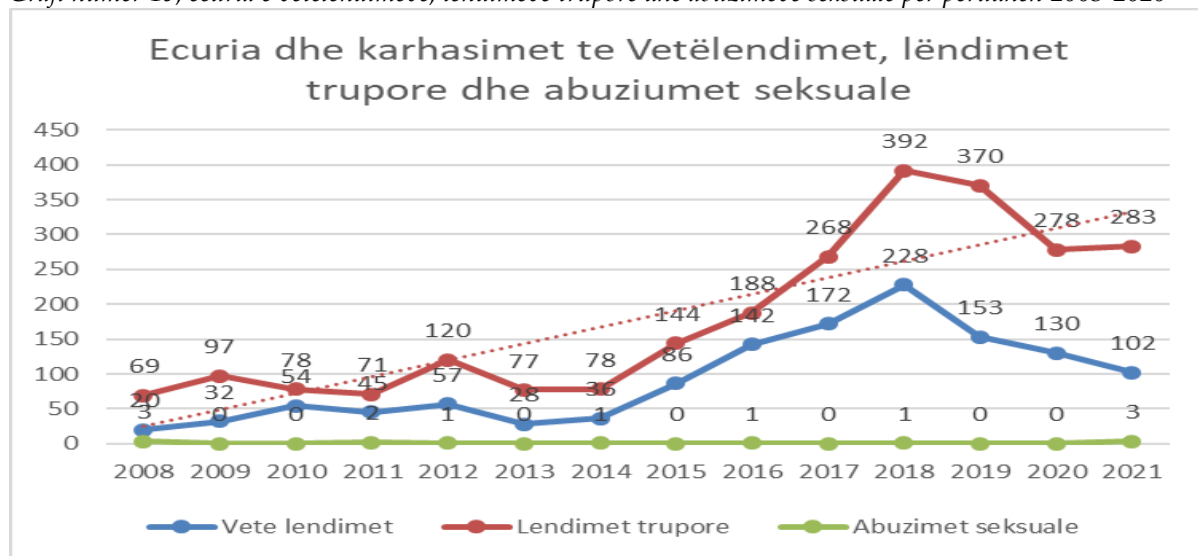
Një rritje të tillë deri në vitin 2018 i ka kontribuar edhe mbështetja e Mekanizmit Kombëtar për Parandalimin e Torturës - MKPT, si pjesë përbërëse e Institucionit të Avokatit të Popullit. Vlen të theksohet se të gjitha vetëlëndimet dhe lëndimet trupore raportohen te MKPT në kuadër të IAP për të mbikëqyrë menaxhimin e rastit deri te përmbyllja e tij qoftë nga Policia apo Inspektorati Policor i Kosovës.

Megjithatë, rritja e këtij numri ka filluar të bie gjatë vitit 2019 në mënyrë të ndjeshme duke vazhduar deri në vitin 2020, ndërsa gjatë vitit 2021 ka pasur një tendencë rritjeje të lëndimeve trupore përdërisa ka vazhduar rënia e numrit të vetëlëndimeve.

Që nga viti 2018, numri i rasteve të vetëlëndimeve ka një trend të vazhdueshëm të zbritjes si rezultat i shtimit të shërbimeve në këtë drejtim në mënyrë të pa ndërprerë dhe rritjes së aktiviteteve për mbështetje psikologjike dhe psikiatrike.

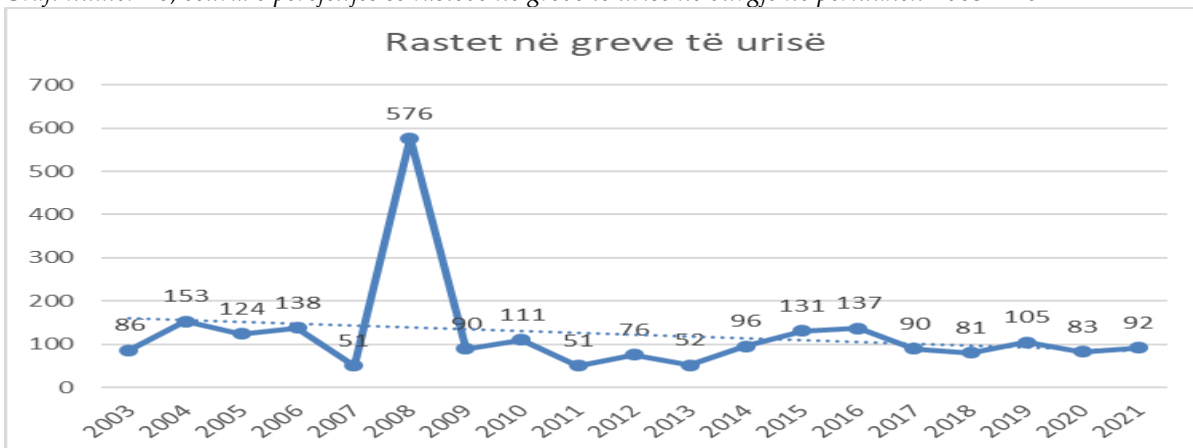
Në pranim në vizitën e parë mjekësore, janë evidentuar **273 lëndime trupore** nga mjeku i burgut të cilat janë evidentuar dhe adresuar.

Grafi numër 19, ecuria e vetëlëndimeve, lëndimeve trupore dhe abuzimeve seksuale për përdhën 2003-2020



Rastet në **greve të urisë** po ashtu janë përcjellë dhe këto kanë pasur një trend linear konstant të zvogëlimit të rasteve, përpos në vitin 2008 kur ka pasur grevë të përgjithshme për arsye juridike. Të gjitha raste në greve të urisë trajtohen sipas protokollit të veçantë dhe evidentohen me rregull. Një rënie edhe më e madhe ka vazhduar në vitin 2020 për të qëndruar e njëjtë dhe me një rritje të lehtë gjatë vitit 2021.

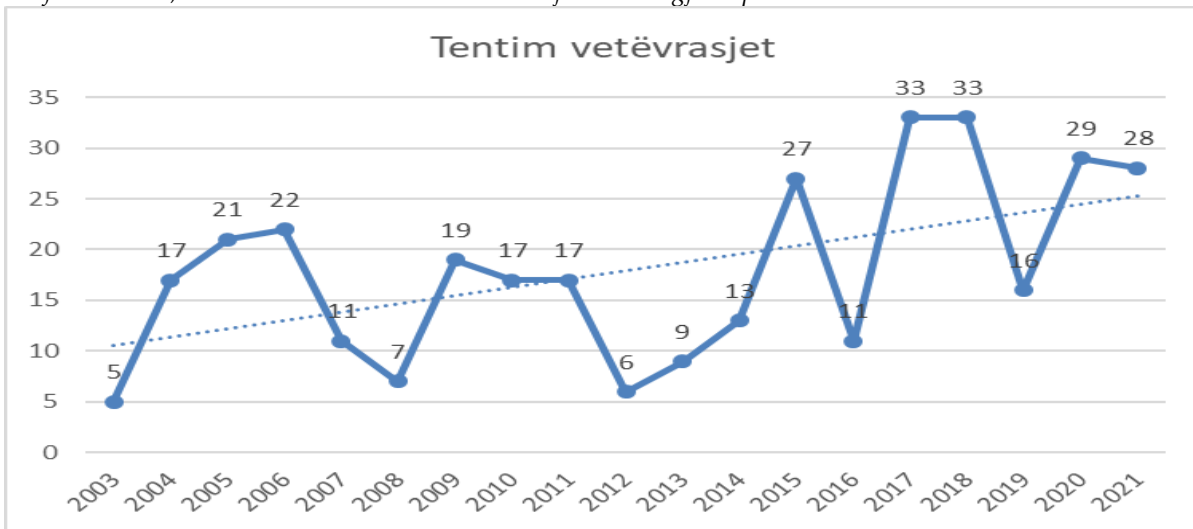
Grafi numër 20, ecuria e përcjelljes së rasteve në greve të urisë në burgje në periudhën 2003 – 2021



**Tentim vetëvrasjet** janë po ashtu indikator mjaft specifik dhe i rëndësishëm në burgje e të cilat përcillen me programe parandaluese dhe protokolle të veçanta. Ecuria e këtij trendi ka shkuar duke u rritur dhe si pasoj ka pasur edhe numër të shtuar të rasteve. Edhe ky indikator është përfshirë në trajtim sikurse vetëlëndimet dhe lëndimet trupore dhe janë marrë masat e nevojshme të trajtimit profesional, parandalimit dhe bashkëpunimit më të madh më stafin korrektues në funksion të parandalimit dhe informimit të ndërsjellë të rasteve. Shumica e shkaqeve për tentim vetëvrasjeje janë shkaqet juridike, familjare dhe procedurale, e shumë pak ato shëndetësore. Po ashtu rritja e këtij numri është edhe si rezultat i paraqitjes dhe raportimit të të gjitha rasteve<sup>1</sup>.

Gjatë vitit 2019 kemi pasur pothuajse të përgjysmuar numrin e tentim vetëvrasjeve krahasuar me dy vitet paraprake por që në vitin 2020 ka filluar përsëri të rritet për të mbajtur në rritje trendin e tentim vetëvrasjeve në burgje duke vazhduar me pothuajse të njëjtën rritje edhe në vitin 2021.

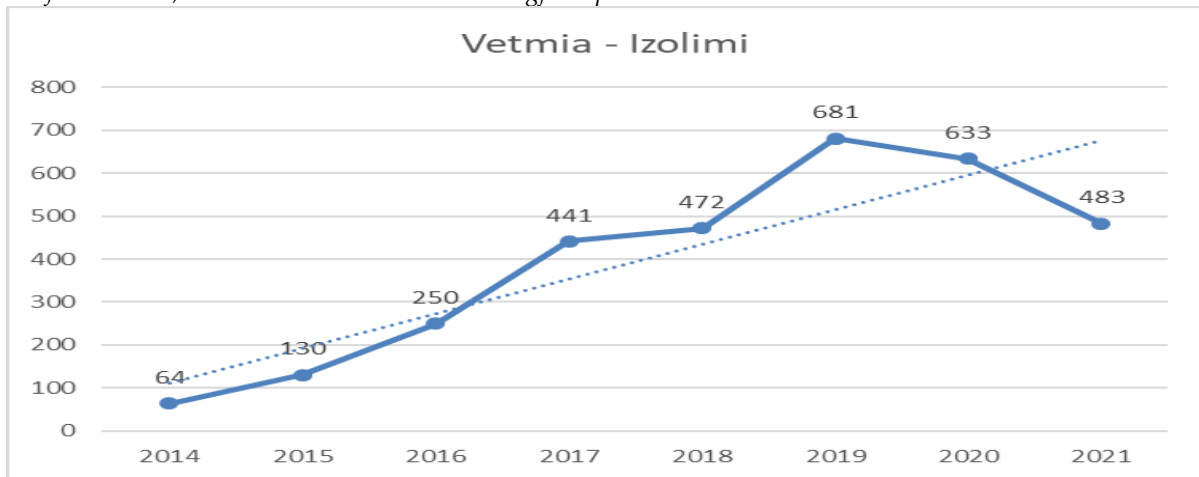
Grafi numër 21, ecuria e rasteve të tentim vetë vrasjeve në burgje në periudhën 2003 – 2021



<sup>1</sup> Tentim vetëvrasjet, vetëlëndimet dhe lëndimet trupore përcillen saktë përmes protokolleve të veçanta, të hartuara, të harmonizuara me ato të Këshillit të Evropës, përcillen, raportohen, evidentohen dhe monitorohen se a po përfundohen sipas rregullave të brendshme të burgut dhe ligjit. Të gjitha këto proceduar janë në përmblidhjen e proceduarve të cilat i ka secili punëtor shëndetësor dhe të publikuara në web faqe.

**Vetmia apo izolimi** për shkaqe disiplinore ose ato shëndetësore menaxhohen sipas procedurave dhe protokolleve të veçanta. Sido që të jetë vendimi për vetmi jepet nga shërbimi korrektues. Stafi mjekësor nuk janë të përfshirë në këtë proces përpos përcjelljes profesionale dhe vizitave të përditshme të personit në vetmi. Mjeku ose i deleguari i tij çdo ditë e viziton personin në vetmi dhe përpos që plotëson protokollin bënë edhe raport përkatës. Shkak i trendit të rritjes është edhe raportimi i secilit rast veç e veç. Vlen të theksohet se gjatë vitit 2020 ka pasur rënie signifikante të rasteve me vetmia e cila ka vazhduar me rënie edhe gjatë vitit 2021. Lidhur me këtë është rritur angazhimi i stafit mjekësor në bashkëpunim me atë korrektues për menaxhimin e mirë të vetmive dhe shmangien e mundësisë së vetëlëndimit apo vetëvrasjes në këto rrethana.

Grafi numër 22, ecuria e rasteve ne vetmi në burgje në periudhën 2003 – 2021



**Vdekjet në burg** janë një indikator mjaft i rëndësishëm i cili hetohet çdo herë bazuar në ligjet në fuqi, nga tre grupe hetimesh, hetimi i brendshëm i DShB-se, i ShKK dhe nga organet kompetente juridike, si dhe sipas Ligjit për shëndetësi verifikohet shkaku i vdekjes me autopsi të detyrueshme.

Nga të gjitha këto vdekje në burgje (66), vetëm 15 vdekje kanë ndodhë në burgje, ndërsa 51 të tjera në Spitale publike dhe private por që kanë pasur statusin e të burgosurve.

Nga 22 vetëvrasje, 21 prej tyre kanë ndodhë në burgje ndërsa vetëm një në Klinikën e Psikiatrisë në QKUK.

Ecuria e vdekjeve sipas viteve është e ndryshme. Përcjellja e këtij indikatorit prezanton një rritje lineare të vdekjeve në burg e cila mund të karakterizohet si pasojë e plakjes së popullatës së të burgosurve, shqiptimi i dënimit të përjetshëm, përkatësisht afatgjatë, mos limitimi i moshës në burgje dhe shkaqe të tjera nga sëmundshmëria.

Nga këto vdekje, që nga viti 1999 në burgje të Kosovës kanë vdekur 88 persona, prej tyre 22 me vetëvrasje<sup>2</sup>.

<sup>2</sup> Nga 88 vdekje, 22 kane bërë vetëvrasje ose 23.34 në 100000 të burgosur. Kjo përqindje është shumë me e ulët se ne vendet e BE që është 120 – 150 në 100000 të burgosur, ndërsa në ShBA është 110 në 100000 të burgosur.

Tabela numër 13, numri i rasteve të vdekjeve dhe vetëvrasjeve në burgje në periudhën 1999-2021

Numri i rasteve të vdekjeve dhe vetëvrasjeve në burgje				
Nr	Viti	Vdekje	Vetvrasje	Total
1	1999	0	0	0
2	2000	0	0	0
3	2001	0	1	1
4	2002	3	0	3
5	2003	6	1	7
6	2004	2	1	3
7	2005	3	0	3
8	2006	0	0	0
9	2007	3	1	4
10	2008	0	1	1
11	2009	1	1	2
12	2010	3	1	4
13	2011	2	1	3
14	2012	4	0	4
15	2013	3	0	3
16	2014	3	3	6
17	2015	2	1	3
18	2016	4	1	5
19	2017	6	0	6
20	2018	2	1	3
21	2019	6	2	8
22	2020	7	3	10
23	2021	6	3	9
	<b>Totali</b>	<b>66</b>	<b>22</b>	<b>88</b>

Po ashtu faktor i rritjes së numrit të vdekjeve në burgje është edhe mungesa juridike për ndërprerje të dënimit për shkaqe shëndetësore në Ligjin mbi Ekzekutimin e Sanksioneve Penale të Kosovës.

Ekzistojnë edhe rreth 15 raste të cilët ndodhen në burgje, në këtë fillim viti, e të cilët kanë diagnozë terminale, shumica e tyre edhe të moshuar e të cilët në çdo çast pritët të ndërrojnë jetë. Këta pacient dërgohen vazhdimisht në Institucione Publike, trajtohen dhe prapë kthehen në burgje, të cilët që të gjithë mbahen në stacionare të burgjeve duke iu ofruar kujdes 24 orë në ditë por që gjendja e tyre nuk mund të përmirësohet. Këto raste e ngarkojnë punën e shërbimit shëndetësor në burgje dhe ndodhë që si pasojë e tyre shërbimet për të tjerët të jenë të limituara.

Spitalet publike në të shumtën e herëve, hospitalizimet e tilla i bëjnë edhe për shkaqe humanitare duke pasur parasysh se nuk ka çka të bëhet më shumë te to.

Po ashtu vlen të theksohet se mangësitë ligjore, për ndërprerje të dënimit për shkaqe shëndetësore ose mungesa e dënimit alternativ të këtyre rasteve kanë ndikuar në rritjen e vdekshmërisë së personave të burgosur.

Ky ligj ka mangësi edhe në dërgimin në burg të personave inkompatibil për burg dhe me sëmundje të renda dhe me prognozë terminale.

Pezullimi i dënimit si e vetmja masë në disa raste për të kryer ndonjë intervenim që nuk kryhet në burgje, nuk është masë adekuate dhe në shumë raste në mungesë të bazës ligjore po refuzohen, fakt që po shkakton jo vetëm pakënaqësi të të burgosurit por edhe të stafit dhe si pasojë edhe shtimi i vdekjeve në burgje.



Në vazhdimësi, përfshirë edhe këtë v it, duke qenë se LESPK ka qenë në rishqyrtim, kemi kërkuar në të gjitha grupet punuese për plotësim ndryshimet LESPK që të futen edhe tri nene lidhur me gjendjen shëndetësore e që janë:

1. Inkompatibiliteti nëpër burg; që nënkupton mos dërgimin në burg për personat që nuk janë në gjendje të kujdesen për vet veten për shkaqe shëndetësore dhe mendore;
2. Ndërprerja e dënimit për shkaqe shëndetësore; që nënkupton ndërprerja e dënimit apo ndërrimi i tij me masë tjetër për raste që kane diagnozë të rëndë dhe prognozë të keqe, terminale, dhe kjo të verifikohet paraprakisht nga ekspertet e lëmisë të emëruar nga gjykata; si dhe
3. Limitimi i moshës për të burgosur; që nënkupton pas një moshe të caktuar, rreth të tetëdhjetave, të ndërrohet masa e burgimit me masë tjetër alternative.

Një faktor tjetër i vdekshmërisë së të burgosurve është edhe rritja e moshës së të burgosurve në mënyrë graduale dhe mungesa e përgatitjes së institucioneve korrektuese për njësi geriatrice.

Sido që të jetë, sikur këto masa të ndërmerreshin, vdekshmëria e të burgosurve qoftë në burgje ose institucione shëndetësore do të zvogëlohej në mënyrë rapide.

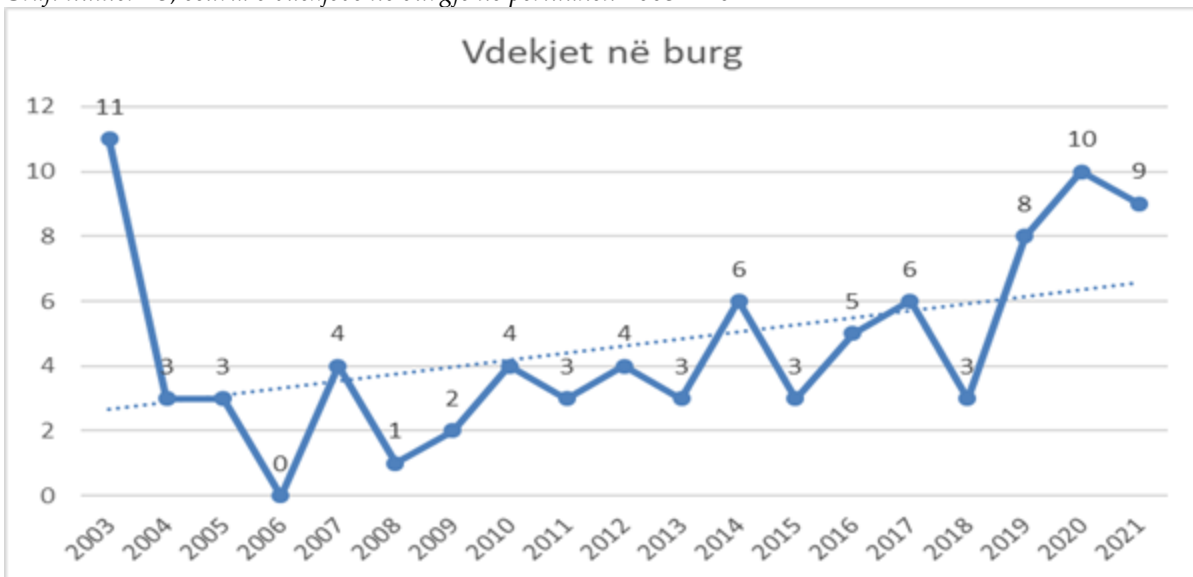
Pavarësisht kësaj, stafi mjekësor i burgjeve, në të gjitha hetimet për vdekje në burgje është dëshmuar se ka dhënë maksimumin profesional dhe human për këto raste të cilat ka qenë e pa mundur që të parandalohen dhe evitohen.

Në kuadër të kësaj ekziston edhe një mangësi tjetër lidhur me verifikimin e shkakut të vdekjes. DShB asnjëherë nuk merr raporte finale të autopsisë nga Instituti i Mjekësisë Ligjore në funksion të evitimit të mangësive eventuale gjatë trajtimit për të zvogëluar vdekshmërinë e tyre, për të ndërmarrë masat adekuate dhe mos përsëritjes eventuale të gabimeve. Ne kemi kërkuar nga IML dhe jemi përpjekë që këtë ta zyrtarizojmë në dokumente punë por ende nuk është arritur pajtueshmëria me pretekst të konfidencës, në këtë rast ligjore. Një kërkesë e tillë këtë vit ka ardhur për IML edhe nga KPT të Këshillit të Evropës, mu për këtë qëllim të cekur më lartë.

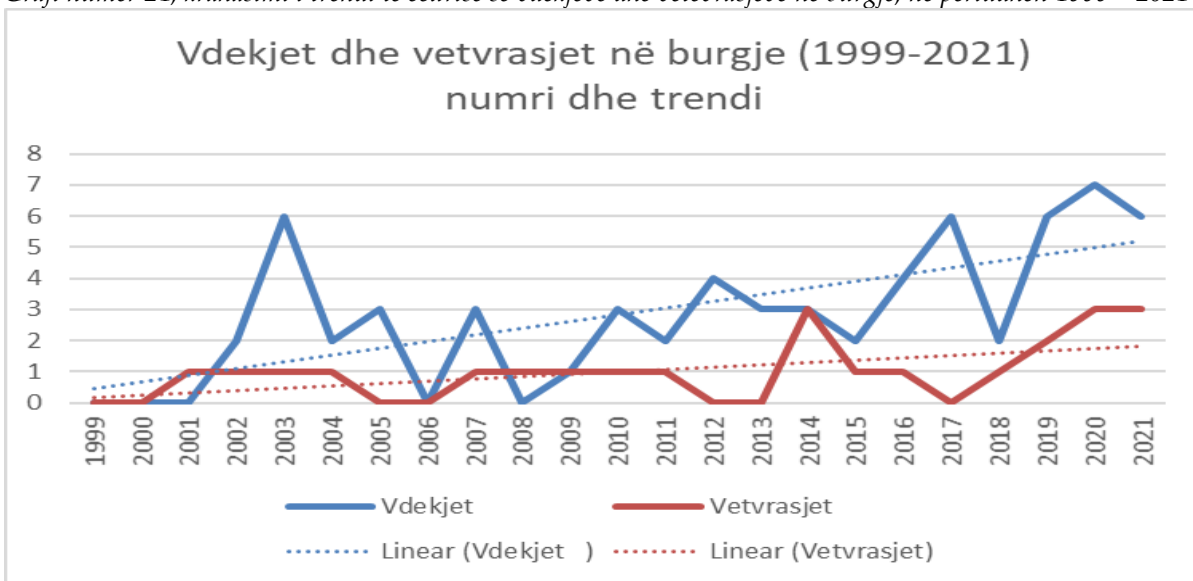
Numri i vdekjeve në vitin 2021 ishte 9 të burgosur, 3 nga ta kanë bërë vetëvarje në burg (një në QP në Prishtinë, një në QP në Prizren dhe një femër në QK në Lipjan) ndërsa që të 6 të tjerat kanë vdekur në Spitale publike, dy në QKUK (një në Pulmologji dhe një në Neurologji) dhe katër (4) të tjerë në SP të Pejës, që të gjithë nën trajtim mjekësor adekuat deri në momentin e fundit. Që të katërt të vdekurit në SP në Pejë kanë qenë me diagnoza terminale, me sëmundje kronike, dy nga ta me sëmundje tumorale të progreduara dhe në moshë dhe dy të tjerë me sëmundje kronike multisitemike të avancuara, po ashtu në moshë të shtyrë.

Duke analizuar këtë grafikun dhe ecurinë, vërehet se vdekshmëria në burgje si trend është në rritje si pasoje e shkaqeve të numëruar më lartë, përfshirë, moshën e të burgosurve, pamundësia e trajtimit të rasteve me diagnozë terminale jashtë institucioneve të burgjeve dhe pamundësia e ndërprerjes së dënimit për shkaqe shëndetësore me diagnozë terminale.

Grafi numër 23, ecuria e vdekjeve në burgje në periudhën 2003 – 2021



Grafi numër 24, krahasimi i trendi të ecurisë së vdekjeve dhe vetëvrasjeve në burgje, në periudhën 1999 – 2021



Bazuar në grafin numër 24, ecuria e vdekjeve dhe vetëvrasjeve në burgje që nga viti 1999 ka një trend të rritjes lineare. Numri i vdekjeve mesatarisht sillet 3 deri në 4 vdekje në vit ndërsa vetëvrasjet rreth 1 deri në 2 në vit.

Ky trend nuk ka pasur lëvizje të mëdha dhe pasqyron gjendjen reale shëndetësore dhe emocionale të të burgosurve në këtë periudhë.

Vetëm gjatë viteve 2014, 2020 dhe 2021 numri i vetëvrasjeve ka qenë 3 vetëvrasje në vit, përndryshe viteve të tjera zero raste ose një deri në dy maksimum që është një numër i vogël krahasuar me rrezikshmërinë për vetëvrasje në burgje si indikatorë dhe marrë parasysh numrin e tentim vetëvrasjeve brenda vitit që këtë vit ka qenë me 28 raste tentim serioz vetëvrasjeje dhe në numër i madh i tyre nën përcjellje permanente që ka shkaktuar vështirësi në menaxhim si nga ana e shërbimit shëndetësor në burgje ashtu edhe për atë korrektues dhe social.

Tabela numër 14, krahasimi i numrit të vetëorasjeve në burgje te ne dhe në BE,

Vdekjet në burgje në Kosovë në periudhën 1999 - 2021 dhe projeksionet me BE			
Numri i te burgosurve	Kosove		Vettrasje në burgje të Evropës në 100,000 të burgosur
	Numri i të burgosurve të vdeku deri me tani 90,000 të burgosur	Projeksioni në 100,000 të burgosur	
Vdekje në total në burgje të Kosovës	88	93.35	
Vdekje në burgje	66	70.01	
Vettrasje në burgje	22	23.34	80-120

Bazuar në tabelën numër 14, në vendet e BE-së mesatarja e vetëorasjeve në burgjet e Evropës në 100,000 të burgosur është 80-120 të vetëvrasarë, në vendin tonë, ky numër është 23.34 që është 4-5 herë ma pak se në këto vende.

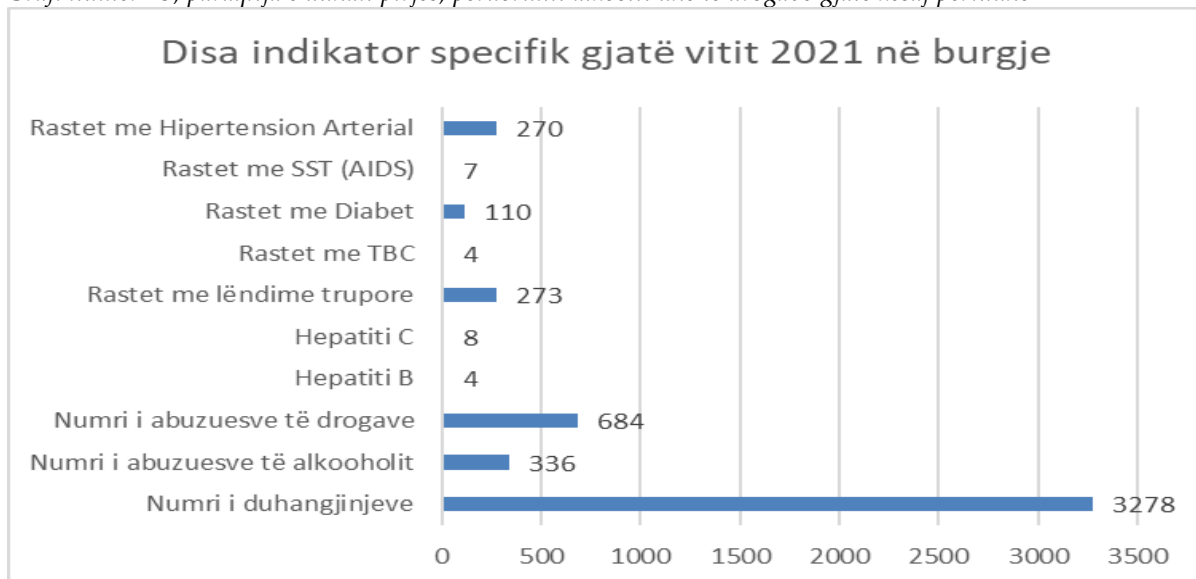
Ky numër i krahasuar me BE që është më i vogël për disa herë është motivim edhe më i madh i shërbimit shëndetësor të burgjeve që të angazhohet për zvogëlim edhe më të madh të tij.

## 10. Monitorimi i disa indikatorëve në pranim, siç janë në duhan, alkool, droga etj.

Në periudhën e pranimit nga 4,719 të pranuar, gjatë vizitë së parë mjekësore, janë identifikuar:

- 3,278 duhanpirës janë pranuar në burgje në këtë periudhë (69.46%)
- 336 përdorues të alkoolit (7.12%)
- 684 përdorues të drogave (14.49%)
- 110 raste me diabet (2.33%)
- 270 raste me hipertension (5.72%)

Grafi numër 25, paraqitja e duhan pirjes, përdorimit alkoolit dhe te drogave gjate kësaj periudhe

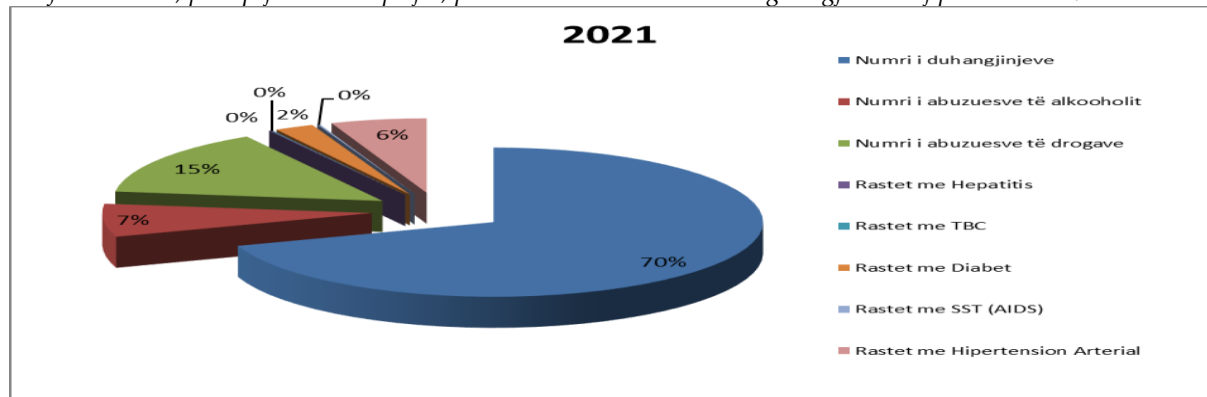


Më poshtë, ne tabelën numër 15, po ju prezantojmë disa indikatorë specifik. Në këtë tabelë shihet se që nga viti 2021, HBV dhe HCV do të përcillen të ndara me qenë se edhe trajtimi dhe mënyra e menaxhimit të tyre kohëve të fundit ka ndryshuar, marrë parasysh se HCV tanimë është sëmundje e shërueshme plotësisht ndërsa HBV mund të parandalohet përmes vaksinimit të rregullt përkatës:

Tabela numër 15, duhanit, alkoolit, drogave, rastet me Hepatit dhe indikatorë tjerë sipas NjShB-ve, (2014-2021)

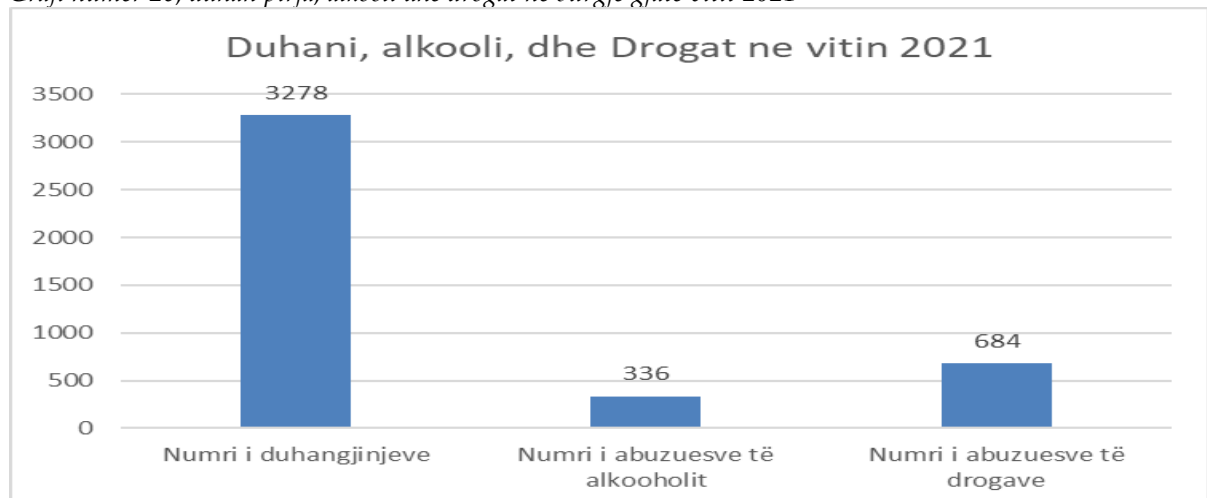
Ecuria e duhanpirjes, përdorimit të alkoolit dhe drogave ne burgje ne periudhen 2014 - 2021																	
Nr	Indikator	2014		2015		2016		2017		2018		2019		2020		2021	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
1	Numri i te vizituave për herë të parë	4981	100.00	4355	100.00	3899	100.00	3715	100.00	3841	100.00	3945	100.00	3689	100.00	4719	100.00
2	Numri i duhangjinjeve	3084	62.00	2696	62.00	2480	63.61	2233	60.11	2547	66.31	2620	66.41	2479	67.19	3278	69.46
3	Numri i abuzuesve të alkoolit	375	7.50	310	7.10	309	7.93	386	10.39	330	8.59	369	9.35	311	8.43	336	7.12
4	Numri i abuzuesve të drogave	289	5.80	314	7.20	361	9.26	424	11.41	498	12.97	609	15.44	527	14.28	684	14.49
5	Hepatiti B															4	0.08

Grafi numër 23, paraqitja e duhan pirjes, përdorimit alkoolit dhe te drogave gjate kësaj periudhe në %



Bazuar në këtë tabelle dhe grafikon, vërehet se ka vazhdim të rritjes së përqindjes së përdoruesve të duhanit, më pak raste me TBC, pak raste me sëmundje seksualisht të transmetueshme, ndërsa ka një numër të konsiderueshme të rasteve me hipertension arterial, të pranuar gjatë këtij viti në burgje. Vlen të theksohet se gjatë kësaj periudhe ka pasur trend të njëjtë të numrit të përdoruesve të drogave në burgje.

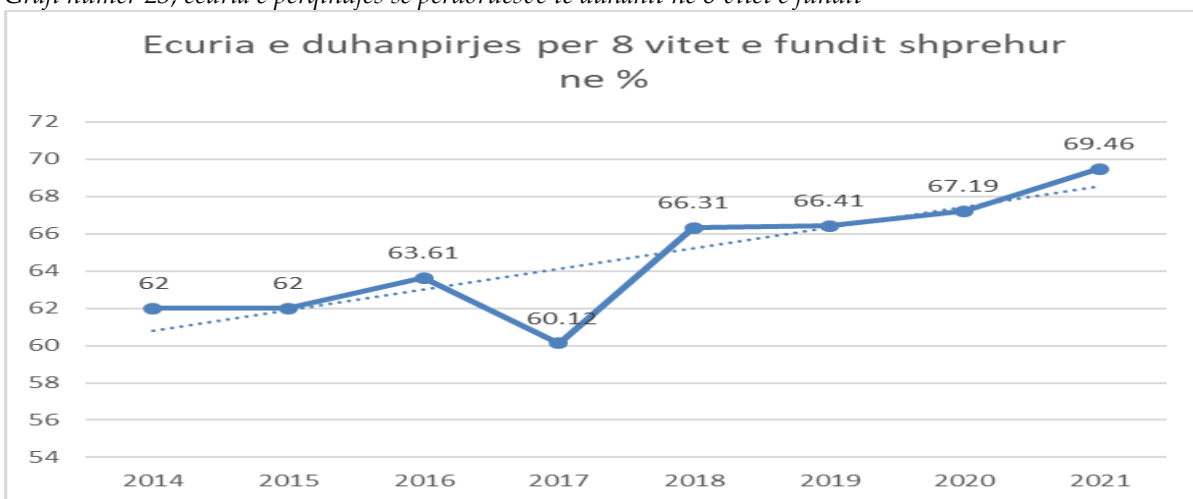
Grafi numër 26, duhan pirja, alkooli dhe drogat ne burgje gjatë vitit 2021



**Duhan pirja** në burgje gjatë tetë viteve të fundit ka një rritje signifikante, lineare. Numër i duhanpirësve është shumë i lartë rreth 70% e të burgosurve janë duhanpirës.

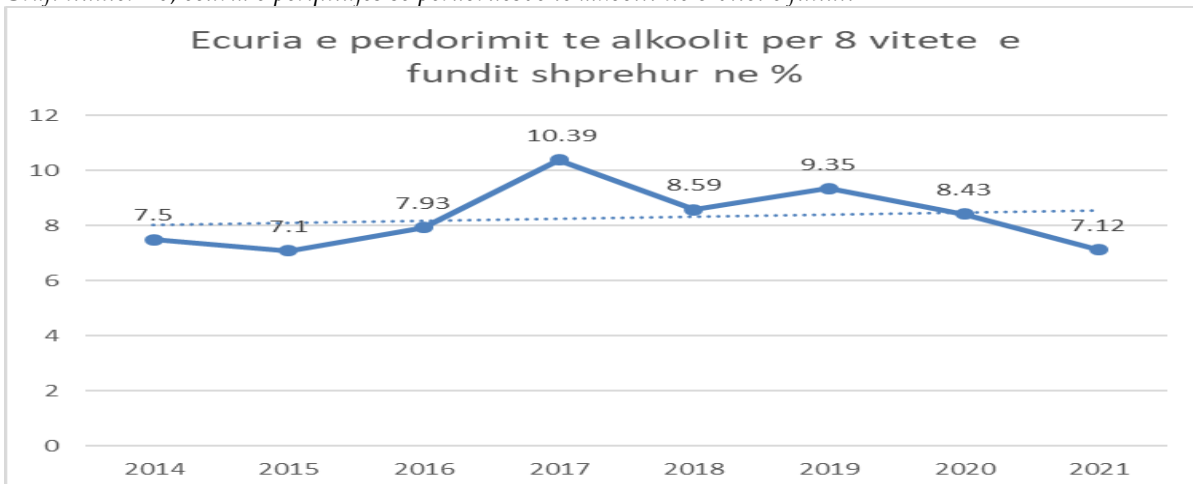
MSh në bashkëpunim edhe me ShKK ka hartuar Draft Udhëzimi administrativ për pirjen e duhanit në hapësira të lejuara ku përcaktohen hapësirat për duhanpirës dhe mbrohen jo duhanpirësit. Përkundër që ky Udhëzim është përfunduar ai nuk ka hyrë në fuqi, andaj edhe duhan pirja në burgje nuk është e kontrolluar përkundër që ka përpjekje për mos përzjerjen e të burgosurve duhanpirës dhe jo duhanpirës. Një gjë e tillë nuk është e rregulluar as për stafin pasi që edhe ata natyrën e punës e kanë të jenë prezent brenda dhe nuk e kanë të përcaktuar kohën dhe mënyrën e duhan pirjes.

Grafi numër 25, ecuria e përqindjes se përdoruesve të duhanit në 8 vitet e fundit



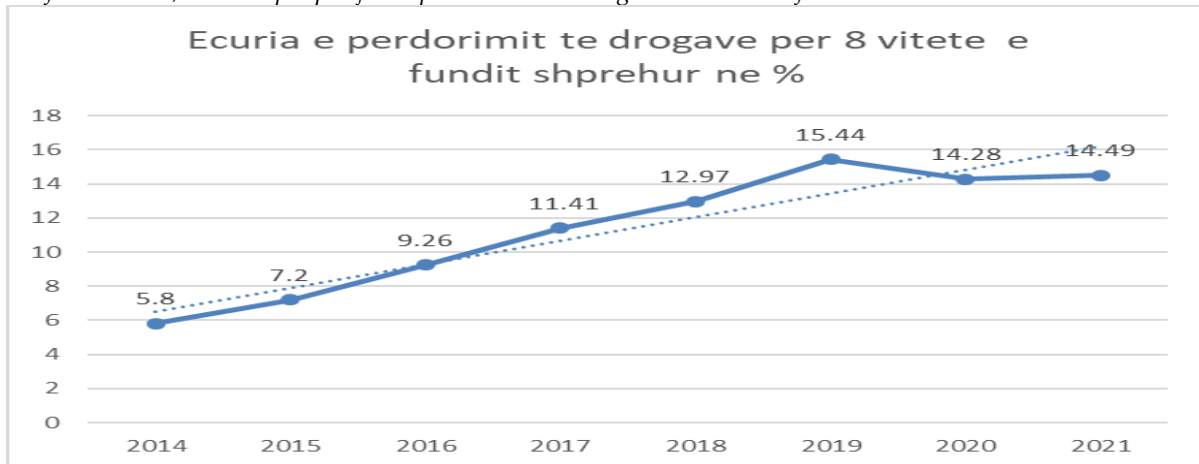
Ecuria e **përdorimit të alkoolit** nga të burgosurit është në trend ecurie lineare, me një rritje shumë të vogël, jo signifikante, e sjellë rreth 8% e të burgosurve të pranuar. Vetëm viti 2017 ka një rritje me të madhe përndryshe në vitet e mëparshme ka pasur edhe zbritje të përqindjes së të burgosurve që përdorin alkoolin. Kjo ecuri ka filluar prapë të zbres, por nga viti 2018, përfshirë edhe vitin 2019, kemi një ngritje të vazhdueshme të përdoruesve të alkoolit që vijnë në burgje. Vazhdim të rënies së numrit të përdoruesve të alkoolit, bënë viti 2020 dhe 2021, ku kemi pasur një rënie të përdoruesve të alkoolit, të pranuar në burgje.

Grafi numër 26, ecuria e përqindjes së përdoruesve të alkoolit në 8 vitet e fundit



Ecuria e përqindjes së të burgosurve që janë **përdorues të drogave në burgje**, është mjaft shqetësuese. Nga viti 2014 kur përqindja ishte vetëm 5.8%, në mënyrë rapide, ndër vite (2015-7.2%; 2016-9.26%; 2017-11.41%; 2018-12.97%) dhe së fundmi në vitin 2019 kjo përqindje është trefishuar duke arritur vlerën në 15.44%. ajo që bënë të analizohet, është rënia e përdoruesve të drogave që hyjnë në burgje në vitin 2020 si rezultat i kufizimeve të pandemisë. Kjo rënie prap ka ndryshuar duke filluar rritje përqindjes së rritjes për 0.20% prapë me trend rritjeje edhe më tutje. Kjo ecuri është paraqitur në grafën e më poshtëm:

Grafi numër 27, ecuria e përqindjes së përdoruesve të drogave në 8 vitet e fundit



Lidhur me këtë shqetësim kemi reaguar me kohë në institucione përkatëse dhe në këshillin udhëheqës të strategjisë për parandalimin e drogave, të cilët i kemi njoftuar me kohë se numri i përdoruesve që vijnë në burgje është duke u rritur në mënyrë rapide. Nuk ka pasur ndonjë reagim për të cilin ia vlen të theksohet.

Në kuadër të burgjeve e kemi përforcuar programin e trajtimit të përdoruesve që nga identifikimi në pranim, parandalimi, trajtimi më terapi mbajtëse e deri te trajnimi i stafit dhe bashkëpunimi me institucionet e tjera që merren me terapi mbajtëse për të bërë ndërlidhjen e vazhdimin të trajtimit si për ata të burgosur që vijnë nga trajtimi ashtu edhe për ata që dalin nga burgu për të vazhduar këtë trajtim. Në funksion të kësaj kemi bërë edhe MM më Shërbimin Sprovues të Kosovës.

Sa i takon drogave në burgje ka program parandalimi, trajtimi, terapi zëvendësuese dhe mbajtëse<sup>3</sup>. Të gjitha këto edhe janë prezantuar në konferenca ndërkombëtare, në Selanik, në atë të Rrjetit të Evropës Juglindore për sëmundje të varësisë dhe burgje.

Ndërsa arsyeshmëria e zvogëlimit të përdoruesve të drogave për më shumë se 1% në pranim në burgje mund të shpjegohet me mbylljen e popullatës dhe pamundësimin e kryerjes së veprave penale të përdoruesve.

<sup>3</sup> Në kuadër të DShB-së ekziston Protokoli dhe procedurat për terapi zëvendësuese, mbajtëse me metadon dhe substituent të tjerë relevant. Këto proceduar janë të aprovuara, stafi është i trajnuar dhe ka furnizime adekuate. ( referoju: Gjocaj M, **Drugs at Kosovo`s Prisons for six years period (2010 – 2015)**; "UNIVERSI International Journal of Education, Science, Technology, Innovation, Health and Environment (ISSN: 1857-9450)" Volum 02- Issue 03, December 2016; UDC: 615.2.03:343.811(497.115)"2010/2015"; dhe

"Pathëay of Tobacco, Alcohol, Drug Use and HBV&HCV at Kosovo Prisons during the period 2014 until first 6 months of 2019"; 9<sup>th</sup> Adriatic Drug Addiction Treatment Conference & 16<sup>th</sup> SEEA net Symposium on Addictive Treatment, from 10-12 October 2019, Thessaloniki, Greece, Abstract book, Vol XIX, Supl 2, 2019, page 25, nr 3;

Gjatë vitit 2021 ka vazhduar trajtimi me terapi zëvendësuese me Metadon për të burgosurit. Lidhur me mënyrën e menaxhimit të programit të metadonit ekzistojnë Praktikat Standarde të Veprimit lidhur me këtë të cilat janë në funksion dhe janë të publikuara ne faqen zyrtare të MSh-së te Departamentit shëndetësor i Burgjeve.

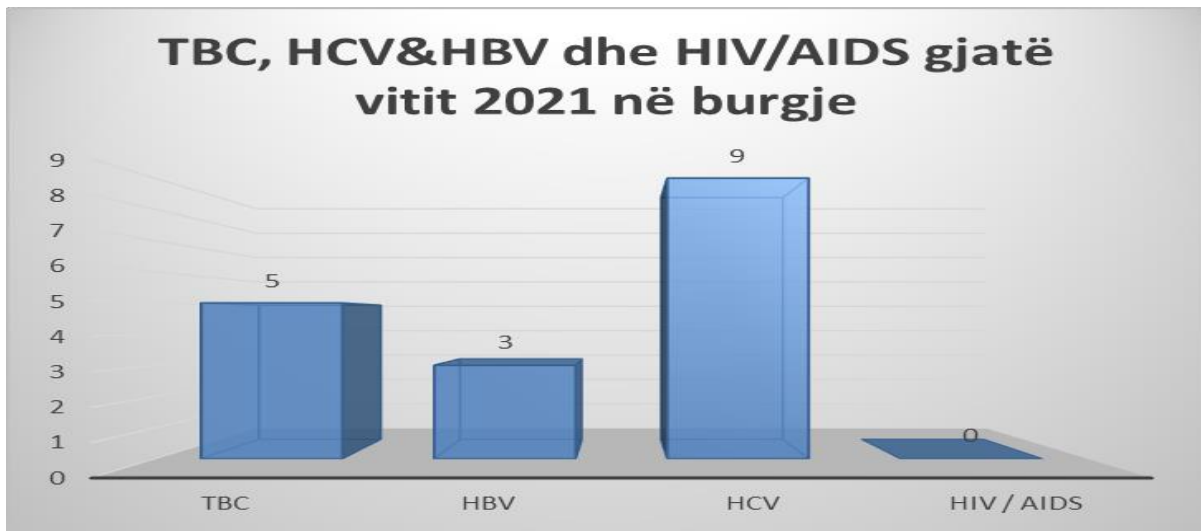
Gjatë këtij viti kemi pasur gjithsejtë 178 persona në Program të Metadonit. Nga ta 64 persona kanë filluar këtë vit programin mbajtës me Metadon dhe në total, në vazhdim janë 162 raste në këtë trajtim.

## 11. Monitorimi i TBC, HIV dhe HCV&HBV

Sa i takon katër sëmundjeve specifike dhe ku te burgosurit karakterizohen si kategori e rreziku, kemi pasur këtë ecuri:

- HBV 3 raste të konfirmuara,
- HCV 9 raste të konfirmuara.
- TBC 5 rast i ardhura me infeksion i cilat është identifikuar në pranim.
- HIV/AIDS nuk kemi pasur asnjë rast të ri këtë vit.

*Grafi numër 28, TBC Hepatiti dhe HIV gjatë vitit 2021*



Sa i takon ecurisë së sëmundjes së Tuberkulozit, kjo sëmundje është nën kontroll dhe ka pësuar rënie edhe gjatë vitit 2021. Rastet e identifikuar janë në pranim dhe jo aktive, vetëm një rast është aktiv, i identifikuar në pranim dhe që është në trajtim në SP në Pejë deri sa të negativizohet përmbajtja e sputumit me analizë bakteriologjike në këtë institucion.

HCV&HBV tanimë janë sëmundje të cilat i kemi ndarë sa i takon edhe përcjelljes e edhe trajtimit.

Gjatë vitit 2021 kemi pasur 3 raste me HBV. Lidhur me këtë sëmundje kemi bërë edhe vaksinimin e stafit mjekësor dhe rivaksinimin e atyre të vaksinuar në IKShPK. Të gjithë të punësuarit e ri janë të obliguar që të vet vaksinohen në IKShPK sipas MM që kemi.

Vëmendje më të madhe këtë vit i kemi kushtuar HCV infeksioneve. Gjatë këtij viti kemi identifikuar 9 raste HCV pozitiv. Trendët e reja shkencore tanimë këtë sëmundje e konsiderojnë të shërueshme me terapinë e re. Edhe pse ne ende nuk e posedojmë, në

bashkëpunim me Klinikën Infektive kemi mundësuar që të burgosurit me terapi të veten të trajtohen. Kjo terapi është futur edhe në listën esenciale të barërave të MSh-së në grupin suplementar.

Të gjitha këto sëmundje trajtohen sipas protokolleve nacionale me një përkushtim më të madh si sëmundje që karakterizohen më ekspansion në burgje.

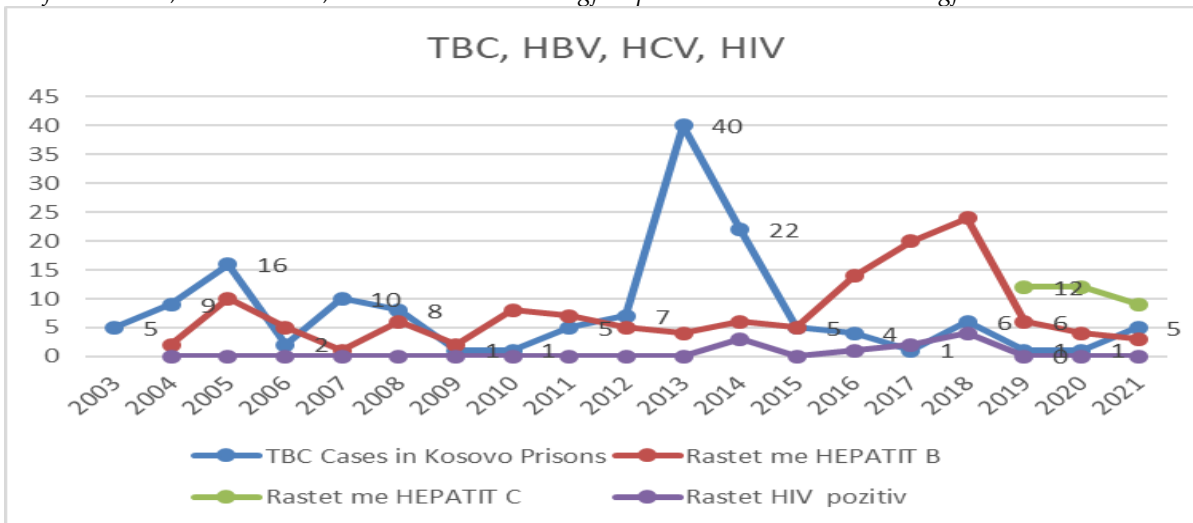
Trajtimi i tyre behet nga stafi i trajnuar. Lidhur me TBC dhe HBV&HCV kemi marrëveshje me OJQ KEA për monitorimi, trajnim, trajtim dhe mbështetje profesionale gjithë përfshirëse. Të njëjtën gjë e kemi me QMPT Labirint për drogat dhe trajtimin e përdoruesve konform protokolleve nacionale.

Natyrisht se për këto sëmundje qendër referente e kemi ShSKUK lidhur me diagnostifikim dhe trajtim si dhe përshkrim të terapisë adekuatë.

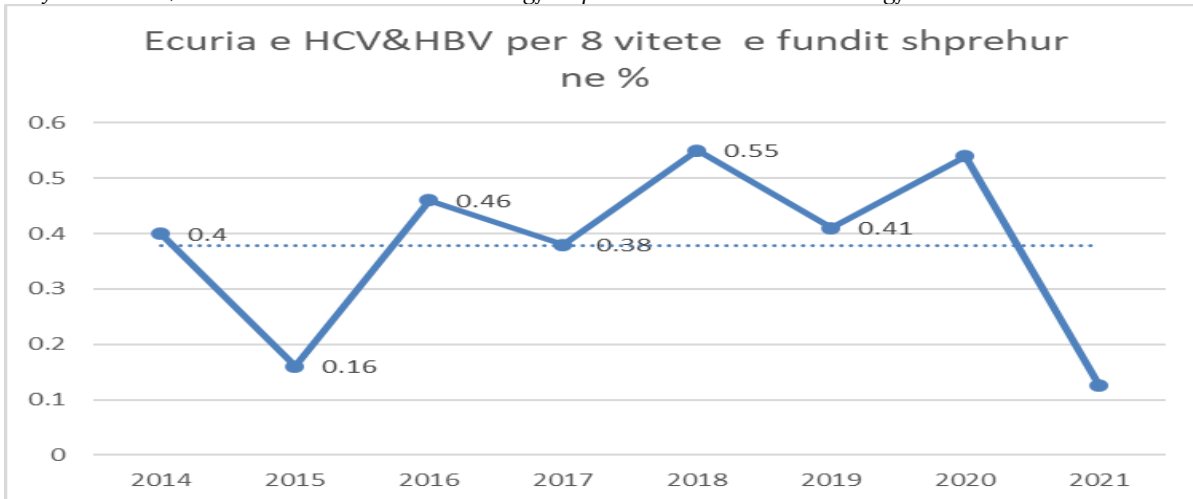
Vlen të përmendet se prevalenca e këtyre sëmundjeve te ne është ende e ulët në krahasim me vendet e BE-së dhe Evropës Juglindore.

Nga grafi i më poshtëm shihet se ka rënie të ecurisë së këtyre sëmundjeve ndër vite. Sa i takon trendit të HBV dhe HCV (grafi numër 30) shihet në trend i ecurisë lineare pa rritje dhe zbritje të theksuar.

Grafi numër 29, ecuria e TBC, HBV&HCV dhe HIV gjate periudhës 2003-2021 në burgje



Grafi numër 30, ecuria e HBV&HCV së bashku gjatë periudhës 2003-2021 në burgje





## **II. BASHKËPUNIMI ME INSTITUCIONET E TJERA NË FUNKSION TË NGRITJES SË CILËSISË SË SHËRBIMEVE**

### **Integrimi i Departamentit Shëndetësor të Burgjeve në kuadër të organizmave të Ministrisë së Shëndetësisë**

- Ka vazhduar integrimi i të gjitha shërbimeve shëndetësore dhe është duke u arritur ofrimi i kujdesit shëndetësor ekuivalent për të burgosurit sikurse për qytetaret e tjerë. Është duke u bërë respektimi i MM me IKSHPK, me ShSKUK për shërbime të përbashkëta, përfshirë konsulantët, mbështetjen më kontratë dhe në funksionalizimin e dhomave të sigurta dhe rasteve psikiatrike.
- Në kuadër të këtij bashkëpunimi është përpiluar dhe duke u zbatuar një MM më SP të Pejës për të detajuar disa çështje specifike të MM më ShSKUK që kanë të bëjnë me atë spital dhe burgjet e Pejës dhe Dubravës, përfshirë edhe shkëmbimin e kuadrove, konsulantëve.
- Kanë funksionuar dhomat e sigurta në QKUK dhe në spitalet e përgjithshme.
- Infermierja koordinatorë për ShSKUK është duke i bërë përcjelljen e të burgosurve të hospitalizuar dhe caktimin e terminëve të tyre në funksion të zvogëlimit të humbjes së kohës, racionalizimit të daljeve dhe ofrimit të shërbimit më të sakte, me kohë dhe cilësor.
- Në MSh ka pasur mbështetje të kënaqshme në lehtësimin e procedurave dhe mbështetje të shërbimeve për DShB-në. Megjithatë, ende ka hezitime në disa aspekte në mbështetje të DShB, duke mos kuptuar disa specifika të shërbimit dhe duke mos njohur pozitën e shërbimit në MSh sipas UA 05/2014 të QRK mbi funksionimin e ShShB. Shumë herë me qëllim ose pa qëllim, DShB është lënë jashtë planeve strategjike dhe praktike të cilat në zbatim pastaj po paraqesin vështirësi në zbatim të politikave të MSh-së.
- Kemi pasur mbështetje nga IKShPK në menaxhimin e sëmundjeve ngjitëse dhe mënyrën e parandalimit të tyre në burgje si dhe mbështetje me vaksina kundër gripit sezonal dhe atyre kundër COVID-19.

### **Buxheti, menaxhimi i tij dhe furnizimet**

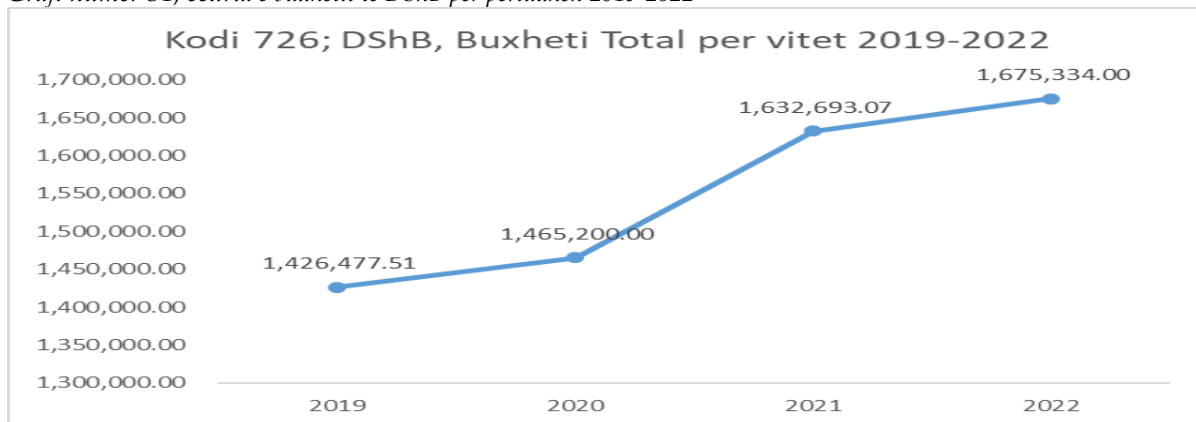
- Për vitin 2021 është aprovuar buxheti prej 1,632,693.07€ (Paga dhe mëditje 1,152, 693.07€ Mallra dhe shërbime 400,000.00€, Kapitale 50,000.00€, ndërsa Komunali 5,000.00€).
- Ky buxhet nuk është i mjaftueshëm për mbulimin e të gjitha shërbimeve shëndetësore të burgjeve. Me kohë kemi bërë planifikimi e rrjedhës së parasë, prokurimit dhe panin e prokurimit. Me rishikim janë shtuar edhe 25,000.00€ për kategorinë e mallrave dhe shërbimeve të cilat e kanë rritë këtë shumë në 425,000.00€
- Kemi përcjellë vazhdimisht ecurinë e buxhetit dhe shpenzimet.
- Sa i takon buxhetit të vitit 2020, ne kemi dhënë propozimi tonë për rritje në kategorinë e mallrave dhe shërbimeve në funksion të mbulimit të nevojave bazike. Rritja është e vogël në kategorinë mallrat dhe shërbimet dhe nuk do të mbulojë të gjitha nevojat. Buxheti i aprovuar për vitin 2022 është 1,675, 334.00€ (Paga dhe mëditje 1,161, 334.00€ Mallra dhe shërbime 459,000.00€, Kapitale 50,000.00€, ndërsa Komunali 5,000.00€).
- Edhe ky buxhet nuk është i mjaftueshëm dhe nuk janë reflektuar të gjitha nevojat e këtij shërbimi, përfshirë rrezikshmërinë, pagat jubilarë dhe shtesat e tjera.

- Po ashtu këtu nuk janë përfshirë edhe 14 pozitat për funksionalizimin e Institucionit të Kujdesit Shëndetësor për Trajtimin e Personave me nevoja të Veçanta, kërkesa për të cilën është bërë sipas nenit 4, paragrafit 1, 2 dhe 3 të ); UA 05/2014 për funksionimin e Shërbimit Shëndetësor në burgje i aprovuar në Qeverinë e Kosovës me datë 22.10.2014 me numër 01/201, Ministria e Drejtësisë, ofron hapësirën, përcakton llojin e institucionit dhe kërkon nga DShB/MSh të përcaktoj stafin e nevojshëm dhe adekuat, ndërsa pas marrjes së këtij konfirmimi, MD bënë kërkesën në Qeveri për aprovim të pozitive (neni 4, paragrafi 2 nën paragrafi 2.4).
- Bazuar në këtë kërkesë, gjatë procedimit të Ligjit të Buxhetit, përkundër kërkesës së MD në Qeveri, aprovimit paraprak, reflektimi në ligj është bërë gabimisht dhe ky numër i stafit me buxhet përkatës është vendosur në MD, përkatësisht ShKK. Me MM dhe me kërkesë të veçanet, do të barten këto pozita në DShB, në kodin 726 dhe pastaj do të fillojnë procedurat e regrutimit dhe kompletimit të stafit për fillim të punës së këtij institucioni i cili ka filluar të rinovohet nga ShKK.

Tabela numër 16, Buxheti i DShB sipas kategorive për vitet 2019-2022

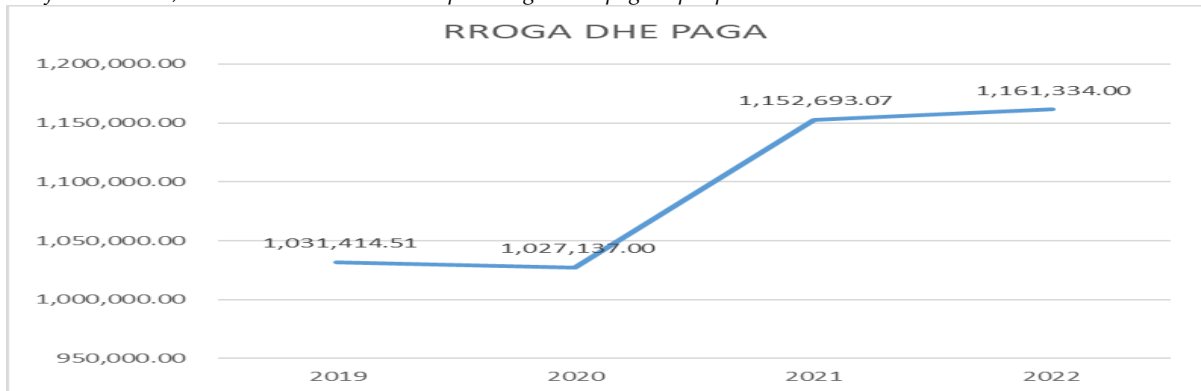
Buxheti i planifikuar për DShB për Vitin 2019 - 2022, sipas kategorive					
Nr	Kategoria	2019	2020	2021	2022
1	Kodi 726; DShB, Buxheti Total	1,426,477.51	1,465,200.00	1,632,693.07	1,675,334.00
2	RROGA DHE PAGA	1,031,414.51	1,027,137.00	1,152,693.07	1,161,334.00
3	MALLRA DHE SHËRBIME	343,063.00	383,063.00	425,000.00	459,000.00
4	SHPENZIME KOMUNALE	2,000.00	5,000.00	5,000.00	5,000.00
5	PASURITË JO FINANCIARE - KAPITALET	50,000.00	50,000.00	50,000.00	50,000.00

Grafi numër 31, ecuria e buxhetit të DShB për periudhën 2019-2022

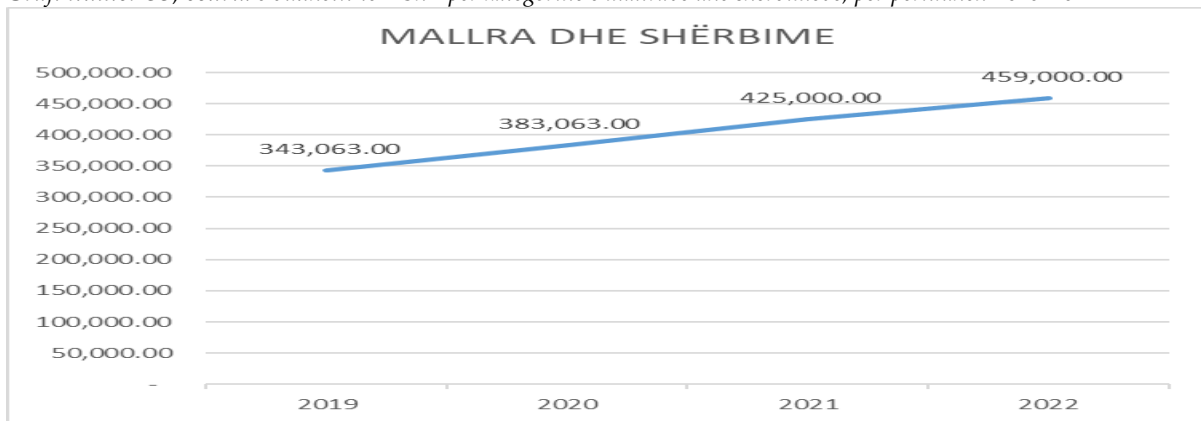


Bazuar në ecurinë ndarjes së buxhetit, kemi pasur rritje ndër vite që pasqyron angazhimin dhe shpenzimin e buxhetit dhe mbështetjen e MSh dhe MF në këtë drejtim. Kjo pasqyrohet edhe me grafët 31, 32 dhe 33 ku paraqitet ecuria e të tria kategorive të buxhetit duke pasqyruar edhe rritjen signifikante të të tjerë komponentëve, totalit të buxhetit me rritje të kategorisë së pagave dhe mëditjeve, mallrave dhe shërbimeve si dhe komunalive. Kategoria e kapitaleve ka ngelur e njëjtë.

Grafi numër 32, ecuria e buxhetit të DShB për kategorinë e pagave për periudhën 2019-2022



Grafi numër 33, ecuria e buxhetit të DShB për kategorinë e mallrave dhe shërbimeve, për periudhën 2019-2022



Buxheti i alokuar është shpenzuar sipas planit të prokurorimit dhe rrjedhës së parasë e praqitur në tabelën e më poshtme:

Tabela numër 17, pasqyrimi i shpenzimit të buxhetit të DShB për vitin 2021

Buxheti i shpenzuar për DShB për Vitin 2021, sipas kategorive					
Nr	Kategoria	Buxheti i ndarë për vitin 2021	Shpenzuar në 2021	Perqindja e shpenzimit	Vërejtje
1	Kodi 726; DShB, Buxheti Total	1,622,577.41	1,613,079.10	99.41	
2	NUMRI I STAFIT	125	120	5	5 punëtor e kanë lënë punën, ka përfunduar procesi i regrutimit të stafit tjetër, fillojnë punën në janar 2022;
3	RROGA DHE PAGA	1,142,577.41	1,152,693.07	100.89	Sipas planit, ndryshimet në shtesa;
4	MALLRA DHE SHËRBIME	425,000.00	411,998.77	96.94	Mbetja rreth 3% është si pasojë e penalltive të zbatuara për vonesa të disa OE;
5	SHPENZIME KOMUNALE	5,000.00	3,111.26	62.23	Rreth 38% janë kursime dhe fatura e muajit dhjetor e pa paguar;
6	PASURITË JO FINANCIARE - KAPITALET	50,000.00	45,276.00	90.55	Rreth 9.5% janë kursyer nga plani i cili është realizuar 100%;

Të gjitha kategoritë janë shpenzuar sipas planit,, buxheti në total 99.41%, mallra dhe shërbime 96.94% (rreth 3% kanë qenë penalltitë për vonesa), komunalitë 62.23% (ku ka pasur kursime), kapitalet 90.55% (janë realizuar të gjitha projektet me çmime 9.5% më lirë se plani).

## Furnizimet dhe shpenzimet

- Kemi bërë vlerësimin e inventarit të skaduar dhe të dal prej përdorimit i cili do të procedohet gjatë këtij fillim viti në bashkëpunim me organet kompetente të MSh-së për asgjësimin e inventarit të dal prej përdorimit.
- Gjatë këtij viti, kemi furnizuar burgjet me këto pajisje shtesë:
  - Kemi furnizuar me aparatura më moderne për analiza laboratorike të gjitha NjShB-të.
  - Kemi furnizuar të gjitha NjShB-të me Ultra zë portabël dhe aktivizuar shërbimin e ultratingullit duke blere edhe 5 pajisje.
  - Kemi furnizuar të gjitha NjShB-të me 15 Oksigjen formues.
  - Kemi furnizuar të gjitha NjShB-të me 15 monitor me pesë kanale.
  - Kemi furnizuar Stacionarin e burgut me 24 shtretër dhe 24 dyshek.
  - Kemi funksionalizuar të gjitha NjShB-të me shërbim stomatologjike.
- Kemi shfrytëzuar kontratën e Qeverisë për printer dhe fotokopje dhe si rezultat kemi kursyer mjete dhe nuk kemi pasur nevojë për shpenzime për këto pajisje.
- Kemi bërë furnizimin e institucioneve në mënyrë periodike, çdo tre muaj me material të zyrës, material higjienik.
- Kemi bërë furnizimin e tërë stafit me dy palë uniforma.
- Kemi bërë në mënyrë të vazhdueshme furnizimin e njërive me mbushje telefoni, telefon fiks për komunikim dhe me derivate për shpenzim të veturave në dispozicion.
- Servisimi i karrigeve stomatologjike, pajisjeve laboratorike dhe servisimi i RTG në NjShB në Dubravë, janë kryer sipas kontratave dhe planit të menaxhimit të kontratave si dhe këtë vit janë lidhë kontrata të reja afatgjata, tre vjeçare me çmime më të lira se ato paraprake.
- Janë kryer të gjitha pagesat e faturave për shërbime dhe mallra.
- Nuk është bartur asnjë borxh në vitin 2022 përpos faturës së telefonit të muajit dhjetor.

## Aktivitete të tjera

- Janë nxjerr gjithsejtë 20 vendime të ndryshme në funksion të rritjes së cilësisë së shërbimeve dhe zbatimit të PSV-ve.
- Janë lëshuar 51 raporte individuale shëndetësore, psikologjike e psikiatrike me kërkesë të të burgosurve për nevoja të ndryshme personale, juridike dhe institucionale të protokolluara.
- Kemi dhënë kontributin edhe në Njësi dhe Organizata të tjera jashtë Qeverisë në dobi të avancimit dhe transparencës së shërbimeve profesionale përmes dhënies së kontributit personal dhe institucional.
- Kemi kontribuar dhe jemi në proces të negociimit ndërshtetëror me Mbretërinë Daneze, si pjesë e grupit negociator Kosovar.
- Kemi qenë të angazhuar në aktivitete të ndryshme punuese, hartuese, monitoruese dhe strategjike me kërkesë nga ana e Njërive të ndryshme të MSh-së, MAP dhe ShKK-së.

### III. BASHKËPUNIMI ME INSTITUCIONET E TJERA NË VEND DHE JASHTË

- Bashkëpunim të mirë dhe mirëkuptim kemi pasur edhe me Ministrinë e Drejtësisë.
- Ka vazhduar bashkëpunimi i mirë më Shërbimin Korrektues të Kosovës (Drejtorinë Qendrore dhe Drejtorët e Burgjeve). Bashkëpunimi ka qenë korrekt profesional dhe i dy anshëm.
- Janë realizuar takimet e rregullta me Drejtorin e ShKK, Drejtorët e Burgjeve në të gjitha nivelet.
- Bashkëpunimi ka ekzistuar edhe me Këshillin Gjyqësor, Këshillin Prokurorial, Këshillin e Evropës dhe EULEX në funksion të harmonizimit të shërbimeve duke rritur cilësinë e shërbimeve shëndetësore dhe duke ruajtur autonominë profesionale, përmes takimeve të përbashkëta, menaxhimit të rasteve bashkërisht dhe harmonizimit të dokumentacioneve të punës dhe transferim të të burgosurve.
- Bashkëpunim kemi pasur edhe me OJQ-te interesuara për bashkëpunim. Në këtë fushë jemi të hapur që edhe në të ardhmen të bashkëpunojmë në mënyrë profesionale dhe në dobi të shërbimit dhe shëndetit të të burgosurve. Këtë çështje e kemi shtjelluar edhe te kaptina për monitoruesit e DShB-së.
- Bashkëpunim të veçanët kemi pasur me Institucionin e Avokatit të Popullit gjegjësisht Mekanizmin Kombëtar për Parandalimin Torturës - MKPT. Me këtë mekanizëm kemi pasur bashkëpunim të përditshëm në shumë aspekte, duke filluar nga:
  - Raportimi i rregullt të MKPT për rastet me shenja dhune në pranim dhe gjatë mbajtjes së dënimit, duke qenë se MKPT është ndërmjetësues i DShB dhe organeve të hetuesisë për përmbylljen e rasteve me shenja dhune, obligim ky i përcaktuar edhe me PSV të DShB-së.
  - Raportimin periodik të aktiviteteve të DShB.
  - Raportimin dhe zbatimin e masave nga raportet e MKPT të bërë në burgje, të cilat janë realizuar menjëherë pas sugjerimeve të marra në raportin e fundit.
  - Raportimin sipas kërkesës për rastet e caktuar për të cilat MKPT hap rast.
  - Jemi përgjigj në raportet finale të mbikëqyrjes së MKPT të IAP e në të cilat në asnjërin nga to nuk ka pasur Rekomandim të drejtpërdrejtë për MSh respektivisht DShB, gjë që e konsiderojmë mjaftë të rëndësishme për në për dy arsye:
    1. Kemi kryer të gjitha sugjerimet e tyre me kohe dhe gjatë procesit, pa humbur kohë;
    2. Kemi pasur vetëm një rekomandim nga IAP që ka të bëjë me dygjuhësinë në NjShB në Mitrovicë, për të cilën jemi angazhuar dhe e kemi adresuar, ndërsa nuk ka pasur Rekomandime të tjera për shkak se janë kryer të gjitha shërbimet sipas PSV-ve dhe normave në fuqi dhe se ankesat nuk kanë qenë të ndonjë mase të tillë për të qenë në rekomandime.
  - MKPT të IAP në vazhdimësi ka bërë mbështetjen në punë të DShB.
  - Bazuar në bashkëpunimin e ndërsjellë, realizimin e Rekomandimeve dhe veprimet e ndërmarra me kohë, Avokati i Popullit këtë vit ka ndarë "*Mirënjohje*" për Udhëheqësin e DShB dhe stafin e këtij Departamenti. Kjo mirënjohje është vlerësuar lartë nga shërbimi shëndetësor i burgjeve dhe ka motivuar këtë shërbim dhe stafin për angazhim edhe më të madh në realizimin e punës përmes respektimit të PSV-ve dhe Rekomandimeve të KPT të KE dhe atyre të IMKKPT të AP.

Sa i takon **mbikëqyrjes ndërkombëtare**, këtë vit janë publikuar tri raporte ndërkombëtare:

1. **Raporti i të dërguarit të përgjithshëm të Sekretarit të Kombeve të Bashkuara**, i cili e ka vlerësuar larte këtë shërbim.
2. **Raporti i vendit (ish raporti i Progresit)** i cili po ashtu i vlerëson mjaftë mirë zhvillimet e në shërbimet shëndetësore të burgjeve si arritje të standardeve ndërkombëtare të Kombeve të Bashkuar për shëndetësinë në burgje dhe Rekomandimeve të Këshillit të Evropës.
3. **Raporti i Komitetit për Parandalimin e Torturës (KPT) së Këshillit të Evropës (KE)**, i cili po ashtu bëhet çdo tri vite. Në këtë raport ka disa vërejtje të natyrës teknike ku në përgjithësi e vlerëson mjaftë lartë këtë shërbim në të gjitha fushat. Menjëherë pas marrjes së Raportit, në mbështetje të Projektit Kosovar KSV017 kemi organizuar 6 punëtori, brenda vendit, me nga 25 pjesëmarrës, me dy ditë e një natë.
  - *Katër (4) punëtori me stafin e DShB* lidhur me procedurat dhe fushëveprimin e zbatimit të Praktikave Standarde të Veprimit për shëndetësi në burgje si dhe Rekomandimet e KPT të KE.
  - *Dy (2) punëtori me organizatat monitoruese dhe ato bashkëpunuese* lidhur fushëveprimin e zbatimit të Praktikave Standarde të Veprimit si dhe Rekomandimet e KPT të KE për shëndetësi në burgje nga kënd vështrimi monitorues dhe bashkëpunues.

Në këto punëtori janë diskutuar të gjitha Rekomandimet dhe mënyra e zbatimit të tyre dhe PSV-ve në punën e përditshme.

#### **IV. MONITORIMI I CILËSISË DHE ANKESAVE TE TË BURGOSURVE DHE NDËRMARRJA E MASAVE ADEKUATE**

- Është bërë monitorimi i vazhdueshëm i të gjitha NjShB -ve sipas planit dhe disa njësi edhe më shpesh sipas nevojës nga na e koordinatorëve të DShB-së dhe janë përpiluar raporte përkatëse dhe janë marrë edhe masa dhe propozime përkatëse bazuar në të gjeturat gjatë monitorimit.
- Në kuadër të DShB-së kanë funksionuar kutitë e ankesave për shërbime shëndetësore në të gjitha burgjet. Ka funksionuar mirë Komisioni i ankesave i cili i ka vizituar në mënyrë periodike këto kuti, merr ankesa nga të burgosurit, familjarët, avokatët dhe në forma të tjera duke i shqyrtuar ato deri në përfundim të procesit.
- Gjatë kësaj periudhe janë shqyrtuar të gjitha ankesat e të burgosurve në dy forma; nga komisioni i ankesave dhe nga komisioni multidisiplinar i themeluar bashkërisht me ShKK në nivel qendror dhe atë të burgjeve.
- Këto komisione kanë dhënë rezultatet e vete duke zvogëluar numrin e ankesave dhe njëherësh duke evidentuar mangësitë në funksionim të sistemeve në funksion të përmirësimit të tyre.
- Kemi pasur një numër të madh të kërkesave të të burgosurve për dokumente shëndetësore dhe raporte, nga këto janë dhënë 51 përgjigje, raporte shëndetësore të burgosurve; për gjykatave, etj;
- Janë përpiluar raporte për disa raste për pezullim të dënimit për shkaqe shëndetësore. Jo të gjithëve u janë ndërprerë dënimet sipas kërkesave dhe indikacioneve shëndetësore.

- Janë përpiluar raporte shëndetësore për të burgosur me diagnozë të rëndë dhe me prognozë terminale për Drejtorin e ShKK për të i proceduar te organet gjegjëse, përkatësisht për Komisioni për Lirim me kusht (si e vetmja mundësi ligjore funksionale), për shqyrtim eventual apo edhe për ndonjë organ tjetër në funksion të shqyrtimit për ndërrim eventuale të masës, duke pasur parasysh gjendjen e rëndë shëndetësore të tyre dhe vështirësitë në menaxhimin e tyre. Po ashtu kemi konsideruar se rishqyrtimi i masës së tyre do të jetë edhe një akt human për mënyrën e mbajtjes së dënimit të tyre në ditët e fundit të jetës së tyre, në pamundësi ligjore për ndonjë veprim tjetër nga ana e shërbimit shëndetësor të burgjeve si dhe këtë vit, marrë parasysh edhe pandeminë, e qenë si rezultat i kësaj gjatë këtij viti 6 të burgosur edhe kanë ndërruar jetë, të diagnostikuar me sëmundje të rënda kronike.
- Ka vazhduar punën Komisioni etik i DShB-se dhe ka shqyrtuar disa raste sipas kërkesës për raste të adresuara.
- Ka funksionuar edhe komisioni disiplinor i cili ka ndikuar në shqyrtimin e rasteve individuale te keqfunksionimit apo dyshimit në neglizhencë në punë të prezantuara me lartë.
- Në fillim të vitit, kemi bërë kërkesë nga organizmat auditues që të bëjnë auditimin përkatësisht inspektimin e shërbimit sipas specifikave të tyre në zbatim të PSV-ve dhe akteve të tjera ligjore përkatëse obligative. Kërkesën e kemi drejtuar për Auditorin e Brendshëm, Inspektoratet Shëndetësore, Farmaceutike, Sanitare etj.
- Të gjitha sugjerimet dhe rekomandimet nga këto mekanizma pas inspektimit, auditimit, përkatësisht monitorimit janë marrë në shqyrtim dhe për zbatim me prioritet.

## **V. IMPLEMENTIMI I SISTEMIT INFORMATIV SHËNDETËSOR NË BURGJE**

- Implementimi i SISh në burgje është ende i pa kompletuar dhe ende nuk kemi arritur ta funksionalizojmë në burgje:
  1. Ka përfunduar rrjetëzimi i të gjitha NJShB-ve.
  2. Është punuar në disa aspekte në këtë projekt dhe ka mbetur që të vazhdojë një punë e tillë.
  3. Stafi i DShB ka shprehur gatishmëri dhe bashkëpunim për realizmin e këtij projekti, mirëpo stafi i Departamentit të SISh ka qenë i zënë në të shumtën e kohës me komponentët të tjera të projektit e te cilat i ka konsideruar me prioritet më të lartë.
  4. DShB ka kërkuar që SISh të zbatohet në këto komponentë, siç janë:
    - Dosjet mjekësore dhe përpunimi i të dhënave epidemiologjike,
    - Shpenzimet e barërave,
    - Menaxhimi i personelit me të gjitha komponentët.
- Një takim është zhvilluar këtë vit në funksion të vazhdimin të punëve por për shkak të pamundësisë së përshtatjes së agjendës së dyanshme nuk ka vazhduar. Jemi të interesuar që këtë shërbim ta funksionalizojmë sa më parë që të jetë e mundur.
- Gjatë kësaj periudhe ne kemi përdorur sistemin tonë, ne Excel, të cilin e kemi përpiluar vet dhe është funksional që nga viti 2003.

## **VI. ZBATIMI I PRAKTIKAVE STANDARDE TË VEPRIMIT TË DSHB TË HARMONIZUARA ME REKOMANDIMET E KËSHILLIT TË EVROPËS**

### **Monitorimi i zbatimit të dokumentacionit legjislativ dhe procedurave të punës**

- Është monitoruar në vazhdimësi zbatimi i Praktikave Standarde të Veprimit në të gjitha NjShB-të.
- Janë mbajtur gjashtë (6) punëtori me stafin e DShB dhe me me organizatat monitoruese dhe ato bashkëpunuese lidhur me procedurat dhe fushëveprimin e zbatimit të Praktikave Standarde të Veprimit për shëndetësi në burgje si dhe Rekomandimet e KPT të KE.
- Janë mbikëqyrur PSV-të në zbatim:
  1. Procedurat e punës (12 procedura),
  2. Menaxhimi i indikatorëve specifik në burgje (5 indikatorë)
  3. Menaxhimi i barërave në burgje (3 procedura)
  4. Përshkrimi i detyrave të punës (26 pozitat ekzistuese të DShB),
  5. Procedurat e trajtimit me Terapi Mbajtëse në burgje,
  6. Kriteret për hapësira dhe pajisje ne DShB sipas kriterëve vendore dhe në harmoni me ato të KE.
- Me fillimin e zbatimit në praktikë të akteve nënligjore dhe procedurave të punës janë plotësuar detyrimet të cilat dalin nga UA05/2014 i QRK sa i takon çështjes së legjislacionit dhe procedurave.
- Duke qenë se jemi vendi i vetëm në Evropën Juglindore që ka bërë një transfer të tillë, tani KE shembullin e Kosovës është duke e marrë si model për vendet e rajonit dhe të Evropës. Në funksion të kësaj kemi pasur edhe disa vizita nga vendet fqinje lidhur me këtë çështje.
- Edhe në Raportin e Vendit (ish Raportin e Progresit), ashtu si edhe në vitin 2019 dhe 2020, edhe këtë vit (2021), çështja e transferit dhe punës së DShB është vlerësuar si pikë pozitive për MSh-në si dhe është përmendur edhe Raporti i fundi, i publikuar gjatë vitit 2020 nga vizita e vitit 2019 nga Raportuesi Special i Sekretarit të Përgjithshëm të Kombeve të Bashkuar shërbimi shëndetësor i burgjeve është vlerësuar si i "shkëlqyeshëm", që është një vlerësim më i lartë i bërë ndonjëherë nga një mekanizëm i tillë e që na inkurajon për një përkushtim edhe më të madh në këtë drejtim. Ky raport zyrtar pritet që të bëhet gjatë këtij viti.
- Po ashtu kemi marrë Raportin final nga vizita e Komiteti për Parandalimin e Torturës (KPT) të Këshillit të Evropës. Ky raport ka qenë mjaftë pozitiv për DShB. Ka pasur vetëm disa çështje teknike për të cilat kemi dhënë përgjigje dhe jemi angazhuar në zbatimin e plotë të tyre, për aq sa janë të realizueshme.

### **Zbatimi i dokumentacionit legjislativ dhe procedurave të punës**

1. Ka vazhduar zbatimi i procedurave të punës në të gjitha NjShB-të në mënyrë të pa ndërprerë.
2. Zbatimi i tyre është përcjellë përmes trajnerëve dhe monitorimit të vazhdueshëm.



3. Janë realizuar disa vizita monitoruese dhe bashkëpunuese në burgje dukë bërë takime me administratën e burgjeve dhe stafin shëndetësor.
4. Në funksion të parandalimit të vetëlëndimeve dhe vetëvrasjeve, stafi i shëndetit mendor ka mbajtur disa trajnime pa shkëputje nga puna në funksion të zbatimit të PSV-ve dhe tejkalimin e vështirësive në bashkëpunim edhe me stafin tjetër korrektuese dhe me organizatat monitoruese duke shfrytëzuar edhe platformat online.
5. Në kuadër të MSh-së ende ka vështirësi në zbatimin e disa akteve legislative, të nivelit strategjik dhe funksional me DShB, çka kemi konsideruar se ka mangësi në ato dokumente, duke mos përfshirë mjaftueshëm specifikat e funksionimit të DShB në të ardhmen e çka po ashtu ka shkaktuar vështirësi në zbatimin e tyre të më vonshme.
6. Në funksion të kësaj ne kemi reaguar disa herë dhe kemi kërkuar që të jemi të njoftuar me kohë me dokumentet e punës në funksion të plotësimit të tyre me specifikat adekuate të cilat do të lehtësonin aprovimin dhe zbatimin e tyre.
7. Ne po ashtu nuk kemi pasur mundësi që drejtpërdrejtë të japim kontributin tonë në hartimin e pakos bazike ku ka pasur mangësi në të tria ligjet duke filluar nga mos përmendja e punëtorëve shëndetësor, përkatësisht atyre në burgje, pozitën e departamentit specifik i transferuar nga një ministri në tjetrën e që shërbimet i krye në një ministri tjetër deri të tabela e pagave ku nuk përfshihen kategoria e punëtorëve shëndetësor të burgjeve e as rrezikshmëria në punë si e drejte e papranuar në akte të tjera ligjore.
8. Edhe për këtë kemi reaguar sapo kemi qenë të informuar por nuk janë marrë parasysh sugjerimet tona pasi që përfaqësuesi i MSh-së nuk i ka prezantuar këto specifika.

## Realizimi i Planit të punës se vitit 2021

Realizimi i planit sipas indikatorëve për vitin 2021 nga 9 objektiva dhe 58 aktivitete, rezulton se 41 aktivitete përkatësisht 74.55% janë realizuar plotësisht, 4 aktivitete përkatësisht 7.27% janë realizuar pjesërisht, ndërsa 11 aktivitete përkatësisht 18.18% nuk kemi mundur ti fillojmë fare.

Nga 10 aktivitetet e pa filluara janë çështje të cilat nuk varen nga DShB por janë çështje ligjore dhe zbatim i tyre përfshirë buxhetin zbatimin e kontratës kolektive, rrezikshmërinë, pagat jubilarë si dhe aktivitete të tjera të penguara nga pandemia dhe pengesa të tjera për të cilat është planifikuar që të shqyrtohet mundësia e zbatimit të tyre në vitet në vijim. Në këtë objektivë është edhe funksionalizimi i IKShTPNV.

Këtë raport e keni të bashkëlidhur këtij raporti.

Tabela numër 18, paraqitja e realizimit të planit sipas indikatorëve për vitin 2021

Legjenda	1	E gjelbert	e perfunduar plotësisht	41	74.55%
	2	E kaltërt	ne proces	4	7.27%
	3	E kuqe	e pa filluar	10	18.18%
			Totale	55	100.00%

## VII. VËSHIRËSITË DHE MANGËSITË

1. Mungesa e Institucionit për Trajtimin e Personave me Nevoja të Veçanta në Burgun e Dubravës si pjesë e paraparë me Ligjin për Shëndetësi..
2. Mangësitë në sektorin publik shëndetësor të reflektuar në vështirësitë e menaxhimit të rasteve. Mungesat e disa pajisjeve për intervenime dhe diagnostifikim. Mungesat e disa barërave të nivelit dytësor dhe tretësor, specifike, për të cilat po kemi vështirësi në menaxhimin e rasteve dhe zhvillimin e procedurave për ato barëra e të cilat as ne nuk po kemi mundësi ti kemi.
3. Kufizimi i disa shërbimeve në sektorin publik si pasojë e pandemisë, edhe pse të burgosurit janë trajtuar me prioritet, prapëseprapë kjo ka ndikuar në disa raste në cilësinë e shërbimeve shëndetësore në tërësi.
4. Dëmtimet fizike të objekteve të banimit në burgje dhe po ashtu ato në ambulanca dhe stacionar si dhe mirëmbajtja dhe renovimi i tyre po shkaktojnë vështirësi në cilësinë e shërbimeve shëndetësore.
5. Vonesat dhe pamundësitë në implementimin e rrezikshmërisë së stafit e cila do të kompensonte në një formë punën specifike dhe me presione si dhe rrezikun permanent. Lidhur me realizimin e kësaj të drejte është vepruar në vazhdimësi por nuk është reflektuar në Ligjin për buxhet.
6. Stafi jo i mjaftueshëm për mbulimin e të gjitha shërbimeve të domosdoshme. Ne kemi kërkuar në planet dhe projeksionet e buxhetit për vitin 2020, 2021 dhe 2022 që të na shtohet numri i stafit në vazhdimësi, mirëpo në ligjin për buxhetin dhe projeksionet për vitet e ardhshme kjo çështje nuk është paraparë.
7. Kemi mungesë stafi për shërbime të caktuara specifike brenda përbrenda shërbimit me theks të veçanet në njësit stacionare, shërbimet geriatrike, psikiatrike, sëmundjeve të varësisë, etj.
8. Kemi pasur largim të stafit mjekësor nga burgjet, disa mjek, specialist dhe psikolog si rezultat i pakënaqësisë më kushtet e punës, pagën dhe mungesën e rrezikshmërisë, marrë parasysh specifikat e punës dhe natyrën e ballafaqimeve.
9. Buxheti jo i mjaftueshëm. Ne nuk kemi buxhet të mjaftueshëm për të mbuluar të gjitha nevojat për shërbime, mallra dhe staf.
10. Mungesa edhe e dy autoambulancave për transportin e të burgosurve në nevojë.
11. Mungesa e veturave të mjaftueshme për të kryer shërbime mbështetëse. Veturat ekzistuese janë të vjetruara dhe po bëjnë shpenzime më të mëdha dhe nuk po janë efikase sipas nevojës, prandaj janë jashtë funksionit, vetëm një veturë është funksionale.
12. Vështirësi të tjera në realizimin e detyrave si pasojë e integritit të plotë në kuadër të shërbimeve të ndryshme të MSH-së dhe shpesh herë mungesë e të kuptuarit dhe përkrahjes së specifikave të punës që ka shëndetësia në burgje.
13. Bazuar në këto vështirësi, raporti i punës sipas 9 objektivave dhe 58 aktivitete del se 41 aktivitete përkatësisht 74.55% janë realizuar plotësisht, 4 aktivitete përkatësisht 7.27% janë realizuar pjesërisht, ndërsa 11 aktivitete përkatësisht 18.18% nuk kemi mundur ti fillojmë fare.
14. Në funksion të transparencës së mjaftueshme, të gjitha aktivitetet i kemi publikuar në web faqe të Ministrisë.  
<https://msh.rks-gov.net/departamentet/departamenti-per-shendetesine-ne-burgje/>

## VIII. SYNIMET

1. Vazhdimi i ngritjes së cilësisë së shërbimeve shëndetësore në burgje dhe qëndrueshmëria e saj përmes trajnimeve, monitorimeve dhe krijimit të kushteve për shërbime cilësore.
2. Vazhdimi i krijimit të kushteve adekuate të favorshme për stafin mjekësor për punën në burgje konform UA 05/2014 dhe Rekomandimeve të Këshillit të Evropës, rregullave Evropiane të Burgjeve dhe Udhërrëfyesve të OBSH-së, përfshirë pagën e dinjitetshme, rrezikshmërinë dhe beneficione të tjera në funksion të qëndrueshmërisë së stafit në burgje.
3. Zvogëlimi aq sa është e mundur e referimeve të burgosurve për trajtim jashtë burgjeve duke ofruar shërbime sa më të shumta dhe më cilësore brenda NjShB-ve.
4. Zbatimi i plotë i protokolleve, procedurave, hapësirave të punës dhe pajisjeve për punë në Njësitë shëndetësore të burgjeve konform standardeve të MSh-së dhe BE-së.
5. Zbatimi i SISH në tërësi dhe krijimin e shërbimit për menaxhimin e SISH dhe përpunimin e të dhënave duke mirëmbajtur edhe rrjetin dhe pajisjet në kuadër të DShB.
6. Instalimi i monitorimit elektronik të stafit të NjShB-ve përmes sistemit të integruar në funksion të menaxhimit të dosjeve, pushimeve dhe të gjitha aktiviteteve të tjera të nevojshme.
7. Transparenca në vazhdimësi e punëve dhe aktiviteteve në raport me institucionet relevante duke vazhduar publikimin e të gjitha aktiviteteve në web faqe të MSh-së.  
Link: <http://msh-ks.org/departamentet/departamenti-per-shendetesine-ne-burgje/>
8. Vazhdimi i pa ndërprerë i projektit për shërbime 24 orësh në të gjitha NjShB -të.
9. Zhvillimin e projektit për kyçjen e DShB në telemjekësi në të tria stacionaret.
10. Vazhdimi i bashkëpunimit të ngushtë me Shërbimin Korrektues të Kosovës, Ministrinë e Drejtësisë në të gjitha fushat si dhe bashkëpunimi me Organizatat tjera qeveritare, joqeveritare, lokale dhe ndërkombëtare që merren me shëndetësi në përgjithësi përmes MM precize, profesionale dhe të profilizuara sipas UA 05/2014 të QRK mbi funksionimin e shërbimeve shëndetësore në burgje.
11. Vazhdimi i furnizimit të qëndrueshëm në të gjitha institucionet me barëra dhe material mjekësor.
12. Monitorimi i vazhdueshëm i kushteve higjienike sanitare në të gjitha institucionet korrektuese dhe kujdesi higjienik e sanitar i përhershëm përmes DDD dhe formave tjera higjienike si dhe ngritjen e njohurive mbi rëndësinë e higjienës personale në burgje.
13. Themelimin e Institucionit për Trajtimin e Personave me Nevoja të Veçanta, nisma për të cilin ka filluar. Është bërë gabim teknik në Ligjin për buxhet të vitit 2022 dhe numri i stafit dhe shuma e pagave është bartur te ShKK në vend që të jetë te DShB. Gjatë vitit do të insistohet që të bëhet korrigjimi i gabimit dhe vazhdimi i projektit.
14. Mirëmbajtja dhe funksionimi i dhomave të sigurta në Spitale të Përgjithshme dhe në QKUK.
15. Përcjellja e vazhdueshme dhe respektimi i të drejtave të njeriut përmes mekanizmave institucional stabil dhe të përhershëm.

16. Bashkëpunimi dhe trajnimi specifik i organeve monitoruese të shërbimeve shëndetësore në burgje përmes trajnimit adekuat, profilizimit dhe ndikimit në ngritjen e cilësisë së shërbimeve.
17. Rritjen e bashkëpunimit me shërbimet e tjera të MSh-së në funksion të integritit të plotë të shërbimeve në kuadër të sistemit shëndetësor publik. Tejkalmi i neglizhencave dhe arritjen e synimit që shërbimet e MSh-së të kuptojnë më shumë specifikat dhe rëndësinë e plotësimit të shërbimeve shëndetësore në burgje përmes mbështetjes së vazhdueshme në çdo sferë.
18. Pajisja e NjShB-ve me vetura dhe dy autoambulanca për shërbime administrative përkatësisht shëndetësore.
19. Integrimi i Shërbimeve Shëndetësore të Burgjeve në kuadër të Fondit për Sigurime shëndetësore, sipas ligjit dhe integrimi i procedurave për mënyrën e trajtimit të burgosurve në të ardhmen.
20. Vazhdimi i përpjekjeve për ndryshimin e Ligjit për Ekzekutimin e Sankcioneve Penale të Kosovës në funksion të disa plotësimeve ndryshimeve dhe futjen e këtyre çështjeve siç janë; inkompatibiliteti për burg, ndërprerja e dënimit për shkaqe shëndetësore dhe limitimi i moshës për kryerje të dënimit.

## IX. SHTOJCAT

*Të bashkangjitur keni:*

1. *Raporti i punës i DShB i plotësuar sipas 9 objektivave dhe 58 aktiviteteve për vitin 2021;*
2. *Planin e punës së DShB për vitin 2022;*
3. *Formulari i vlerësimit për vitin 2021 dhe dy formularët e vlerësuar të dy viteve paraqirë;*